

**ORGANİK TARIMDA KADIN GİRİŞİMCİ
PROFİLİNİN İNCELENMESİ: TÜRKİYE ÖRNEĞİ**

Şeyma Betül DURSUNOĞLU

**Yüksek Lisans Tezi
Organik Tarım İşletmeciliği (Disiplinlerarası)
Anabilim Dalı**

Doç. Dr. Yusuf ESMER

2022

(Her hakkı saklıdır)

T.C.
BAYBURT ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
ORGANİK TARIM İŞLETMECİLİĞİ (DİSİPLİNLERARASI) ANABİLİM DALI

**ORGANİK TARIMDA KADIN GİRİŞİMCİ PROFİLİNİN İNCELENMESİ:
TÜRKİYE ÖRNEĞİ**

(Examination of The Profile of Women Entrepreneurs in Organic Agriculture: Example of
Turkey)

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Şeyma Betül DURSUNOĞLU

Danışman: Doç. Dr. Yusuf ESMER

Bayburt
Haziran, 2022

KABUL VE ONAY TUTANAĞI

Doç. Dr. Yusuf ESMER danışmanlığında, 182005030 numaralı Şeyma Betül DURSUNOĞLU tarafından hazırlanan “Organik Tarımda Kadın Girişimci Profiline İncelenmesi: Türkiye Örneği” adlı bu çalışma 03/06/2022 tarihinde aşığıdaki jüri tarafından Organik Tarım İşletmeciliği (Disiplinlerarası) Anabilim Dalı, Organik Tarım İşletmeciliği (Disiplinlerarası) Programında Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan : Doç. Dr. Yusuf ESMER

İmza:

Jüri Üyesi : Dr. Öğr. Üyesi Şerife KAZANCI SUNAOĞLU

İmza:

Jüri Üyesi : Dr. Öğr. Üyesi Pelin ÇELİK

İmza:

Bu tezin Bayburt Üniversitesi Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Yönetmeliği’nin ilgili maddelerinde belirtilen şartları yerine getirdiğini onaylarım.

...../...../.....

Doç. Dr. Fatih GÜRBÜZ

Enstitü Müdürü

ETİK VE BİLDİRİM SAYFASI

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “Organik Tarımda Kadın Girişimci Profilinin İncelenmesi: Türkiye Örneği” başlıklı çalışmanın tarafımdan bilimsel etik ilkelere uyularak yazıldığını ve yararlandığım eserleri kaynakçada gösterdiğimi beyan ederim.

... /.../2022
Şeyma Betül DURSUNOĞLU

TEŞEKKÜR

Yüksek lisans eğitimim ve tez çalışmamda katkıları bulunan başta danışman hocam Doç. Dr. Yusuf ESMER olmak üzere tüm hocalarıma teşekkür ediyorum. Her zaman yanımda olup manevi desteğini bir an eksik etmeyen ve bu çalışmamda bana bilgi ve donanımıyla yardımcı olan kıymetli eşim İsmail DURSUNOĞLU'na çok teşekkür ediyorum.

ÖZ
YÜKSEK LİSANS TEZİ
ORGANİK TARIMDA KADIN GİRİŞİMCİ PROFİLİNİN İNCELENMESİ:
TÜRKİYE ÖRNEĞİ

Şeyma Betül DURSUNOĞLU

Haziran 2022, 112 sayfa

Son yıllarda önemi günden güne artan organik tarım, tarımsal üretimde zararlı maddelerin kullanılmasını yasaklayan ve toprağın sağlığını önceleyen bir üretim biçimidir. Organik tarımın temel amacı, insan sağlığını ve ekolojik sistemi korumaktır. Organik tarımın daha da gelişmesi için girişimciliğe ihtiyaç vardır. Girişimcilik, bir kişinin belli riski göze alarak elindeki sermayeyi yatırıma dönüştürmesidir. Kadın girişimcilerin bu yöndeki çabaları, bir yandan üretim sürecine katkı sağlarken diğer yandan kendilerine sosyo-ekonomik açıdan öz yeterlilik kazandırmaktadır. Organik tarımda kadın girişimcilerin sayısının her geçen gün arttığı dikkat çekmektedir. Bu çalışmanın temel amacı Türkiye’de organik tarım faaliyetinde bulunan kadın girişimcilerin girişimcilik eğilimlerini belirlemektir. Çalışmada yöntem olarak nicel araştırma yapılmıştır. Verilerin toplanma sürecinde yargısal örnekleme metodu kullanılmıştır. Bu kapsamda 532 kadın girişimciye anket uygulanmıştır. Araştırmada kadınların genel tarımsal girişimcilik eğilimleri ve organik tarım girişimcilik eğilimlerinin iyi düzeyde olduğu belirlenmiştir. Çalışmada, ayrıca kadınların girişimci olmasının sonuçlarına ve bu süreçte karşılaştıkları sorunlara yönelik araştırma bulgularına yer verilmiştir. Son olarak organik tarımda kadın girişimciliğinin artırılması için öneriler sıralanmıştır. Çalışmanın hipotezlerine bakıldığında yaş ve eğitim değişkeni ile organik tarım eğilimi arasında anlamlı bir farklılık olduğu tespit edilmiştir. Bu çalışma; organik tarımda farkındalığı artırmayı, kadın girişimciliği teşvik etmeyi, her iki noktada da karşılaşılan sorunlara dikkat çekmeyi ve bu sorunların çözümü için önerilerde bulunmayı hedeflemektedir. Çalışmanın, ilgili konuda literatüre katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: organik tarım, tarımsal girişimcilik, kadın girişimciliği.

ABSTRACT
MASTER'S THESIS
EXAMINATION OF THE PROFILE OF WOMEN ENTREPRENEURS IN ORGANIC
AGRICULTURE: EXAMPLE OF TURKEY

Şeyma Betül DURSUNOĞLU

June 2022, 112 pages

Organic agriculture, is a form of production which gained importance in recent years prohibits the use of harmful substances in agricultural production and prioritizes the health of the soil. The main purpose of organic farming is to protect human health and the ecological system. Entrepreneurship is needed for the further development of organic agriculture. Entrepreneurship is the conversion of a person's capital into an investment, taking into account a certain risk. The efforts of women entrepreneurs towards this direction both contribute to the production process and give them self-sufficiency from a socio-economic point of view. It is worth noting that the number of women entrepreneurs in organic agriculture is increasing every day. The main purpose of this study is to determine the entrepreneurial tendencies of women entrepreneurs engaged in organic farming activities in Turkey. Quantitative research was conducted as a method in the study. Judgmental sampling method was used in the data collection process. In this context, a survey was conducted on 532 women entrepreneurs. In the study, it was determined that women's general agricultural entrepreneurship tendencies and organic agriculture entrepreneurship tendencies were at a good level. This study includes the consequences of being women entrepreneurs and the research findings related to the problems they face in this process. Finally, suggestions for increasing women's entrepreneurship in organic agriculture have been listed. Considering the hypotheses of the study, it was determined that there was a significant difference between age and education variable and organic farming tendency. This study aims to raise awareness in organic agriculture, encourage women entrepreneurship, draw attention to the problems encountered at both points and make suggestions for solving these problems. The study wishes to contribute to the literature on the respective issue.

Keywords: organic agriculture, agricultural entrepreneurship, women entrepreneurship

İÇİNDEKİLER

KABUL VE ONAY TUTANAĞI.....	
ETİK VE BİLDİRİM SAYFASI.....	i
TEŞEKKÜR	ii
ÖZ.....	iii
ABSTRACT	iv
TABLolar DİZİNİ.....	vii
KISALTMALAR ve SİMGELER DİZİNİ	xi

BİRİNCİ BÖLÜM

Giriş	1
Araştırmanın Konusu ve Problemi.....	2
Araştırmanın Amacı	2
Araştırmanın Önemi ve Gerekçesi	3
Araştırmanın Sınırlılıkları	3
Varsayımlar	3
Terim ve Tanımlar.....	3

İKİNCİ BÖLÜM

Kavramsal ve Kuramsal Çerçeve	5
Kavram Olarak Organik Tarım	5
Organik Tarımın Tarihçesi.....	9
Organik Tarımın Avantaj ve Dezavantajları	12
Organik Tarımın Amaçları.....	13
Organik Tarımın İlkeleri	13
Türkiye’de Organik Tarım	14
Girişimcilik Kavramı	18
Girişimcilik Türleri	22
Kadın Girişimciliği	24
Kırsal Kalkınmada Kadının Rolü.....	27
Türkiye’de Organik Tarım Sektöründe Kadın Girişimciliği.....	30
Literatür Taraması.....	35

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Organik Tarımda Kadın Girişimci Profilinin İncelenmesi: Türkiye Örneği	41
Araştırmanın Anakütlesi ve Örnekleme	41
Araştırmanın Yöntemi.....	41

Araştırmanın Hipotezleri.....	42
Bulgular ve Yorumlama.....	43
Güvenilirlik analizi bulguları.	43
Faktör analizi bulguları.	44
Demografik bulgular.	45
Tanımlayıcı istatistiki bulgular.	50
Hipotez testlerine ilişkin bulgular.	96
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM	
Sonuç ve Öneriler	101
KAYNAKÇA	104
EKLER	109
Ek-1: Anket Formu	109
ÖZ GEÇMİŞ.....	112

TABLÖLAR DİZİNİ

Tablo 1. <i>Tarım Sınıflandırması</i>	7
Tablo 2. <i>Organik Tarım ve Sürdürülebilirlik Esasları</i>	8
Tablo 3. <i>Organik Tarımın Avantaj ve Dezavantajları</i>	12
Tablo 4. <i>2019 Yılı Organik Ürün İhracatı</i>	15
Tablo 5. <i>2019 Yılı Organik Ürün İthalatı</i>	16
Tablo 6. <i>Türkiye’de Organik Tarım</i>	17
Tablo 7. <i>Girişimcilik Tanımları</i>	19
Tablo 8. <i>Girişimci Tiplerinin Temel Özellikleri</i>	24
Tablo 9. <i>Kadınların Girişimci Olma Nedenleri</i>	26
Tablo 10. <i>2019 Yılı Sektörel Kadın İstihdamı</i>	29
Tablo 11. <i>Cinsiyet Bazlı İstihdam Oranları</i>	30
Tablo 12. <i>Örnekleme Hata Payına Göre Alınabilecek Örneklem Büyüklüğünü Gösteren Tablo</i>	41
Tablo 13. <i>Güvenilirlik Analizi Sonuçları</i>	44
Tablo 14. <i>Araştırma Ölçeklerinin Açıklayıcı Faktör Analizi(AFA) Sonuçları</i>	45
Tablo 15. <i>Katılımcıların Yaş Değişkenine Göre Dağılımı</i>	45
Tablo 16. <i>Katılımcıların Medeni Durum Değişkenine Göre Dağılımı</i>	46
Tablo 17. <i>Katılımcıların Büyüdüğü Yer Değişkenine Göre Dağılımı</i>	46
Tablo 18. <i>Katılımcıların Eğitim Değişkenine Göre Dağılımı</i>	46
Tablo 19. <i>Katılımcıların Yaşadığı Bölge Değişkenine Göre Dağılımı</i>	47
Tablo 20. <i>Katılımcıların Organik Tarım Süresi Değişkenine Göre Dağılımı</i>	47
Tablo 21. <i>Katılımcıların Girişimcilik Eğitimi Alma Durumu Değişkenine Göre Dağılımı</i>	47
Tablo 22. <i>Katılımcıların Girişimci Sermayesi Değişkenine Göre Dağılımı</i>	48
Tablo 23. <i>Katılımcıların İşletmenin Büyüklüğü Değişkenine Göre Dağılımı</i>	48
Tablo 24. <i>Katılımcıların İşletme Türü Değişkenine Göre Dağılımı</i>	48
Tablo 25. <i>Katılımcıların İşletmenin Faaliyet Alanı Değişkenine Göre Dağılımı</i>	49
Tablo 26. <i>Katılımcıların Çalışan Sayısı Değişkenine Göre Dağılımı</i>	49
Tablo 27. <i>Tanımlayıcı İstatistikî Bulgular</i>	50
Tablo 28. <i>Genel Tarımsal Girişimcilik Eğilimi</i>	51
Tablo 29. <i>“Yüksek Kazanç Sağlamak” Seçeneğinin Değişkenlere Göre Analizi</i>	52
Tablo 30. <i>“Kişisel Tatmin Sağlamak” Seçeneğinin Değişkenlere Göre Analizi</i>	53
Tablo 31. <i>“Ülke Ekonomisine Katkı Sağlamak” Seçeneğinin Değişkenlere Göre Analizi</i>	54
Tablo 32. <i>“Sosyal Statü Kazanmak” Seçeneğinin Değişkenlere Göre Analizi</i>	54

Tablo 33. “Bağımsız Çalışmak” Seçeneğinin Bazı Değişkenlere Göre Analizi.....	55
Tablo 34. “İstihdam Olanığı Sağlamak” Seçeneğinin Değişkenlere Göre Analizi.....	56
Tablo 35. “Motive Olmak ve Çalışmak” Seçeneğinin Değişkenlere Göre Analizi	56
Tablo 36. “Kişisel Zevk ve Tercihler (Hobi vb.)” Seçeneğinin Değişkenlere Göre Analizi	57
Tablo 37. “Kendini Gerçekleştirme (Kendini Geliştirme)” Seçeneğinin Değişkenlere Göre Analizi	58
Tablo 38. “Aile Baskısından Kurtulmak” Seçeneğinin Değişkenlere Göre Analizi	58
Tablo 39. “Ailenin İhtiyaçlarını Karşılama” Seçeneğinin Değişkenlere Göre Analizi	59
Tablo 40. “Zamanı Değerlendirmek” Seçeneğinin Değişkenlere Göre Analizi	60
Tablo 41. “Toplumsal Fayda Sağlamak” Seçeneğinin Değişkenlere Göre Analizi.....	60
Tablo 42. “Bireysel İhtiyaçları Karşılama” Seçeneğinin Değişkenlere Göre Analizi.....	61
Tablo 43. Organik Tarım Girişimcilik Eğilimi	62
Tablo 44. “Organik Tarım Bilgi Birikimini Pratiğe Dönüştürmek” Seçeneğinin Değişkenlere Göre Analizi	63
Tablo 45. “Organik Tarım Sektörüne Katkıda Bulunmak” Seçeneğinin Değişkenlere Göre Analizi	63
Tablo 46. “Tüketicilere Organik Tarım Ürünleri Sunmak” Seçeneğinin Değişkenlere Göre Analizi	64
Tablo 47. “Ülkede Organik Tarım Kaynaklarını Değerlendirmek” Seçeneğinin Değişkenlere Göre Analizi	65
Tablo 48. “Organik Tarım Alanında Yenilikleri Uygulamak” Seçeneğinin Değişkenlere Göre Analizi	65
Tablo 49. “Organik Koşullara Göre Tarımsal Üretimde Bulunmak” Seçeneğinin Değişkenlere Göre Analizi	66
Tablo 50. “Organik Tarımın Yaygınlaşmasına Katkıda Bulunmak” Seçeneğinin Değişkenlere Göre Analizi	67
Tablo 51. “Organik Tarımı Sevdirmek” Seçeneğinin Değişkenlere Göre Analizi.....	67
Tablo 52. “Organik Tarım Alanındaki Problemlere Çözüm Üretmek” Seçeneğinin Değişkenlere Göre Analizi	68
Tablo 53. “Organik Tarım Bilinirliğini ve Bilincini Artırmak” Seçeneğinin Değişkenlere Göre Analizi	69
Tablo 54. Girişimci Olmanın Sonuçları	69
Tablo 55. “Girişimci Olmam Özgüvenimi Artırdı” Seçeneğinin Değişkenlere Göre Analizi .	71

Tablo 56. “Girişimci Olmam Dünyayı Daha İyi Anlamamı Sağladı” Seçeneğinin Değişkenlere Göre Analizi	71
Tablo 57. “Girişimci Olmam İnsan İlişkilerimi Geliştirdi” Seçeneğinin Değişkenlere Göre Analizi	72
Tablo 58. “Girişimci Olmam Hayatın Gerçeklerini Öğrenmemi Sağladı” Seçeneğinin Değişkenlere Göre Analizi	73
Tablo 59. “Girişimci Olmam Ekonomik Bağımsızlığımı Sağladı” Seçeneğinin Değişkenlere Göre Analizi	74
Tablo 60. “Girişimci Olmam Kendimi Daha İyi İfade Etmemi Sağladı” Seçeneğinin Değişkenlere Göre Analizi	74
Tablo 61. “Girişimci Olmam Bana Toplumsal Kimlik Kazandırdı” Seçeneğinin Değişkenlere Göre Analizi	75
Tablo 62. “Girişimci Olmam Hayal Kurmamı Sağladı” Seçeneğinin Değişkenlere Göre Analizi	76
Tablo 63. “Girişimci Olmam Rol Modeli (Örnek) Olmamı Sağladı” Seçeneğinin Değişkenlere Göre Analizi	77
Tablo 64. “Girişimci Olmam Aile İçinde İtibarımı Artırdı” Seçeneğinin Değişkenlere Göre Analizi	77
Tablo 65. Organik Tarımda Kadın Girişimcilerin Sorunları	78
Tablo 66. “Sermaye Temin Etmekte Sorun Yaşadım” Seçeneğinin Değişkenlere Göre Analizi	80
Tablo 67. “Bürokratik Süreçlerde Sorun Yaşadım” Seçeneğinin Değişkenlere Göre Analizi	80
Tablo 68. “Tecrübe Eksikliği Sorunu Yaşadım” Seçeneğinin Değişkenlere Göre Analizi	81
Tablo 69. “Üretim Yeri Bulma Konusunda Sorun Yaşadım” Seçeneğinin Değişkenlere Göre Analizi	82
Tablo 70. “Eleman Temin Etme Konusunda Sorun Yaşadım ” Seçeneğinin Değişkenlere Göre Analizi	82
Tablo 71. “Pazarlama Konusunda Sorun Yaşadım” Seçeneğinin Değişkenlere Göre Analizi	83
Tablo 72. “Doğru Ürün Tercih Etme Konusunda Sorun Yaşadım” Seçeneğinin Değişkenlere Göre Analizi	84
Tablo 73. “Sosyal İlişkilerde Sorun Yaşadım” Seçeneğinin Değişkenlere Göre Analizi	85
Tablo 74. “Çalışma Koşulları Konusunda Sorun Yaşadım” Seçeneğinin Değişkenlere Göre Analizi	85

Tablo 75. “Eğitim Eksikliği Konusunda Sorun Yaşadım” Seçeneğinin Değişkenlere Göre Analizi	86
Tablo 76. “Cinsiyet Ayrımcılığı Konusunda Sorun Yaşadım” Seçeneğinin Değişkenlere Göre Analizi	87
Tablo 77. “Toplumun Olumsuz Bakışı Konusunda Sorun Yaşadım” Seçeneğinin Değişkenlere Göre Analizi	88
Tablo 78. Organik Tarıma Yönelik Öneriler	88
Tablo 79. “Organik Tarım Devlet Politikası Olmalı” Seçeneğinin Değişkenlere Göre Analizi	89
Tablo 80. “Organik Tarım Ürünlerinde Vergi İndirimi Sağlanmalı” Seçeneğinin Değişkenlere Göre Analizi	90
Tablo 81. “Organik Tarıma Teşvik ve Hibe Verilmeli” Seçeneğinin Değişkenlere Göre Analizi	91
Tablo 82. “Organik Tarımla İlgili Eğitimler Verilmeli” Seçeneğinin Değişkenlere Göre Analizi	91
Tablo 83. “Organik Tarımla İlgili Haberlere Medyada Daha Fazla Yer Verilmeli” Seçeneğinin Değişkenlere Göre Analizi	92
Tablo 84. “Organik Tarım İçin Arazi Tahsisi veya Kiralamayı Devlet Yapmalı” Seçeneğinin Değişkenlere Göre Analizi	93
Tablo 85. “Organik Tarım Ürünlerinin Pazarlanması Desteklenmeli” Seçeneğinin Değişkenlere Göre Analizi	94
Tablo 86. “Organik Tarım İhracatı Teşvik Edilmeli” Seçeneğinin Değişkenlere Göre Analizi	94
Tablo 87. “Organik Tarımla İlgili Sempozyum, Konferans ve Seminerler Düzenlenmeli” Seçeneğinin Değişkenlere Göre Analizi	95
Tablo 88. “Organik Tarımla İlgili Projeler Desteklenmeli” Seçeneğinin Değişkenlere Göre Analizi	96
Tablo 89. H_{1a} ve H_{2a} Hipotezleri İçin Anova Testi	97
Tablo 90. H_{1b} ve H_{2b} Hipotezleri İçin Anova Testi	97
Tablo 91. H_{1c} ve H_{2c} Hipotezleri İçin T-Testi	98
Tablo 92. H_{1d} ve H_{2d} Hipotezleri İçin Anova Testi	98
Tablo 93. H_{1e} ve H_{2e} Hipotezleri İçin Anova Testi	99
Tablo 94. Hipotezlerin Kabul/Ret Durumları	100

KISALTMALAR ve SİMGELER DİZİNİ

AB	: Avrupa Birliği
ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
AR-GE	: Araştırma Geliştirme
ÇKS	: Çiftçi Kayıt Sistemi
FAO	: Birleşmiş Milletler Tarım Gıda Örgütü
GDO	: Genetiği Değiştirilmiş Organizma
IFOAM	: Uluslararası Organik Tarım Hareketleri Federasyonu
ISO	: Uluslararası Standartlar Teşkilatı
ITC	: Uluslararası Ticaret Merkezi
IUCN	: Uluslararası Doğa Koruma Birliği
İŞKUR	: Türkiye İş Kurumu
KEDV	: Kadın Emeğini Değerlendirme Vakfı
KOSGEB	: Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeleri Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı
MEB	: Milli Eğitim Bakanlığı
TV	: Televizyon
WTO	: Dünya Ticaret Örgütü
YOM	: Yerli Organik Manav

BİRİNCİ BÖLÜM

Giriş

Günümüzde dünyadaki toplam nüfus ve hızlı nüfus artışı gıdaya duyulan ihtiyacı daha da artırmıştır. Gıda endüstrisinin ortaya çıkan bu talebi karşılamada zorluk çekmesi, yeni üretim tekniği arayışlarını beraberinde getirmiştir. Yirminci yüzyılın başlarından itibaren ortaya çıkan ve hızla gelişen teknoloji, tarım sektörünü de etkilemiş ve bu sektörün dönüşümüne katkı sağlamıştır. Tarım sektöründe ortaya çıkan yenilikler üretim sürecini de etkilemiştir. Temel ihtiyaç unsurlarında ki değişimler, tüketim davranışlarındaki farklılıklar hızlı ve hazır beslenme kültürünü ortaya çıkarmıştır.

Tarım sektörü açısından üretim, topraktan alınan verimi ifade etmektedir. Üreticiler, yeni dünya düzenine ve insan ihtiyaçlarına uygun olarak kısa sürede maksimum düzeyde ürün elde etme çabası içinde olmuşlar ve bu noktada teknolojik imkanlardan yararlanmışlardır. Gıda endüstrisinde kimyasal maddelerin yoğun biçimde kullanılması böylece ortaya çıkmıştır. Üretimi dolayısıyla karı artıran bu kimyasal maddeler, benzer nitelikteki gübreler, hormonlar özetle inorganik maddeler ekolojik dengeyi bozmuş, insan ve çevre sağlığı tehdit altına girmiştir. İnsanlık, meydana gelen bu olumsuz durumun etkilerini ortadan kaldırmak veya bu etkileri minimize etmek için insan sağlığına zarar vermeyen, eko-sistemi koruyan, doğal kaynakları tahrip etmeyen bir üretim biçimi olarak organik tarıma yönelmiştir. Organik tarım, esas itibarıyla kimyasal ilaçlar ve gübrelerin kullanımını yasaklayan bununla birlikte organik ve yeşil gübreleme, münavebe, toprağın muhafazası, bitkinin direncini artırma ve biyolojik mücadeleden yararlanmayı ilke edinen, üretim artışından ziyade ürünün kalitesini önceleyen bir üretim şeklidir (DOKAP, 2018). Organik tarıma geçişte birçok faktörün etkisi bulunmakla beraber, en önemli faktörün “sağlık” olduğunu söylemek gerekir. Günümüzde kanser başta olmak üzere birçok hastalığın her geçen gün artması ve ölüm nedenlerinde bu hastalıkların üst sıralarda yer alması, tüketilen besinlerin ve tüketim davranışlarının niteliğinin sorgulanmasına neden olmaktadır. Bu konuda uzmanlar, doğal beslenmenin sağlıklı beslenmenin ön koşulu olduğunu ifade etmektedir. Bu durum, bir kez daha organik tarımın önemini ortaya koymaktadır.

Girişimcilik, ekonominin anahtar kavramlarından biridir. Girişimcilik kavramından önce bu faaliyeti gerçekleştiren girişimciden bahsetmek gerekir, Girişimci, elindeki sermayeyi, yatırıma dönüştüren kişidir. Bunu yaparken her türlü riski göze almakta, mal ve hizmet

retiminde bulunmaktadır. Zimmerer ve Scarborough'a (1998) göre girişimci riski hesaplayarak firsatları değerlendiren, belirsizlik altında kra ulaşma amacıyla, sermaye yaratabilmek için gerekli kaynakları toplayarak, yeni iş ya da işletme oluşturan kişidir. Girişimcilikte risk alma, firsatları yakalama, yeni bir iş kurma, yeni ürün üretme ön plana çıkmaktadır (Bozkurt, & Alparslan, 2013, s. 9). Girişimcilik, girişim faaliyetinin örgütlenmiş halidir. Yani bir işletmenin, kar zarar ihtimalini göze alarak kurulması yürütülmesi ve bu süreçteki faaliyetleri toplamı girişimcilik olarak kabul edilmektedir. Girişimcilik, başlangıçta basit bir ticari faaliyet alanı olarak kabul edilirken teknolojik gelişmelere paralel şekilde, günümüzde yenilik, inovasyon, marka, patent gibi sermaye olarak bilginin kullanıldığı alana doğru genişlemektedir. Diğer yandan günümüzde kırsal bölgelerde bireysel ve bölgesel kalkınmayı hedefleyen yerel girişimcilik örneklerine rastlamak mümkündür. Bu örneklerden biri de toplumda sosyo-ekonomik açıdan dezavantajlı konumda bulunan kadınların organik tarım alanında gerçekleştirdikleri girişimlerdir. Kadın girişimcilerin bu alanda yürüttüğü faaliyetler kendilerine önemli katkılar sunmaktadır.

Araştırmanın Konusu ve Problemi

Araştırmanın konusu organik tarım sektöründe çalışan kadın girişimcilerdir. Türkiye'de dezavantajlı konumda yer alan kadınların organik tarım sektöründe girişimci kimliğiyle yer alarak ekonomik yeterlilik ve sosyal statü kazanmaları son derece önemlidir. Bu nedenle kadınların, tarımsal ve organik tarım eğilimlerinin ne olduğu bu süreçte hangi sorunları yaşadıkları tespit edilip ortaya konulmalıdır.

Araştırmanın Amacı

Çalışmanın temel amacı, kadın girişimcilerin genel tarımsal ve organik tarım girişimcilik eğilimlerini belirlemektir. Çalışma, organik tarımda kadın girişimcilerin sahip olduğu özellikleri ve niteliklerini belirlemek bir nevi organik tarımda kadın girişimciliği profilini ortaya koymayı amaçlamaktadır. Çalışmanın alt amaçları aşağıda sıralanmıştır.

- Kadın girişimcilerin genel tarımsal girişimcilik eğilimlerini belirlemek
- Kadın girişimcilerin girişimci olmalarının sonuçlarını belirlemek
- Kadın girişimcilerin organik tarım sürecinde yaşadığı sorunları belirlemek
- Organik tarımın geliştirilmesine yönelik önerilerde bulunmak
- Organik tarımla ilgili farkındalığını artırmak
- Kadın girişimciliği ile ilgili farkındalığı artırmak
- Kadınları organik tarıma teşvik etmek
- Kadınları girişimciliğe teşvik etmek

Araştırmanın Önemi ve Gerekçesi

Organik tarım ve kadın girişimciliği son yıllarda önem kazanan iki farklı kavramdır. Bu iki kavramı bir araya getirmek çalışmanın özgün kimliğine katkı sunmaktadır. Kadın girişimciler, farklı sektörlerde her geçen gün daha fazla yer almaktadır. Bu gerçeklikten hareketle, organik tarım sektöründeki kadın girişimcilerin organik tarım sektöründeki profili çalışmanın konusu olarak belirlenmiştir. Çalışma, toplumda birçok açıdan dezavantajlı konumda yer alan kadınların, hem insan hem çevre sağlığı açısından son derece önemli bir kavram olan organik tarımdaki varlığını ortaya koymak ve buna yönelik eğilimlerini belirlemek kaydıyla her iki kavrama da dikkat çekmektedir. Böylelikle hem organik tarım hem kadın girişimciliği konusunda yapılacak değerlendirmelere referans olacak, bu konulardaki araştırmalara kaynak sağlayacaktır.

Araştırmanın Sınırlılıkları

Araştırma Türkiye’de tarım sektöründe faaliyet yürüten kadın girişimcileri kapsamaktadır. Ancak tarımda kadının emeği ile girişimci kimliği arasındaki ilişki muğlaklık içermektedir. Toprağı işleyen, ürün elde eden, bir noktada ailenin ekonomisine katkı sunan kadının bu süreçte kişisel kazancının ne olduğu tartışmalı bir durumdur. Oysa girişimci emeğinin karşılığını ekonomik açıdan elde eden kişidir. Bu nedenle araştırmaya dahil edilen kadınların tamamı tarımda çalışıyor olsa da hepsinin girişimciliğin tüm niteliklerine sahip olduğunu ifade etmek zordur. Bu araştırmanın birinci sınırlılığıdır. Araştırmanın ikinci sınırlılığı ise Türkiye ölçeğinde yapılan bir çalışma olmasına rağmen 26 ilden örneklemin seçilmiş olmasıdır.

Varsayımlar

Araştırmada kadın girişimcilerin yaş, eğitim, medeni durum, coğrafi bölge ve organik tarımla uğraşma süresi değişkenlerine göre genel tarımsal girişimcilik ve organik tarım girişimcilik eğilimlerinin farklılık gösterdiği varsayılmaktadır.

Terim ve Tanımlar

Araştırmada sıklıkla her alan, organik tarım ve kadın girişimciliği kavramları burada tanımlanmaktadır. Organik tarım; ekolojik dengeyi korumak amacıyla üretim sürecinde kimyasal girdilere yer vermeyen ve bu şekilde toprağı ve insanı korumayı amaçlayan üretim şeklidir. Kadın girişimciliği ise, bir kadının tüm riskleri göze alarak elindeki sermayeyi yatırıma ve üretime dönüştürme sürecidir.

Bu alışma, dört bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde giriş; ikinci bölümde kavramsal ve kuramsal ereve ele alınmıştır. Bu başlık altında organik tarım kavramı, organik tarımın tarihçesi, Türkiye’de organik tarım, organik tarımın avantaj ve dezavantajları, organik tarımın amaçları ve ilkeleri değerlendirilmiştir. Yine bu bölüm altında girişimcilik, girişimciliğin amacı, girişimciliğin türleri, kadın girişimciliği, kırsal kalkınmada kadının rolü, Türkiye’de organik tarımda kadın girişimciliği ve literatür taramasına yer verilmiştir. nc bölümde, Türkiye’de organik tarımda kadın girişimciliği üzerine nicel bir araştırma yapılmış, araştırmanın konusu ve önemi araştırmanın amacı, araştırmanın yöntemi ve rneklemi, araştırmanın kapsamı ve sınırlılıkları, araştırmanın hipotezleri ve araştırmanın bulguları burada değerlendirilmiştir. Dördüncü bölümde ise sonuç ve öneriler yer almaktadır. Çalışma, organik tarım konusunda ve kadın girişimciliği konusunda çalışma yapacaklar için literatür bir çalışma olmayı hedeflemektedir.

İKİNCİ BÖLÜM

Kavramsal ve Kuramsal Çerçeve

Bu bölümde, ilk olarak organik tarım kavramı tanımlanarak, organik tarımın tarihçesinden, Türkiye’de organik tarımdan, organik tarımın avantaj ve dezavantajlarından, organik tarımın amaçlarından ve organik tarımın ilkelerinden bahsedilmiştir. Daha sonra girişimcilik kavramı, girişimcilik türleri, kadın girişimciliği, kırsal kalkınmada kadının rolü, Türkiye’de organik tarım sektöründe kadın girişimciliğine yer verilmiş ve son olarak literatür özeti sunulmuştur.

Kavram Olarak Organik Tarım

Organik tarım, son yılların moda kavramlarından biridir. Organik tarım, kimyasal girdi kullanmadan, üretimden tüketime değin her aşamada kontrolü ve sertifikası bulunan tarımsal üretim şeklidir. Bazı kaynaklarda ekolojik tarım veya biyolojik tarım şeklinde de ifade edilen bu üretim biçimi, farklı dönemlerde ve farklı yazarlar tarafından kaleme alınmıştır (Çetiner, 2011, s. 110). Bu açıdan bakıldığında ilgili literatürde sıkça yer verilen konulardan biri olmuştur.

Organik tarım dilin etimolojik farklılığı nedeniyle dünyanın her bölgesinde farklı isimlerle anılmaktadır. İngiltere’de “organic” Fransa’da “biologique” ve Almanya’da “ökologisch” şekilde isimlendirilen (Demiryürek, 2004, s. 66) organik tarım sürdürülebilir ekosistem, güvenli gıda, sağlıklı beslenme ilkelerini savunmaktadır. Alternatif, bio-dinamik, biyolojik, doğal, ekolojik, yenilenebilir, organik tarım ifadeleri benzer anlamlarda kullanılmakta, literatürde organik tarım ifadesi ön plana çıkmaktadır (Zengin, 2007, s. 11). Er’e göre (2002), Organik tarım öz itibarıyla çevrenin ve doğal kaynakların korunması amacıyla kullanılan bir üretim yöntemidir.

Organik tarım, ekolojik sistemde hatalı uygulamalar neticesinde kaybolan doğal dengeyi yeniden oluşturmaya yönelik, insan ve çevreye yararlı üretim sistemleri içeren, kimyasal tarım ilaçları, hormonlar ve kimyasal gübrelerden arınmış organik yöntemlerle toprağın muhafazasını, bitkinin direncinin artmasını sağlayan, üretim miktarını değil sağlık ve kalitesini hedefleyen üretim şeklidir (Köse, & Odabaşı, 2005, s. 96). Organik tarım bir diğer ifadeyle ekolojik tarım, en basit ifadeyle kimyasal ilaçlar ve sentetik gübreler kullanılmadan yapılan tarımsal üretim biçimidir. Organik tarımda amaç, insanın kullandığı her türlü gıda ve

besin maddelerinin insan sağlığına zarar vermemesi veya zararın minimize edilmesidir. Bu amaç doğrultusunda sürdürülebilirlik hedeflenmektedir. Organik tarım sadece gıda üretim kaynağı değildir. Bu retim biçimi aynı zamanda biyolojik çeşitliliğin korunmasını, erozyon, lleşme ve iklim değişikline neden olan faktörlerin etkisinin giderilmesinin başlıca dayanağı olup kimyasal kirlilik ve zehirli katı atıkların sonlandırılması amacı taşımaktadır (Demir, & Gül, 2004, s. 1).

Torun’a göre (2011), insana ve doğaya dost duyarlı üretim sistemlerini içeren organik tarım, ekolojik sistemde yanlış uygulamalar sonucu kaybolan doğal düzeni sağlıklı hale getirmek amacıyla, sentetik ilaçlar ve gübrelerin kullanımının yasaklanmasını savunmaktadır. Bu retim biçiminde organik ve yeşil gübreleme, münavebe, toprağın muhafazası, bitkinin direncini artırma, parazit ve predatörlerden yararlanma söz konusudur. Organik tarım üretimde miktar artışını değil ürünün sağlık kalitesinin yükselmesini hedeflemektedir. Organik tarımın amacı, sahip olunan toprak ve su kaynaklarını, hava temizliğini ve canlı sağlığını maksimum düzeyde korumak (Er, & Başalma, 2008, s. 13), sürdürülebilir bir yaşam sağlamaktadır.

Zengin (2007) “Organik Tarım” adlı çalışmasında organik tarım dışındaki diğer üretim sistemleri olan geleneksel tarımı, konvansiyonel tarımı ve bütünleşik (entegre) tarımı ele almıştır. Ayrıca Konvansiyonel tarım ile organik tarım arasındaki farklılıkları karşılaştırmıştır. Çalışmada geleneksel tarım; tarımsal kimyasalların kullanımından önceki tarım sistemi olarak açıklanmış, konvansiyonel tarım ise alışılagelmiş tarımsal uygulama sistemi veya kuralları belli olmayan, birim alandan daha fazla ürün almak için genetik olarak değiştirilmiş yüksek verimli bitki eşitleri, kimyasal özellikteki ilaçlar ve gübrelerin girdi olarak kullanıldığı bir üretim şeklinde tanımlanmıştır. Konvansiyonel tarımda, hastalık ve zararlılar yok edilmekte, organik madde özelliğini kaybetmekte, topraktaki canlı yaşamı bozulmaktadır. Ayrıca planlı ekim nöbeti olmadığından, toprak işleme düzensiz ve kullanılan kimyasal katkıların maliyeti yüksektir. Son olarak bütünleşik (entegre) tarım da, sürdürülebilir nitelikte ele alınmıştır. Zengin, organik tarımın özelliklerini, toprakta organik madde miktarının birikmesi ve canlı yaşamın düzelmesi, toprak işlemenin düzenli olması ve kimyasal masrafların düşük olması, planlı ekimin yapılması ve topraktaki zararlıların yok edilmeyip kontrol edilmesi şeklinde açıklamıştır. Üretim döneminde ilaç, sentetik ve kimyasal gübre kullanmadan doğal koşullarda üretim yapmanın, GDO’lu tohum kullanmamanın, ekim nöbetleri ile toprağın verimliliğini, organik madde içeriğini ve canlılığını artırmanın, doğaya zarar veren kimyasal katkıları kullanmamanın, öz yeterliliğe sahip olmanın önemini belirtmiştir. Tablo 1’de üretim türleri açıklanmıştır.

Tablo 1. *Tarım Sınıflandırması*

Geleneksel Tarım	Kimyasal ilaç ve gübre katkısı kullanmadan önce uygulanan yöntem ve usulleri kapsayan, birim alandan maksimum verim almayı hedefleyen üretim yöntemi
Sürdürülebilir Tarım	Yeterli ve kaliteli gıda ürününü uygun maliyetle üretmeyi ve bunun yanında arazi, çiftçi, çevre ve doğal kaynakların korumayı hedefleyen üretim yöntemi
Biyodinamik Tarım	Bir çeşit organik tarım uygulaması olup buna ilaveten üretim sürecine ruhsal boyut kazandıran, çiftçilerin ruh durumu ve rehabilitasyonunu önemli gören üretim yöntemi
Entegre (Bütünleşik) Tarım	Mevzuata bağlı olarak, üretim sürecinde sınırlı şekilde kimyasal gübre ve ilaç kullanılmasına izin veren üretim yöntemi
Organik Tarım	Tarımda kimyasalların kullanılmasına olumlu bakmayan, toprak verimliliği, canlı sağlığını referans alan, maksimum gelir yerine, sağlıklı ve kaliteli ürün hedefleyen üretim yöntemi

Kaynak: Tablo, yazar tarafından oluşturulmuştur.

Kacar'a (1986) göre, organik tarım, topraklardaki mikrobiyolojik aktiviteyi destekleyerek topraktaki besin maddelerinin faydalılığını arttırmaktadır. Ayrıca organik tarımla toprağın fiziksel ve kimyasal yapısının korunması sağlanmaktadır. Jackson, Calderon, Steenwerth, Scow ve Rolston'a göre (2003) ise, organik tarımın en temel uygulamalarından biri olan organik gübre kullanımı faydalı bir yöntemdir. Çünkü topraktaki besin maddesini, toprağın su tutma kapasitesini, havalanmasını ve toprak yapısını iyileştirmektedir. Ayrıca bu gübreler, topraktaki mikrobiyal topluluk sayısını, çeşitliliğini ve aktiviteyi de artırmaktadır. Benzer şekilde Atiker de (2004), organik tarımı, doğal gübreleme yoluyla gerçekleştirilen alternatif üretim biçimi şeklinde değerlendirmektedir.

Kırımhan'a (2005) göre, organik tarımda toprağın korunması oldukça önemlidir. Bu nedenle toprağın aşırı işlenmesi doğru değildir. Ayrıca toprağa fiziksel, kimyasal ve biyolojik yönden zarar verebilecek uygulamalardan, sürüm ve işleme yöntemlerinden sakınmak gerekir. Organik tarımda tohumun organik olarak üretilmiş ürünlerden seçilmesi önemlidir.

Kapitalist sistemde daha fazla gelir elde etmek amacıyla uygulanan estansif yani yoğun tarım doğanın düzenini ve biyolojik düzeni etkilemiştir. Tarım ürünlerindeki kimyasal içeriklerin insan sağlığını etkilemesinin yanında genel itibarıyla hayvan ve bitkileri de içine alan ekolojik denge de bozulmuştur. Bütün bu sürecin neticesinde doğayı korumak ve doğala dönüş amacıyla organik tarım savunulmaya ve uygulanmaya başlanmıştır (Çelik, & Bilgiç,

2003, s. 12). Bu açıdan bakıldığında organik tarım sadece insan sağlığı için değil ekolojik düzenin sağlıklı şekilde sürdürülmesi için de ele alınmaktadır. Organik tarımın sürdürülebilirlik esasları Tablo 2’de gösterilmiştir.

Tablo 2. *Organik Tarım ve Sürdürülebilirlik Esasları*

Ekolojik Açıdan Sürdürülebilirlik	Sosyo-Ekonomik Açıdan Sürdürülebilirlik
1. Dışarıdan girdi olmaksızın doğal madde ve besin döngüsünü kullanılması	1. Yeterli üretim ve sürekli gelir sağlama
2. Yapay kimyasallar olmadığından su ve toprağın temiz kalması	2. Sağlıklı beslenme için güvenilir ve güvenli gıda temin etme
3. Biyolojik çeşitliliğine zenginliğin korunması	3. Kadın ve erkekler için uygun çalışma ortamı oluşturma
4. Toprak verimliliğinin korunması	4. Yerel bilgi ve gelenek biriktirme
5. Toprak erozyonunun ve toprak sıkışmasının önlenmesi	5. Yeterli ve kaliteli ürün elde etme
6. Yenilenebilir ve temiz enerji kaynaklarının verimli kullanılması	6. Kaliteyi artıracak değer artışı sağlama
7. Hayvan haklarına uygun hayvansal ürün üretimi	7. Yüksek verimlilik için rekabet oluşturma
	8. Gelir güvenliliği ve sürekliliği için ürün çeşitliliğinin bulunması
	9. Dış girdilerin az olması sayesinde ekonomik kazanç elde etme.

Kaynak: <http://www.kop.gov.tr/upload/dokumanlar/223.pdf>

Yapay gübreler yerine doğal gübrelerle toprak verimliliğini artırmayı amaçlayan sürdürülebilir tarım, bugünkü organik tarımın başlangıcını oluşturmaktadır. Yine üretimde sentetik pestisitlerin (bitki hastalık ve zararlılarıyla mücadele kimyasalların) kullanılmaması organik tarımın diğer ayağını oluşturmaktadır. (Çetiner, 2011, s. 111). Kurt’a göre (2006) organik tarımı, modern tarımdan ayıran özellikler şunlardır:

- Modern tarım ekstansif organik tarım ekstansif niteliktedir. Bu kavramlardan ilki daha fazla ürün ve kazanç elde etmek için toprağı yoğun şekilde kullanmayı ikincisi ise tam tersine üretimde doğal sürecin yöntem olarak benimsenmesini ifade eder.
- Organik tarımda kontrollü yetiştiricilik söz konusudur. Üretimin başlangıcından tüketiciye ulaşana kadar her aşama uzman ve yetkili kişilerin gözetimi altındadır.
- Organik tarımda verim modern tarıma göre daha düşüktür. Ayrıca ürünün görsel kalitesi de ikincil önemdedir. Aslolan ürünün sağlıklı niteliğidir.
- Organik tarım yerellik ve öz yeterlilik hedefi vardır. Yani üretimde kullanılan girdilerin işletme içerisinde sağlanması hedeflenirken bu durumun üretim maliyetini düşüreceği hesaplanmaktadır.

- Organik tarım ürünlerinde yer alan etiket, ürünün onay ve tescil sürecinden geçtiğini daha da önemlisi o ürünün organik yetiştiricilik ile elde edildiğini göstermektedir. Böylelikle ürünün kimliği aynı zamanda tüketiciye verilen bir güven taahhüdüdür.
- Organik tarımda verim düşük olsa da normal ürünlere göre fiyatlar daha yüksektir. Bu şekilde kazanç dengesi sağlanmaya çalışılmaktadır.

Uluslararası Organik Tarım Hareketleri Federasyonu (IFOAM)'na göre organik tarım, sürdürülebilir bir ekosistem, güvenli gıda, sağlıklı beslenme, sosyal adalet ve diğer canlılar için daha iyi çevre olanakları oluşturmak amacıyla planlanan ve uygulanan bütünsel bir yaklaşımı ifade etmektedir.

Geleneksel tarım ile organik tarım sıkça karıştırılmaktadır. Bu nedenle iki üretim şeklinin açıklanması gerekmektedir. Bu açıdan bakıldığında Zengin (2007), iki üretim yöntemi arasındaki farklılıkları şu şekilde sıralamıştır.

- Geleneksel tarımda planlı ekim nöbeti yapılmazken, organik tarımda bu yöntemin yapılması zorunludur.
- Geleneksel tarımda zararlı ve yabancı otlar tamamen yok edilirken, organik tarımda bu otlar kontrol altına alınmaktadır.
- Geleneksel tarım toprakta yaşayan canlıların yaşam düzenini olumsuz etkilerken, organik tarım ise yaşam düzenini iyileştirmektedir.
- Geleneksel tarım organik madde ve humus kaybına yol açarken, organik tarımda tam tersi bu maddelerin oluşumunda artış olmaktadır.
- Geleneksel tarımda gübreleme ve tarımsal maliyet yüksek, organik tarımda ise daha düşüktür.
- Geleneksel tarımda toprak işleme süreci düzensizken, organik tarımda toprak alt üst edilmeden uygun şekilde işlenir.

Organik Tarımın Tarihçesi

Organik Tarıma geçiş nedenleri tarihsel süreç içinde değerlendirilmelidir. Marangoz'a (2008) göre, insanların organik tarıma geçmelerinde şu faktörler etkili olmuştur. Gelecek nesilleri korumak, toprak erozyonunu önlemek, toprak verimliliğini sağlamak, kimyasalların zararlı etkilerinden korunmak, doğal kaynakların miktar ve kalitesini muhafaza etmek, yenilenebilir enerji kaynaklarını kullanarak bu hususta tasarruf elde etmek, sağlıklı ve kaliteli ürün elde etmek, ekonomiyi desteklemek ve küçük üreticiye maddi katkı sağlayarak üretim döngüsünü ve gelir dengesini oluşturmak.

Organik tarım, üretim boyutuyla ele alındığında tarımda kimyasal maddelerin yaygın olarak kullanımından önce, dünyanın birçok yerindeki araştırma merkezlerinde ve çiftliklerde incelenmiştir (Kırımhan, 2005, s. 50). Özellikle 1900’lü yılların başından itibaren İngiltere ve İsviçre gibi ülkelerde küçük çaplı uygulamalarla varlık gösteren organik tarım, Almanya’da 1893–1925 yılları arasında sağlıklı ürünlerin satıldığı “reform mağazaları”nı da içine alan yüzyılı aşkın bir geçmişe sahiptir.

Tarımda kimyasal maddelerin kullanılmasından önce araştırma birimlerinde ve doğrudan çiftçiler tarafından geleneksel tarım ile ilgili çalışmalar yapılmıştır. Bu araştırmalarda, yabancı ot ile mücadele, zararlı böcek ve hastalıkla mücadele, toprak verimliliğinin korunması, bitki besin maddeleri, tohumluk, ekim-dikim teknikleri gibi konular ele alınmıştır. Bu açıdan bakıldığında organik tarım nispeten eski bir kavram olsa da son dönemde pazarın talebi neticesinde ön plana çıkmış ve popülerlik kazanmıştır. Bu nedenle ülkeler, yasal açıdan da organik tarım ile ilgili düzenlemeler yapmıştır. Sertifikalı organik tarımdan önce bu konuyla ilgili kesin bir tarih vermek zor olsa da bazı çalışmalara atıf yapmak mümkündür. Sir Albert Howard yaptığı çalışmalarla organik tarım hareketinin kurucu ismi kabul edilmektedir. Howard, 19. yy başlarında toprak verimliliği ile bitki sağlığı arasındaki ilişkiyi dikkate alarak, toprak verimliliğinin sürekliliğini sağlamak için gerekli ve yeterli besini sağlayacak olan humus üzerine çalışmalar yapmıştır. Organik tarımla ilgili An Agricultural Testament (Bir Tarımsal Vasiyetname) adlı eseri kaleme almıştır. Howard, 1940 yılında yazdığı bu eserde, insanlığın ve medeniyetin geleceğinin, en önemli varlık olan toprak ve toprak verimliliğini korumakla ilişkili olduğunu belirtmiştir. Toprak verimliliğini artırmanın, bir muhasebeci titizliği ile topraktan uzaklaştırılan minarellerin hesaplanarak toprağa verilmesi ile mümkün olacağını açıklamıştır. Bu topraktaki üretilen besinlerin sağlıklı olacağını aksi durumda hem toprağın hem topraktan yararlanan insanların sağlıksız olacağını ifade etmiştir (Çetiner, 2011; Oflaz, Göktaş, Özel, & Dursunoğlu, 2019, s. 4). Organik tarımla ilgili incelenmesi gereken bir diğer isim Masanobu Fukuoka’dır. Çiftçilikle uğraşan bir ailede yetişen Fukuoka, pulluksuz, gübresiz, çapasız ve pestisitler bitkisel üretimi doğal tarım olarak tanımlamıştır. The Nature Way of Farming (Çiftçiliğin Doğal Yolu) adlı eserinde doğal tarım konusunu işlemiştir. Kendisine özgü bir üretim yapan Fukuoka ayrıca tarımın ruhsal boyutu olduğunu da iddia ederek bu konuda yeni bir tartışma zemini ortaya çıkarmıştır. Nitekim Avusturyalı bilim insanı Rudolf Steiner tarafından 1920’li yıllarda üretimin ruhsal yanını dikkate alan bu anlayış “biyodinamik tarım” şeklinde kavramsallaştırılmıştır (<http://www.kop.gov.tr/upload/dokumanlar/223.pdf>).

Birinci Dünya Savaşı sonrası tarıma ilgi artmıştır. 1930'lu yıllardan itibaren dünya nüfusundaki artış, hızla artan nüfusa yetecek miktarda tarım ürünü üretme kaygılarını beraberinde getirmiştir. İkinci Dünya savaşı sonrası ise ucuz gıdaya talebinin artması, üretim sürecinde tarımsal girdilerin (gübreler, hormonlar, antibiyotikler vb.) ve mekanizasyonun yoğun şekilde kullanılmasına neden olmuştur. Özellikle bu dönemde Amerika Birleşik Devletlerinin Marshall yardımları ile sağlanan ekonomik katkı ve destekleme, üretimin alanlarının entansif (yoğun) kullanımına neden olmuş bu durum da organik tarımı geriletmiştir. Daha fazla ürün elde etmek için, kimyasal ilaç ve gübreler kullanılmaya başlanmıştır. Daha sonra Avrupa Topluluğu'nun uyguladığı tarımsal destek politikaları, 1970'de pestisitlerin (kimyasal maddelerin) ve kimyasal gübrenin keşfi de bu gelişmelerin diğer aşamalarını oluşturmuştur. (Merdan, 2014, s. 11) Bütün bu süreçler organik tarım sürecine zarar verirken diğer bir açıdan bakıldığında da organik tarım ve ürünün önemi her geçen gün arzulanan bir durum olmaya devam etmiştir.

1940'lı yıllarda başlayan, ABD ve gelişmiş Avrupa ülkelerinde ortaya çıkan ve temel besin maddelerinde artışa neden olan süreç "yeşil devrim" olarak adlandırılmıştır. Yeşil devrim özetle, daha fazla ürün elde etmek için tohum ıslahı, makineleşme, pestisit, herbisit, kimyasal gübre ve sulama gibi çeşitli teknolojilerin üretimde kullanılması ve maksimum gelir elde edilmesidir. Bu uygulamalar neticesinde bitki çeşitliliği azalmış, su kaynakları kirletilmiş, toprak verimsizleşmiş, eko-sistem ve insan sağlığı hususunda onarılması güç zararlar meydana gelmiştir. Bu sonuçlardan sonra modern tarım metotlarına alternatif tarım yöntemleri ihtiyacı ortaya çıkmıştır (Ofıaz vd., 2019, s. 8). Organik tarım bu ihtiyacın ve arayışın bir sonucu olarak kabul görmüştür.

Dünyada organik tarım II. Dünya Savaşından sonra başlamasına rağmen 1972 yılında kurulan Uluslararası Organik Tarım Hareketleri Federasyonu'nun (IFOAM)¹ kurulması ile küresel çapa ulaşmıştır. Başlangıçta tarım topraklarının korunması vurgulanırken daha sonraki dönemlerde organik tarım sağlıklı beslenme ile ilişkilendirilmiş ve organik ürün yetiştiricilerin hak ve menfaatlerinin korunmasını amaçlanmıştır. IFOAM, AB, Birleşmiş Milletler Tarım Gıda Örgütü (FAO), Dünya Ticaret Örgütü (WTO), Uluslararası Doğa Koruma Birliği (IUCN) gibi kuruluşlarla yakın ilişki içinde olarak organik tarım ile ilgili konularda referans yapı olarak ön plana çıkmaktadır (<http://www.kop.gov.tr/upload/dokumanlar/223.pdf>).

1910'larda bireysel inisiyatiflerle şekillenen organik tarım, her geçen gün değer kazanırken özellikle 1972'de Almanya'da IFOAM'ın kurulması ile önemli bir mesafe kat

¹ IFOAM dışında Organik Tarım alanında faaliyet gösteren diğer uluslararası kuruluşlar, Birleşmiş Milletler Gıda ve Tarım Örgütü (FAO), Uluslararası Ticaret Merkezi (ITC), Organik Ticaret Birliği (OTA) şeklindedir.

etmiştir. Dünya çapındaki bu kuruluş ile ekolojik tarım kurumsallaşmış ve bir çatı altında buluşmuştur. Daha sonra yıllık ortalama 1/4 oranında büyümeye devam etmiştir. Avrupa Birliği'nin sadece bitkisel ürünleri kapsayan yönetmeliği 1991'de, hayvansal üretimi de içeren "Organik Tarım Yönetmeliği"ni ise 2000 yılında yayınlamıştır. Böylelikle yasal zemini de oluşturulan organik tarım her geçen gün değer kazanmaya ve yaygınlaşmaya devam ederek günümüze kadar gelmiştir.

Organik Tarımın Avantaj ve Dezavantajları

Organik tarımın diğer üretim yöntemlerine göre avantaj ve dezavantajları bulunmaktadır. Her geçen gün popüleritesi yükselen organik tarım ürünleri, artan iç ve dış talepleri karşılamak için var olan avantajlarını öne çıkarmayı hedeflemektedir. Her üretim sisteminde olduğu gibi organik tarımda da bulunan dezavantajlar ise minimize edilmeye çalışılmaktadır. Organik tarımın genel çerçevede avantaj ve dezavantajları şu şekilde kategorize edilmiştir.

Tablo 3. *Organik Tarımın Avantaj ve Dezavantajları*

Organik Tarımın Avantajları	Organik Tarımın Dezavantajları
1. Üretici geliri, ürünün niteliğine bağlı olarak artmaktadır.	1. Tarımsal ürün arzındaki dalgalanma üretici için risk oluşturmaktadır.
2. Fiyatı hızla artan kimyasal gübre, pestisit ve enerji girdilerinden tasarruf sağlanmaktadır.	2. Organik tarım yapılan arazilerin, modern üretim yapan topraklara yakın olması buralarda kullanılan kimyasallardan etkilenmesine neden olabilir.
3. Sözleşmeli tarımla, ürün alım garantisi bulunmaktadır.	3. Organik tarımla ilgili yeterli bilgilendirme ve yetişmiş işgücü bulunmamaktadır.
4. Organik ürünlerin ihrac fiyatları diğer ürünlere göre %10-20 oranında yüksektir. Bu durum kar oranını artırmaktadır.	4. Özellikle iç piyasadaki talep belirsizliği pazarlama açısından sorun teşkil etmektedir.
5. Organik ürünlerin ihracı, tarım ürünlerinin üretiminde ilave kapasite oluşturacaktır. Böylelikle tüketici kitlesi genişlemektedir.	
6. Organik tarım, ilgili alandaki uzman kişilere istihdam oluşturmaktadır.	

Kaynak: <http://www.kop.gov.tr/upload/dokumanlar>, Hatunoğlu Durmaz, 2010, s. 6)

Tablo 6'ya bakıldığında organik tarımda, girdi maliyetinin düşük olması, sözleşme ile alım garantisinin bulunması, yeni bir istihdam alanı oluşturması, kaliteli ve sağlıklı ürünün talep genişlemesi ve fiyat yüksekliği önemli avantaj sağlamaktadır. Organik tarımda donanımlı uzman eksikliği, yakın bölgelerdeki modern üretimin olumsuz etkisi, talep belirsizliği ve arz da yaşanan dalgalanmalar ise bu üretim yönteminin olumsuz taraflarını oluşturmaktadır. Ancak bu dezavantajlar, organik tarımı önceleyen bir plan dahilinde minimize edilebilir. Örneğin bu dezavantajlardan biri olan uzman eleman eksikliği, proje bazlı eğitimler ile yeterli seviyeye ulaştırılabilir.

Organik Tarımın Amaçları

Kalkınma Bakanlığı'nın Konya Ovası Projesi kapsamında hazırladığı Organik Tarım raporunda organik tarımın amaçları şu şekilde sıralanmıştır (<http://www.kop.gov.tr/upload/dokumanlar/223.pdf>).

- Kimyasal katkı ve Genetiği Değiştirilmiş Organizmalar (GDO) bulunmadığından organik tarım, bütün canlılar ve özellikle insanlar için sağlıklı ve güvenli ürünler elde etmek
- Doğal kaynakları, (toprak, su, hava, bitki vb.) korumak ve kalitelerini yükseltmek.
- Başta toprak olmak üzere her türlü canlı erozyonunun engellemek.
- Toprak bünyesindeki unsurları besleyerek tarımı zenginleştirmek.
- Su ve enerji tasarrufu sağlamak, israftan kaçınmak.
- Organik tarımla ilgilenen çiftçi ile sözleşme yaparak, onu korumak ve desteklemek, böylelikle toprağın işlenmesini sağlamak, göçü azaltmak.
- Sözleşme güvencesiyle ile pazarlama sorununu ortadan kaldırmak, ürün-fiyat-kazanç dengesini sağlamak. Üreticinin (para) ve tüketicinin (sağlıklı ürün) karşılıklı kazandığı üretim-tüketim ilişkisi oluşturmak.
- Organik tarımla yerel ve bölgesel üretimleri desteklemek.

Organik Tarımın İlkeleri

Kalkınma Bakanlığının Konya Ovası Projesi kapsamında hazırladığı Organik Tarım raporunda organik tarımın ilkeleri şu şekilde sıralanmıştır (<http://www.kop.gov.tr/upload/dokumanlar/223.pdf>).

- Organik üretim yapan işletmelerde, doğal kökenli hammaddeler kullanılmalıdır.
- Toprağın işlenmesi ve içindeki canlı faaliyetinin devamlılığı için nöbetleşe ekim ve organik tarım kullanılmalıdır.

- Üretim yapılacak yerin iklim koşulları dikkate alınmalı o ekolojiye uygun ürün kullanılmalıdır.
- Zararlılarla mücadelede kimyasal ürünlerden kaçınılmalıdır.
- Organik tarımda maksimum kardan ziyade yeterli miktarda ve yüksek kalitede ürün amaçlanmalıdır.
- Enerji olarak, olabildiğince rüzgar, güneş gibi doğal enerji kaynakları kullanılmalıdır.
- Üretici ve çalışanlar, çalışma koşullarından ve elde ettiği kazançtan memnun olmalıdır.

Türkiye’de Organik Tarım

Dünyada 1970’li yıllardan itibaren hızla büyüyen ve ticari sektör haline gelen organik tarım, gelişmekte olan ülkeler için üretimi artırma ve ihraç amacı taşıırken, gelişen ülkeler için ithal ve iç talebin karşılanması amacı taşımaktadır. Türkiye’de organik tarım, dünyada olduğu üzere yerli çiftçilerin önderliğinde değil, Avrupalı organik tarım şirketlerinin temsilcileri aracılığıyla başlatılmıştır. Bu durum, Avrupa’da bulunmayan ve talep edilen ürünlerin üretilmesi şeklinde bir organik tarım yönetimi ortaya çıkarmıştır. Türkiye’de özellikle 1980’li yıllardan sonra başlayan organik tarım, ülkenin bu dönemde liberal ekonomiye geçmesi ve dış talepteki artış nedeniyle hızlı bir şekilde yükselişe geçmiştir. Özellikle ihracata yönelik planlanan organik tarım, her geçen gün üretim yelpazesini genişleterek varlığını sürdürmektedir. Kurutulmuş meyvelerle başlayan süreç günümüzde hububattan sebze ve meyveye, bakliyattan endüstriyel ve şifalı bitkilere kadar genişlemiştir.

Türkiye’de organik tarım faaliyetleri 1986 yılında Avrupa’daki gelişmelerden farklı şekilde, dış talep doğrultusunda ihracata yönelik olarak başlamıştır. Önceleri ithalatçı ülkelerin bu konudaki mevzuatına uygun olarak yapılan üretim ve ihracat, 1991 yılından sonra Avrupa Topluluğu’nun yönetmeliğine uygun biçimde revize edilmiştir. Organik tarım faaliyetlerini düzenleyen yönetmeliğin 14 Ocak 1992 tarihinde yayımlanan 94/92 sayılı ekinde; Avrupa Topluluğu’na organik ürün ihraç edecek ülkelerin uymak zorunda olduğu hususlar ayrıntılı şekilde ele alınmıştır. Organik ürün ihraç etmeyi planlayan ülkelerin kendi mevzuatlarını uygulamaya koyma ve yukarıda bahsedilen mevzuatın da dahil olduğu çeşitli teknik ve idari konuları içeren dosya ile Avrupa Topluluğu’na başvurma zorunluluğu getirilmiştir. Bu gelişmelere uygun olarak Türkiye’de Tarım ve Köy işleri Bakanlığı çeşitli kurum ve kuruluşların işbirliği ile yönetmelik hazırlamış, “Bitkisel ve Hayvansal Ürünlerin Organik Metotlarla Üretilmesine İlişkin Yönetmelik” 24 Aralık 1994 tarih ve 22145 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Daha sonra katılım sürecinde, “Avrupa Birliği Müktesebatının Üstlenilmesine İlişkin Türkiye Ulusal Programı” gereğince organik tarımın kapsamı genişletilmiştir. Avrupa Birliği Organik Tarım Yönetmeliğinde yapılan ekler ve

değişiklikler ile bitkisel, hayvansal ve su ürünlerini de kapsayacak şekilde, “Organik Tarımın Esasları ve Uygulamasına ilişkin Yönetmelik” hazırlanmış ve 11.07.2002 tarih ve 24812 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanmıştır. Daha sonra organik ürünlerin üretimi, tüketimi ve denetlenmesine dair kanun tasarısı hükümetin acil eylem planı içerisinde yer almış ve 5262 sayılı “Organik Tarım Kanunu” 03.12.2004 tarihli ve 25659 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Bu kanun gereğince hazırlanan “Organik Tarımın Esasları ve Uygulanmasına İlişkin Yönetmelik” ise 10.06.2005 tarihli ve 25841 sayılı Resmi Gazete yayımı ile geçerlilik kazanmıştır (Merdan, 2011, s. 12).

Türkiye’de organik tarımın gelişme seyri, Avrupa ülkelerindeki üreticiler tarafından tabandan değil alıcılar tarafından yukarıdan aşağı talep doğrultusunda gelişme göstermiştir. Türkiye’de 1980’li yıllarda başlayan organik tarım çalışmaları, ülkedeki ithalatçı firmaların üretim yapmak için ortaya koyduğu projelerle başlamıştır. Organik tarımın ilk yıllarında Avrupa patentli firmalar, ihtiyaçları olan ürünleri kendi ülkelerine ithal edebilmek için Türkiye’de organik üretim projeleri ortaya koymuştur. İlk dönemde üretim sürecinin danışmanlık, teftiş ve sertifikasyon gibi vazgeçilmez esasları tamamıyla yabancı kişi ve kuruluşlarca yerine getirilmiştir. Daha sonra ki dönemde yerli-ihracatçı firmaların ithalatçı firmalardan bağımsız hareket edip kendi pazarlarını oluşturduğu görülmüştür. (Merdan, 2014, s. 68). Bu konuda bir başka değişiklik ise, Türkiye’de organik ürünler başlangıçta tamamen hammadde biçiminde ihraç edilirken günümüzde bu hammaddenin işlenmesiyle birlikte ihraç edilen ürünlerin miktarı da artmıştır. Türkiye’de organik tarım ile ilgili istatistiki bilgiler aşağıda tablolastırılmıştır.

Tablo 4. 2019 Yılı Organik Ürün İhracatı

Ürün Adı	Miktar (Adet)	Miktar (Ton)	Tutar (\$)	% Miktar	% Tutar
Buğday ve Buğday Ürünleri		31.194,53	11.913.987,26	41,1	5,86
Meyve ve Meyve Ürünleri		16.733,92	65.242.625,00	22,05	32,12
Üzüm ve Üzüm Ürünleri		9.536,31	27.895.275,66	12,56	13,73
İncir ve İncir Ürünleri		6.895,86	40.306.275,00	9,08	19,84
Fındık ve Fındık Ürünleri		4.440,76	31.964.563,27	5,85	15,74
Kayısı ve Kayısı Ürünleri		3.744,10	14.727.473,00	4,93	7,25
Sebze ve Sebze Ürünleri		1.146,61	1.694.270,52	1,51	0,83
Diğerleri		850,03	2.198.960,80	1,12	1,08
Mısır		815,38	2.983.475,42	1,07	1,47
Zeytin ve Zeytin Ürünleri		178,22	394.232,08	0,23	0,19
Baharatlar		137,75	1.850.383,93	0,18	0,91
Süt ve Süt Ürünleri		105,53	129.053,19	0,14	0,06
Antep Fıstığı		85,87	1.566.455,26	0,11	0,77

Tablo 4. Devamı

Kanatlı Ürünleri	39,46	89.979,74	0,05	0,04
Yumurta	615.427	184.628,09		0,09
Toplam	615.427	75.904,32	203.141.638,22	100

Kaynak: <https://www.tarimorman.gov.tr/Konular/Bitkisel-Uretim/Organik-Tarim/Istatistikler>

Tablo 4'e bakıldığında miktar (ton) bazında en fazla ihraç edilen ürünün buğday ve buğday ürünü olduğu, en az ihraç edilen ürünün ise kanatlı ürünleri olduğu görülmektedir. Tutar açısından ise en fazla gelir elde edilen ürünün meyve ve meyve ürünleri olduğu en az gelir sağlanan ürünün ise yine kanatlı ürünleri olduğu dikkat çekmektedir.

Tablo 5. 2019 Yılı Organik Ürün İthalatı

Ürün Adı	Miktar (Ton)	Miktar (Adet)	İthal Edilen Ülke
Kakao ve tozu	7, 1		Almanya, İngiltere, Hollanda, Peru
Kakao Yağı	1		Peru
Acai Tozu	0,36		İngiltere, Fransa, Brezilya
Adaçayı (yaprak)	1		Almanya
Agave Şurubu	7,8		Meksika
Hurma (kuru, pekmez, ezme)	598,0		ABD, Almanya, Cezayir, Fransa, Hollanda, İngiltere, İran, İsrail, Pakistan, Suudi Arabistan, Tunus
Ayçiçeği (tohumluk)	25,3		Ukrayna, Bulgaristan
Ayçiçeği ve Ürünleri	10,2		İtalya
Bezelye (Protein Tozu)	0,4		Bulgaristan
Bitkisel Yağlı Süt Bazlı Karışım	20,8		İspanya
Buğday Çimi Tozu	0,7		İngiltere
Kahve (kafeini alınmamış, kavrulmuş)	1,3 /	3.720	Belçika, Avusturya, İtalya
CHİA (tohumluk)	4		Almanya, Hollanda
Erik (kurutulmuş)	63,7		Fransa, Arjantin, İngiltere
Çemen Otu Tozu	1		Hindistan
Çikolata Tozu	1,2		Almanya
Çörekotu (ezilmemiş/öğütülmemiş)	52		Hindistan
Diğer müstahzar çocuk gıdaları	22,0		İsviçre
Domates (ketçabı ve diğer sosları)	52		Hollanda
Elma (kurutulmuş)	137,0		Kırgızistan
Elma Sirkesi	40		Almanya
Bitkisel çay (organik papatya, kuşburnu, zencefil limon)	4,4		Almanya
Hardal (Hazır ve tozu)	9		Fransa, Hindistan
Hindistan Cevizi (Yağ ve Unu)	89,0		Sri Lanka, Hollanda, Almanya
Karnıyarık Otu Tozu	4		Almanya, Hindistan
Keten Tohumu	276,0		Kazakistan
Kenevir Yağı	0		Hollanda
Kinoa	3,0		Hindistan, Almanya

Tablo 5. *Devamı*

Kırmızı Biber (ezilmiş veya öğütülmüş)	1	Hindistan
Kimyon	2	Hindistan
Mango Püresi	17,2	Almanya
Meyan kökü	716	Gürcistan, Kazakistan
Muz Püresi ve Flakesi	42	Fransa, Ekvator
Yulaf Ezmesi	19,2	ABD
Palm Yağı	4,7	Almanya, Hollanda
Pirinç Unu ve Protein Tozu	9,2	Bulgaristan, Belçika
Soya Fasulyesi (Tohumluk Olmayan)	1.518	Etiyopya
Tarçın Çubuk	1	Sri Lanka
Susam Tohumu (Ham)	112	Uganda
Spirulina Yosun Tozu	0,40	İngiltere
Dondurulmuş Meyve (böğürtlen ve kiraz)	12	Sırbistan, ABD
GENEL TOPLAM	3.880	3.720

Kaynak: <https://www.tarimorman.gov.tr/Konular/Bitkisel-Uretim/Organik-Tarim/Istatistikler>

Tablo 5'e bakıldığında Türkiye'nin birçok organik ürünü dünyanın farklı ülkelerinden ithal ettiği görülmektedir. Bu ürünler arasında hurmadan kahveye, keten dohumundan soya fasulyesine kadar geniş yelpazede ürünler bulunmaktadır.

Tablo 6. *Türkiye 'de Organik Tarım*

Yıllar	Ürün Sayısı	Çiftçi sayısı	Yetiştiricilik Yapılan Alan (ha)	Doğal Toplama Alanı (ha)	Toplam Üretim Alanı (ha)	Üretim Miktarı (ton)
2002	150	12.428	57.365	32.462	89.827	310.125
2003	179	14.798	73.368	40.253	113.621	323.981
2004	174	12.751	108.598	100.975	209.573	377.616
2005	205	14.401	93.134	110.677	203.811	421.934
2006	203	14.256	100.275	92.514	192.789	458.095
2007	201	16.276	124.263	50.020	174.283	568.128
2008	247	14.926	109.387	57.496	166.883	530.224
2009	212	35.565	325.831	175.810	501.641	983.715
2010	216	42.097	383.782	126.251	510.033	1.343.737
2011	225	42.460	442.581	172.037	614.618	1.659.543
2012	204	54.635	523.627	179.282	702.909	1.750.126
2013	213	60.797	461.395	307.619	769.014	1.620.466
2014	208	71.472	491.977	350.239	842.216	1.642.235
2015	197	69.967	486.069	29.199	515.268	1.829.291
2016	225	67.878	489.671	34.106	523.778	2.473.600
2017	214	75.067	513.981	22.148	543.033	2.406.606

Tablo 6. *Devamı*

2018	213	79.563	540.000	86.885	626.885	2.371.612
2019	213	74.547	502.127	3.424	505.551	3.260.997

Kaynak: <https://www.tarimorman.gov.tr/Konular/Bitkisel-Uretim/Organik-Tarim/Istatistikler>

Tablo 6'ya bakıldığında en fazla ürün sayısının olduğu yıl 2008 yılıdır. 2015 hariç 2014' yılından bugüne ürün sayısı hep 200'ün üzerinde olmakta ve inişli çıkışlı seyir göstermektedir. Organik tarımla uğraşan çiftçi sayısı 2002 yılında 12 bin civarında iken 2019 yılında yaklaşık altı kat büyüyerek 74 bin düzeyine ulaşmıştır. Organik tarım üretiminin yapıldığı alan ise 2002'den bugüne tam on kat büyümüş 502 bin hektar alana yükselmiştir. Son olarak üretim miktarı 310 bin tondan 3 milyon 260 bin ton düzeyine kadar artış göstermiştir. Bu sonuçlar, Türkiye'nin her geçen yıl organik tarım konusunda gelişme kaydettiğini göstermektedir.

Girişimcilik Kavramı

Girişimcilik, ekonomi kavramı ile yakından ilişkilidir. Doğal kaynaklar, sermaye ve işgücü gibi girişimcilik de ekonomik gelişmeyi etkilemektedir. Özellikle sanayi toplumundan bilgi toplumuna geçişte girişimciliğin önemi daha da artmaktadır. Çünkü bilgi toplumu fikrin veya düşüncenin sermaye olarak kabul edildiği toplumu ifade etmekte ve girişimcilik de buna karşılık gelmektedir.

Girişimcilik, ekonomik ve sosyal hayata katkı sunduğundan birçok araştırmacı tarafından ele alınmış bir konudur. Girişimcilik, etimolojik olarak kökeni Fransızca kuruluş (enterprise) kavramına dayanan girişimci (entrepreneur) kelimesinden gelmektedir. Girişimciliğin açıklanmasında ekonomi okulu ve eğitim okulu yaklaşımları söz konusudur. Ekonomi okulu girişimciliği, organizasyonlar oluşturarak değer yaratma faaliyeti şeklinde tanımlamaktadır. Bu yaklaşımda girişimciler keşfederek, yenilik yaparak, yaratıcı yeteneklerini kullanarak yeni ürünler, hizmetler, kaynaklar, teknolojiler ortaya çıkarmaktadır. Eğitim okulu yaklaşımı ise, girişimciliği bireye indirgemekte ve bireylerin davranış süreçlerine odaklanmaktadır. Girişimci davranış, fayda sağlayan, değer oluşturan, risk alan ve organizasyonlar oluşturabilen, var olanı geliştiren bir kişisel davranış biçimi olarak kabul edilmektedir (Balaban, & Özdemir, 2019, s. 135). Coulter'e (2001) göre girişimcilik; yenilikçilik-icatçılık, yeni işletmeler ve yeni istihdam alanı çerçevesinde ele alınmalıdır.

Girişim, girişmek fiilinden türetilmiştir. Girişmek, bir şeye veya bir işe başlamak anlamına gelmektedir. Bu açıdan bir eylemde bulunma, harekete geçme de yine girişim kapsamında değerlendirilmektedir. Girişim, teşebbüs etme, girişimci teşebbüsü gerçekleştiren

kişi, girişimcilik ise teşebbüs sürecidir. Orta Çağ'da girişimci, büyük üretim projelerini hükümet tarafından verilen kaynakları kullanarak yöneten kişi şeklinde tanımlanmıştır. Daha sonra girişimcinin anlamı değişmiştir. 1850'lerden itibaren belli ölçüde risk üstlenerek, mal ve hizmet üreten ayrıca yenilik geliştiren kişiler girişimci olarak adlandırılmıştır. (Arıkan, 2002). Çağdaş yaklaşımlarla birlikte girişimciliğin rekabet ve zihinsel yönü, özellikle yenilikçilik ve yaratıcılıkla ilgili kısmı ön plana çıkarılmıştır. Günümüz bilgi toplumunda girişimcilik insanın en önemli sermayesi olan hayal gücünü ve yaratıcılığı yansıtan bir kavram olarak değerlendirilmekte ve ekonominin dinamik gücü kabul edilmektedir. Bugün girişimciliğin temelinde yenilikçi ve yaratıcı olma, risk alma, öncü olma ve rekabetçi düşünce bulunmaktadır. Titiz'e (1994) göre girişimci sürekli yenilik yapan kişi demektir. Bu bileşenler aynı zamanda günümüz girişimcilerinin temel özelliklerini oluşturmaktadır.

Tablo 7. *Girişimcilik Tanımları*

Yazar	Tanım
R. Cantillon (1755)	Girişimcilik serbest meslektir. Belirsizlik sürecinde faaliyetler ile pazar talebin arasında denge oluşturmayı amaçlar.
J.B.Say (1803)	Girişimcilik, ekonomik kaynak verimliliğinin maksimumdan minimuma sıralandığı, engel ve belirsizliği ifade eden kavramdır
J.Schumpeter (1911)	Girişimcilik, girişimci bireylerin birleştirici yeteneklerine dayanarak bir ekonomiyi statik durumdan ileriye taşıyan araçtır.
F. Knight (1921)	Girişimcilik, ekonomik faaliyetleri yönlendirmektedir ve girişimcilikte belirsizlik vardır.
E.Penrose (1950)	Girişimcilik, fırsatları belirlemek ve onları değerlendirmektir
H.Liebenstein (1968)	Girişimcilik, örgütsel verimsizliğin azaltılması ve örgütsel entropinin (bozulma) tersine çevrilmesidir.
M.Casson (1982)	Girişimcilik, kıt kaynakların yönetilmesi konusunda karar alma ile birlikte uzmanlaşmayı ifade eder.
W.Baumol (1990)	Girişimcilik, yenilik ve büyüme için çok önemli olan bir kavramdır.
R.Holcombe (1998)	Girişimcilik, ekonomik büyümenin temelidir ve daha etkili ve yenilikçi üretim biçimin ifade eder.
OECD (1998)	Girişimcilik, ekonomik büyümenin merkezidir ve yeni iş fırsatları için önemli kaynaklar sunmaktadır.

Kaynak: Esmer, 2019.

Tablo 7’deki tanımlara bakıldığından girişimciliğin; ekonomi, istihdam, büyüme, yenilik, bireysel yetenek, uzmanlaşma, belirsizlik, piyasa dengesi gibi kavramlara ilişkili olduğu sonucu çıkmaktadır. Dolayısıyla girişimciliği, birçok açıdan ele almak ve bu şekilde değerlendirmek gerekmektedir.

Girişimci mal ve hizmet üretmek/pazarlamak üzere kar/zarar riskini hesaba katarak elindeki sermayeyi yatırıma dönüştüren kişidir. Girişimci bu yatırımı yaparken kendine ait ya da başkalarından sağladığı kaynakları üretime dönüştürmektedir. Girişimcilik ise, bir işletmenin kurulması, yönetsel süreçlerin işletilmesi, üretim ve pazarlamaya yönelik tüm risklerin sorumluluğunun kabul edilmesi şeklinde bir işin kurulması ve yürütülmesine yönelik faaliyetler bütünüdür. Girişimciliğin temel fonksiyonları ise şu şekildedir (Küçük, 2017, s. 29-37).

- Yeni mal ve hizmet üretmek
- Yeni üretim yöntemleri geliştirmek ve uygulayabilmek
- Endüstride yeni organizasyonlar kurmak
- Yeni pazarlara ulaşmak
- Hammaddelerin ve benzeri maddelerin sağlanabileceği yeni kaynaklar bulmak

Girişimcilikte etkili olan unsurlar yaşanan dönemin özelliklerine göre değişiklik göstermiştir. Bu nedenle girişimcinin kim olduğu ve hangi özellikleri taşıması gerektiği konusu farklı dönemlerde farklı şekilde ele alınmıştır. Girişimcilik, girişimci kişi tarafından ortaya çıkarılan bir durumdur. Bu nedenle girişimci kişinin niteliği oldukça önemlidir. Bu açıdan girişimci neyi amaçlamalıdır sorusu cevap verilmesi gereken bir sorudur. Yıldırım’a göre (2000) girişimcinin başlıca amaçları şu şekildedir;

- İşletmenin stratejisini belirleme
- Yönetim ve organizasyon politikalarını belirlemek
- Üretim faktörlerini temin etmek ve üretime geçmek
- Yeni mal ve hizmet bulmak, yeni üretim yöntemleri ve dağıtım kanalları araştırmak
- Çevreyi takip etmek. Tehdit ve fırsatları analiz etmek
- Teknolojide ortaya çıkan gelişmeleri üretim sürecine dahil etmek, ucuz ve kaliteli üretim için çabalamak.

Esmer’e (2019) göre, girişimci vücutta hücrenin rolü gibi ekonomi açısından hayati niteliktedir. Ekonomik büyüme, kalkınma ve sosyal refah ile yakından ilgilidir. En basit ifadeyle bir faaliyet alanında iş kuran kişi olarak tanımlanan girişimci, kendi düşüncesini hayata geçirerek faaliyette bulunan ve bu yönüyle ekonomiye katkı sunan kişi demektir. Girişimci yaptığı işe kendini adayabilmeli, güven duygusuna sahip olabilmeli, değişen pazar koşullarına

ayak uydurabilmelidir. Aynı zamanda girişimci gerektiğinde risk alabilen, yeniliklere açık ve fırsatları değerlendirebilen kişi demektir (Esmer, & Çınar, 2020, s. 72).

Girişimci üretim faktörlerini bir araya getiren kişidir. Aynı zamanda üretim faktörlerinin en önemlisidir. İşletmenin ömrü büyük oranda girişimci ile alakalıdır. Girişimci tarafından belirlenen mal ve hizmetler, yine girişimcinin belirlediği yöntemlerle üretilmekte ve belirlediği fiyatlarla piyasaya sunulmaktadır. İşletmenin ayakta kalması, ekonomik hayatta ayakta kalmasına bağlı iken bu durum girişimcinin aldığı veya alacağı kararlarla yakından ilgilidir. Bütün bu süreçlere bir bütün olarak bakıldığında tam da merkezde girişimcinin olduğu görülmektedir. Girişimin belirli nitelikleri ise şu şekildedir (Küçük, 2017, s. 31-33).

- Girişimin amacı kazanç ve yarar sağlamadır.
- Girişim mal ve hizmet üretir. Bunları ücret karşılığında satar.
- Girişiminin üç temel işlevi; üretim, satış ve bu işleri yerine getirmek için gerekli finansmandır.
- Girişim hukuki niteliktedir. Tüzel kişiliğe sahip girişimlerin sahiplerinden ayrı bir kişilikleri bulunmaktadır. Çalışmaları bu tüzel kişilik bünyesinde yürütülür.
- Girişim finansal niteliktedir. Yani girişimin kendine ait varlıkları ve kaynakları bulunur.
- Girişim insan ve materyalden oluşan bir örgüttür. Bu örgüt süreklilik arz eder.

Girişimci ruhuna sahip kişiler, başarı ve kazanma arzularına sahip kişilerdir. Yeni fikirlere açık, sabit işleri sıkıcı bulan, bir şeyler üretmekten mutlu olan, risk almaktan çekinmeyen girişimciler, aynı zamanda genellikle iletişime açık, analiz yeteneği güçlü, ileri görüşlülük ve öngörme becerisi bulunan, güven verebilen, özgüvenli, akılcı, hızlı karar alma ve uygulama yeteneği bulunan kişilerdir.

Küçük'e (2017) göre girişimciliği belirleyen ve etkileyen beş etken bulunmaktadır. Bunlar genetik faktörler, bireysel faktörler, demografik faktörler, çevresel faktörler ve kültürel faktörler şeklindedir. Genetik faktörler doğuştan gelen özellikler için kullanılmaktadır. Aile yapısında iletişim becerisi, risk alma ve azim gibi özellikler varsa bu çocuğa da yansımaktadır. Bireysel faktörler kişinin sahip olduğu bilgi ve tecrübe ile ilgilidir. Demografik faktörler, yaş cinsiyet, eğitim gibi unsurların girişimcilik ile etkisini ifade etmektedir. Örneğin yaş ilerledikçe risk alma olasılığı düşecektir. Bir başka örnek olarak kadınların erkeklere göre daha hırslı olmaları girişimciliği ona göre etkileyecektir. Benzer örnekler eğitim, gelir gibi diğer demografik özellikler için de verilebilir. Çevresel faktörler, özellikle aile ve yakın çevrenin özelliklerinin girişimci üzerinde ki etkisini, kültürel faktörler ise girişimcinin bağlı olduğu toplum yapısını ve bu toplumun kültürel özelliklerinin girişimciyi etkilemesini ifade etmektedir.

Girişimcilik alanındaki en temel sorulardan biri “Girişimci doğulur mu, olunur mu?” sorusudur. Girişimcilikte doğuştan gelen kişisel yeteneklerin yanı sıra çevresel faktörlerin etkisi de bulunmaktadır. Kişilerin girişimci olma durumlarını etkileyen aile desteği, finansman olanakları, devlet destekleri, yetiştirme ve eğitim gibi psikolojik, sosyal ve ekonomik faktörler çevresel unsurlar olarak kabul edilmektedir. Özellikle eğitimin, girişimciliğin ortaya çıkmasında ve gelişmesinde önemli rolü bulunmaktadır. Girişimcilik eğitimi, kariyer planlamasına, başarma arzusuna, hedeflere ve fırsatlara odaklanmaya, sorumluluk almaya katkı sağlamaktadır (Arıkan, 2002). Özetle eğitim girişimciliğin ortaya çıkarılmasına ve var olan girişimciliğin geliştirilmesine imkan oluşturmaktadır.

Girişimcilik eğitimlerinde mevcut girişimcilere ve girişimci adaylarına girişimcilik zihniyetinin, bilincinin ve becerilerinin kazandırılması amaçlanmalıdır. Eğitimde, girişimcilik süreci ve başarı faktörleri gibi genel bilgilerin yanı sıra, deneyimli ve başarılı girişimcilerin tecrübeleri ışığında bilgi aktarımı yapılmalıdır. Deneyimli girişimcilerin yanında staj uygulamaları geliştirilmeli ve özellikle yükseköğretimde girişimcilik ile ilgili dersler verilmelidir (Ağca, 2007). Ayrıca KOSGEB bünyesinde verilen girişimcilik eğitimlerinin yaygınlaştırılmalı, hibe-destek politikalarının artırılmalıdır. Girişimci, bir meslek statüsüne yükseltilmelidir.

Yeni tedarik kaynakları, yeni ürün ve süreçler, yeni satış pazarlarının ve yeni örgütlenme şekillerinin ortaya çıkmasıyla birlikte eskiyi yeni ile ikame etmeyi başaran yani çağa ayak uyduran girişimciler bir adım öne çıkmayı başarmış ve ekonomik büyümenin en önemli öncüsü olmuştur. Bu değişim ve dönüşüme ilaveten girişimcilik sadece ekonomik anlamda değil, toplumsal refah ve yaşam standartlarını yükseltilmesi anlamında da önemli bir unsur haline gelmiştir.

Girişimciliğin ekonomi ile ilişkisi literatürde en çok üzerinde durulan husustur. Ancak girişimcilik sosyal hayatı da yakından ilgilendirmektedir. Girişimcilik, insanların refah seviyelerini arttıracak, hayatlarını daha kolay hale getirebilecek yenilikleri beraberinde getirmektedir. Bu yönüyle sosyal hayat ile ilişkilidir. Bu nedenle ekonominin yanı sıra sosyal hayat açısından da değerlendirilmelidir. Ayrıca girişimcinin gösterdiği başarı, kazandığı para ve statü yine sosyalleşmenin bir aşamasıdır. Özetle girişimcilik insanlara aynı zamanda yeni hayatın kapısını aralamaktadır.

Girişimcilik Türleri

Girişimcilik Türleri; fırsat girişimciliği, yenilikçi girişimcilik, takipçi girişimcilik şeklinde üçe ayrılmaktadır. Fırsat girişimciliği, pazardaki mevcut fırsatları görerek ya da

potansiyel fırsatları sezinleyerek elde bulunan mal ve hizmeti piyasaya sunmaktır. Yenilikçi girişimcilik yeni bir fikir ve buluşu veya var olan mal ve hizmeti dizayn fiyat kalite açısından yenileyerek pazara sunmaktır. Son olarak takipçi girişimcilik ise piyasadaki gelişmeleri izlemekle yetinen ve buna uygun hareket eden, yenilik yapan girişimcilerin yolundan gitmeyi içeren girişimcilik türüdür (Küçük, 2017, s. 53-55). Girişimcilik türleri bir diğer açıdan şu şekilde sınıflandırılabilir (Ballı, 2017);

Orijinal Girişimcilik: Sıfırdan başlayıp kurulan girişimlerdir. Daha önce yapılmamış olması ve ilk olması özelliğidir. .

Kurumsal Girişimcilik: Genel anlamda büyük ya da küçük şirketlerin, bünyelerinde küçük girişimleri organize ettiği bir nevi üst girişimciliktir

İç Girişimcilik: Kurum içindeki çalışanlara kaynak sağlayarak o kişileri girişimci yapmayı ve böylelikle hem kişisel hem de örgütsel kalkınmayı amaçlayan girişimcilik türüdür.

Profesyonel Girişimcilik: Şirketlerin, yeni sermaye grupları veya şirket içindeki profesyonel yöneticiler tarafından yeniden yapılandırılarak devredilmesi veya benzer yöntemle devralınmasıdır.

Teknik Girişimcilik: Yenilik ve Ar-Ge'lerin finanse edilmesini kapsayan ve genelde teknolojik alanda ekip halinde yapılan girişimciliktir.

Sosyal Girişimcilik: Yoksulluktan sağlığa, çevreden insan haklarına, sosyal hayatı ilgilendiren birçok konuda çözüm odaklı projeler meydana getiren girişimciliktir.

Çevreci Girişimcilik: Çevresel problemlere çözüm getirerek sorunların içindeki olanakları ortaya çıkaran bir girişimcilik türüdür.

Girişimci Girişimcilik: Daha önce belli alanlarda girişimcilik yapmış ve daha sonra firmalarını satmış olan tecrübeli girişimcilerin fırsat sahası olarak piyasada yeniden yer edinmesini ifade eden girişimciliktir.

Girişimcilik literatüründe ayrıca iki tip girişimciliğin ön plana çıktığı görülmektedir. Smith tarafından ortaya atılan *Esnaf Girişimci* ve *Fırsatçı Girişimci* tipolojisinin özellikleri şu şekildedir (Ballı, 2017, s. 153). Esnaf Girişimci (craftsman entrepreneurs), düşük seviyede eğitim görmüş, sosyal farkındalık ve katılımcı yönü düşük, ekonomik kaynakları sınırlı girişimcidir. Fırsatçı Girişimci (opportunistic entrepreneurs) ise, yüksek eğitilmiş, daha yüksek sosyal farkındalık ve katılıma sahip, sosyal çevre ile baş etme konusunda özgüveni yüksek, geleceğe ve yeniliklere eğilimi fazla, farklı finansal kaynakları kullanabilen ve farklı stratejiler geliştirebilen girişimcidir. İki girişimci tipolojisi arasındaki diğer farklar ise şu şekildedir. Esnaf girişimciler, daha katı bir firma yapısını tercih ederken; fırsatçı girişimciler daha esnek firma yapısı tercih etmektedir Esnaf girişimciler tarafından yönetilen firmalar, daha çok küçük ürünlerle uğraşan, üretim araçlarını genelde bulunduğu yerden temin eden, yerel ve bölgesel

ürün pazarlarını kullanan ve tüketici grup değişikliklerine karşı katı tutum takınmaktadır. Fırsatçı girişimciler tarafından yönetilen firmalar ise küresel pazarları hedeflemekte, ürün yelpazesi daha geniş olmaktadır (Dulupçu, Sungur, Demirgil, Şentürk, Özkul, & Sezgin, 2007, s. 76). Girişimci tiplerinin özellikleri Tablo 8’de gösterilmiştir.

Tablo 8. *Girişimci Tiplerinin Temel Özellikleri*

Özellikler	Fırsatçı Girişimci	Esnaf Girişimci
Eğitim Seviyesi	Yüksek	Düşük
İşçilik Deneyimi	Düşük	Yüksek
Yönetim Deneyimi	Yüksek	Düşük
Kaynak Çeşitliliği	Yüksek	Düşük
Firma Yapısı	Esnek bir yapı	Katı bir yapı
Riske girme	Yüksek	Düşük
Fırsatları Görebilme	Yüksek	Düşük
Belirsizlik Durumları	Yeni fırsatlar demektir	Her zaman kötüdür
Yeniliğe Bakışı	Yüksek	Düşük
Kişisel Yapısı	Esnek	Katı
Karar Alma Süreci	Geçmişi, geleceği ve bugünü bir bütün olarak ele alır	Sadece bugünü düşünür

Kaynak: Dulupçu vd., 2007, s. 76.

Tablo 8’e detaylı bakıldığında eğitim seviyesinde, yönetim deneyiminde, kaynak çeşitliliğinde, risk almada, fırsatları görebilmede, esneklikte ve yeniliğe yatkınlıkta fırsatçı girişimciliğin ön plana çıktığı görülmektedir. Etnaf girişimcilerin, daha katı tutum takındıkları karar alma sürecinde yalnızca o günü düşündükleri belirsizliği kötü bir durum olarak algıladığı dikkat çekmektedir.

Kadın Girişimciliği

Kadınlar toplumun önemli bir parçasıdır. Toplumda birçok hizmetin yerine getirilmesinde kadının rolü bulunmaktadır. Kadınların çalışma hayatına girmeleri ile birlikte sosyo-ekonomik süreç değişim ve dönüşüm yaşamıştır. Kadınların iş hayatındaki varlıkları ve statüleri her geçen gün yükselmeye devam ederken bu durumdan nasibini alan sektörlerden biri de girişimcilik olmuştur.

Altınel’e (1993) göre kadınlar 1900’lerin ikinci yarısından itibaren iş hayatına girişte önemli atılımlarda bulunmuş, bu süreçte karşılaştıkları sorunları sahip oldukları yetenek ve becerilerle aşmayı başarmışlardır. Bağımsız olma, esnek çalışma vb. etkenler nedeniyle son

dönemde kendi girişimlerini kurmaya yönelmişlerdir. Bedük' (2005) kadın girişimci işyerinin idari ve hukuki sorumluluğunu üstlenmiş, bizzat işinin başında bulunan ve işyerinde fiili olarak çalışan kadını ifade ederken, bir başka tanımda kadın girişimci ev dışında, kendi adına kurduğu bir işletmesi bulunan, bu işletme tek başına veya diğer kişilerle birlikte çalışan, iş ile ilgili çevre kuruluşlar ile temasa geçen, işletmenin geleceğini planlayan, kazanç ve riski bünyesinde toplayan kişi şeklinde tanımlanmıştır (Soysal, 2010, s. 65).

Kadın girişimci, girişimci kişinin kadın olmasıdır. Piyasa ekonomisi içinde kendi işinin sahibi olan, tek başına çalışan veya işçi çalıştıran, mal ve hizmet üretilip satan, yeni koşullara uyum sağlayan, kaynak bulan ve bu kaynağı doğru şekilde kullanan kadınlara, kadın girişimci denmektedir (Yağcı, & Bener, 2005, s. 86). Bu tanımlardan anlaşıldığı üzere bir kadının, öğretmen, avukat, doktor gibi mesleklere sahip olması o kişiyi kadın girişimci yapmamaktadır. Kadın girişimci kendi üretimini piyasaya çıkartarak sunan ve bunu faydaya dönüştüren kişidir. Özar'a göre (2005), kadın girişimciliğin ayrıca tanımlanması gerekmektedir. Çünkü kadınlar, iş yeri kurma ve yönetme süreçlerinde, erkeklere nazaran birçok engelle karşılaşmaktadır. Bu engeller sırf kadın oldukları için karşılırlarına çıkmaktadır. Bu nedenle kadın girişimciliğe ayrı bir parantez açmak gerekmektedir.

Keskin'e (2014) göre, Kadın girişimcileri tanımlamada birden fazla kavram kullanılmaktadır. Genelde "iş kadını" ve "kadın girişimci" kavramları eşanlamlı olarak kullanılır. Fakat kadın girişimci kendi adına iş yapan anlamındadır. Oysa "iş kadını" bir iş yerinde çalışan tüm kadınlar olarak anlaşılmaktadır. Kadın girişimciler, yaratıcı, özgüveni yüksek, yeniliğe açık, ekonomik bağımsızlık elde etmede oldukça yetenekli, aile ve sosyal yaşama uyum sağlayarak bir kuruluşu başlatıp, kurup onu işleterek başkaları için de iş istihdamı oluşturabilen kadınlardır. Kadın girişimciler risk üstlenmeye daha eğilimli olduklarından diğer kadınlardan farklı olarak daha kararlı ve kendi kaderlerini kontrol etmede daha isteklidirler.

Toplumsal roller, kadına fazlaca misyon yüklemektedir. Evli bir kadın anne, ev işi, çocuk bakımı gibi sorumluluklar üstlenmektedir. Bu durum kadının çalışma hayatına ya girememesine ya da girse bile yoğunluğunun artmasına neden olmaktadır. Tam da bu nokta da girişimcilik, kadınlara kariyerlerine yönelik yeni bir sayfa açma imkanı kazandırmaktadır.

Girişimci kadınlar sadece bir işi kuran ve işleten değil aynı zamanda kendi kariyerini de çekip çeviren kadındır. Bu yeni kariyerleri; yenilik, yaratıcılık, risk alma, vizyon ve cesareti de kapsamaktadır. Onlar zeki, bağımsız ve kalabalıkta öne çıkan, hedefleri olan ve bu hedeflere ulaşmak için karşılaştıkları zorlukları göğüsleyen bireylerdir. Onlar, beklentilerini ve iş gayretlerini sürekli gözden geçiren ve sosyal binci dikkate değer ölçüde yüksek olan bireylerdir (Moore, 2000, s. 2).

Kadınları girişimciliğe, kendi işletmelerini oluşturmaya yönlendiren nedir diye baktığımızda itici güç sağlayan tek başına bir faktör yerine bir kombinasyon ya da faktörler dizisini görmekteyiz. Örneğin, başarı, bağımsızlık, kontrol odağı gibi psikolojik motivasyonları, ekonomik gereklilik, maddi bağımsızlık için bir yol gibi ekonomik motivasyonları, buna ek olarak kariyerindeki hayal kırıklığı, kariyer fırsatı eksikliği, cam tavan sendromu gibi içinde bulunulan çalışma koşulları memnuniyetsizlik veya esnek çalışma modeli oluşturma gibi bir dizi faktör sayılabilir (Dzisi, 2008, s. 72).

Kadınları girişimciliğe yönlendiren faktörleri pozitif ve negatif bir diğer ifadeyle; çeken ve iten faktörler olarak ayırabiliriz. Pozitif faktörler kadınları girişimciliğe çekerken, negatif faktörler ise kadınları girişimciliğe itmektedir. İten faktörler; işsizlik, ekonomik yetersizlik, yetersiz aile geliri, ölüm boşanma vs nedeniyle gelir değişim, çalışma koşulları, kadın erkek ücret farklılığı, gelir eşitsizliği, mesleki ayrım, cam tavan sendromu şeklindedir. Çeken faktörler ise şu şekildedir; yaşam memnuniyetini ve kalitesini artırma isteği, bağımsızlık, başarı ve kendini gerçekleştirme duygusu, kendi patronu olma isteği, kendi hayatını kontrol etme düşüncesi, pazar fırsatı, hırs, deneyim, sosyal hedefler, esnek çalışma olgusu, mali bağımsızlık, kişisel gelişim, devlet desteği, rol model kadınlar (Keskin, 2014, s. 74-75). Kadınların girişimci olma nedenleri Tablo 9’da gösterilmiştir.

Tablo 9. *Kadınların Girişimci Olma Nedenleri*

Yenilikçi düşünce	Sosyal statü ve kendine yetme
Kendisi gerçekleştirme arzusu	Başkalarına rol model olma
İstihdam yaratma	Devlet politikaları ve prosedürleri
Eğitim ve vasıf	Aileye destek olma / Aile işi
Ek gelir ihtiyacı	Arkadaş ve akrabaların başarı hikayeleri
Karar verme özgürlüğü ve bağımsız olma	Çocuklara iyi bir gelecek hazırlama

Kaynak: (Keskin, 2014: 76).

Türkiye toplumunun yarısı kadınlardan oluşmaktadır. Ekonomik büyüme ve sosyal refah için bu nüfus potansiyelinin ekonomiye kazandırılması oldukça önemlidir. Bu nedenle kadın girişimciliği bir taraftan ekonomiye çıktı sunarken diğer yandan yeni istihdam alanları oluşturarak işsizliği azaltacaktır. (Özyol, 2015, s. 20). Ayrıca Ecevit’e (1993) kadınların girişimci olmaları kendilerine de bir avantaj sağlamaktadır. Bu avantajlar arasında ekonomik özerklik, özgür hareket imkanı, kısa ve uzun vadeli plan yapma, ilişki kurma ve sürdürme becerileri, iş tecrübesi ve bunun farklı alanlara aktarılması gibi hususlar yer almaktadır.

Kadın girişimci, ülke ekonomisine ve istihdama katkı sağlamakta, hem kendisinin hem ailesinin sosyal refah düzeyini artırmaktadır. Ayrıca diğer kadınlara rol model olan bu kişilerin

sayısı teknolojik gelişmeler, bilginin kullanımı, sosyal farkındalık gibi nedenlerle her geçen gün artmaktadır. Ecevit (2015) tarafından yapılan çalışmada Türkiye’de kadın girişimcilerin özellikleri şu şekilde belirtilmiştir. Çalışmaya göre kadın girişimcilerin yaş ortalaması 43’tür. Çoğu kadın daha önce başka işlerde çalışmıştır. Bazıları emekli olduktan sonra girişimci olmuştur. Kadınlar, aile sorumluluğu nedeniyle bu işi yapmakta geç kaldıklarını beyan etmişlerdir. Kendi işini kuran kadınların eğitim seviyesi yüksektir. Girişimcilik diğer ev işlerine göre kadınları daha az yormakta ve sınırlandırmaktadır. Bu kişiler daha önce başka yerlerde çalıştıkları için deneyim sahibi olmuşlardır. Kadınların girişimcilik faaliyetlerine artan oranda katılım sağlamalarının çeşitli nedenleri vardır. Bunlardan ilki, sosyo-kültürel altyapıdaki değişimlerle birlikte kadınların eğitim düzeylerinin artması, ikincisi yönetimin orta kadrolarında bulunan kadınların, iş kaybetme korkusu ve kendi işinin patronu olma hevesi, üçüncüsü başarılı kadın girişimcilerin rol modeli ve son olarak dördüncüsü ise işletmelerde kadınların ancak belli bir seviyeye ulaşabileceklerine ve sonrasına izin verilmeyeceğine dair düşüncedir (Güney, 2006, s. 30; Soysal, 2013, s. 168).

Kırsal Kalkınmada Kadının Rolü

Kırsal alandaki yoksulluk, açlık, işsizlik, eğitim yetersizliği, dramatik göçler, sağlık problemleri, kadın ve çocuk haklarının korunaksızlığı ve gelir dağılımındaki adaletsizlikler sorunun çözümü için kırsal kalkınma düşüncesini ortaya çıkarmıştır. Kırsal alandaki girişimciliğin başlıca iki hedefi bulunmaktadır. Bunlardan ilki, ekonomik hedeflerdir. Ekonomik hedefler arasında gelirin yükseltilmesi, yatırımla ilgili işlerin kolaylaştırılması, girişim risklerinin asgariye indirilmesi, birim alan verimliliğinin artırılması, satış alternatiflerinin oluşturulması, pazarlama zincirinin belirlenmesi gibi hedefler yer almaktadır. İkinci olarak sosyal hedefler ise iş ve boş zamanı gereğince değerlendirme, sosyal güvenlik güvencesi sağlamak, içinde bulunan zor koşulları iyileştirmek gibi hedefleri içermektedir (Soysal, 2013, s. 169).

Kırsal kalkınmanın üç alanı bulunmaktadır; Tarımsal kalkınma, kırsal kalkınma ve kırsal sanayi. Tarımsal kalkınma, içerisinde tarım faaliyetlerinin (bahçe, tarla, hayvan yetiştiriciliği gibi) olduğu alanı ifade ederken, kırsal kalkınma daha geniş çerçevede değerlendirilmekte ve tarımın yanında çevre, turizm, sağlık, su, konut, teknoloji birçok altyapı ve üstyapı kavramını içine almaktadır. Kırsal sanayi ise bölgedeki kaynakların üretim ve pazarlanma sürecini içermektedir.

Kadınlar toplumsal roller nedeniyle erkeklere göre daha dezavantajlı konumdadır. Bu durum kırsal bölgelerde daha belirgin şekilde görülmektedir. Tarımsal ekonomide kırsal bölgelerde yaşayan kadınların önemli rolü bulunmakla beraber bu durumun daha yukarıya

çekilmesi açısından bazı eksiklikler bulunmaktadır. Eksik bilgiye sahip olma, örgütlenememe, ekonomik özerkliğe sahip olmama bu eksikliklerden bazılarıdır. Yönetim ve karar alma süreçlerine daha az katılmaları, temel sağlık ve eğitim hizmetlerinden daha az yararlanmaları, gelir kaynaklarına ulaşmakta sıkıntı yaşamaları kadınların sosyal hayatta yaşadığı sorunlar arasındandır. Bu sorunların yanı sıra kadınların, yemek, çamaşır, çocuk bakımı gibi sorumlulukları onlara ayrıca dezavantaj oluşturmaktadır. Bütün bunlarla beraber fiili olarak kadın girişimciliği çoğunlukla kırsal kalkınma bünyesinde kadını bireysel olarak geliştirmeye yönelik faaliyetlerden oluşmaktadır. Kırsal kesimde kadınların bilinçli girişimcilikten yoksun olduklarını söylemek yanlış değildir. Ayrıca kadınların kırsal alandaki faaliyetlerinin girişimcilik kapsamında ele alınıp alınmayacağı da tartışılmaktadır. Türkiye’de herhangi bir kuruma kaydı olmayan kişilerin istatistiki olarak girişimci kabul edilmemesi, bu kişilerin kayıtdışı girişimci olarak görülmesi gerekmektedir. Bu noktada kadınların üretimin başında yer alması, karar verici ve denetim sahibi olması faaliyetlerin girişimcilik kapsamında değerlendirilmesini sağlamaktadır (Soysal, 2013, s. 170). Kantar’a (1999) göre, kırsal aladaki kadın girişimcilerin en fazla yaptıkları işler, doğal gıdalar, işlenmiş gıdalar, el sanatları, seyyar satıcılık gibi faaliyetlerdir.

Mehta ve Mehta’ya (2011) göre kadın girişimcilerin karşılaştıkları sorunlar şu şekildedir. Erkek egemen kültürün gelişimi, okuryazarlık oranının düşüklüğü, düşük yetenek ve bilgi eksikliği, altyapı eksikliği ve finans eksikliği. Minniti ve Arenius (2003) yapmış olduğu çalışmada kadın girişimciliğini etkileyen faktörleri, demografi, çevre ve aile yapısı, eğitim, sosyo-ekonomik çevre, işgücü ve istihdam, cinsiyet ve örgütsel biçimler, mali kaynak, bilgi eksikliği ve sektörel istihdam ve ekonomik gelişme şeklinde sıralamıştır. Türkiye’de yapılan araştırmalar sonucunda ise eğitim düzeyinin düşüklüğü ve bunun getirdiği içe kapanıklık, toplumun kabul gören önyargıları, bastırılmış kadın davranışları, psikolojik olarak kendini girişimci olarak görememe, örgütsüzlük, ev-iş uyumsuzluğu, kredi kaynaklarına erişememe, düşük gelir düzeyi, teminat gösterememe, kurumsal bilgi yetersizliği, kamu kurum ve kuruluşları ile yerel yönetimlerin duyarsızlığı, cinsiyet eşitsizliği algısının güçlü olması ve farkındalık ve duyarlılık olmaması şeklinde sorunlar ortaya konulmuştur. (Soysal, 2013, s. 176). Çelik ve Özdevecioğlu (2001) ve Soysal’a (2013) göre kırsal aladan kadın girişimciliği etkileyen unsurlar şu başlıklarda değerlendirmek gerekir;

- Ayrımcı yasalar ve düzenlemeler
- Karar verme sürecine katılım sorunu
- Sosyo-kültürel sorunlar ve güven eksikliği
- Eğitim eksikliği

- Kurumsal yapı sorunu
- Krediyeye erişim güçlüğü
- Üretim ve Pazarlama sorunu
- Örgütlenme
- İş ve sektör tercihi

Yukarıdakilerden ayrımcı yasalar ve düzenlemeler, hak ve yetki konusunda, mülkiyet, aile ve miras hukukunda cinsiyetçi bakışın kadını ikinci plana atmasını ifade ederken, karar verme sürecinde katılım sorunu, politikaların belirlenmesi ve uygulanmasında kadının ön plana çıkmaması anlamına gelmektedir. Sosyo-kültürel sorunlar ve güven eksikliği ise toplumsal roller ve kadına yüklenen misyon ile yakından ilgilidir. Evin içine konumlandırılan kadın, girişimcilik konusunda güven eksikliği yaşamaktadır. Eğitim olanaklarından eşit düzeyde yararlanmama ve kadınların okullaşma oranlarının düşük olması eğitim eksikliği ile sonuçlanmakta ve bir problem teşkil etmektedir. Kurumsal yapı sorunu ise profesyonel kurumlarda erkek egemen yönetim ve kadronun bulunması, kırsal alandaki faaliyetlerin kurumsal kimliğe dönüşmemesi, kadını yine bu girişimlerde merkeze almama problemi, yaygın destek ve işbirliğinin oluşmamasını ifade etmektedir. Kadınlar ayrıca sermaye sıkıntısı yaşamakta ve teminat ve kefil gösteremedikleri için kredi alamamaktadır. Bu da bir başka sıkıntıyı oluşturmaktadır. Üretim ve pazarlama sorunu ise şu şekildedir. Kırsal bölgelerde kadınların planlı üretimden ürün, maliyet, ücret gibi hesaplamalardan uzak şekilde üretim gerçekleştirdikleri görülür. Ayrıca kadın üretimde yer almasına rağmen pazarlama konusunda inisiyatifin evden bir erkeğe bırakılması ve dolayısıyla ücretin erkeğin eline geçmesini pazarlama açısından sorun oluşturmaktadır. Örgütlenme, sorunu kadınların örgütlenme pratiklerinin erkeklere göre daha az olmasını ifade ederken son olarak iş ve sektör tercihi ise kadınların çoğunlukla hizmet sektörüne odaklanmalarını ifade etmektedir.

Tablo 10. 2019 Yılı Sektörel Kadın İstihdamı

BÖLGE	TOPLAM	TARIM	SANAYİ	HİZ.	TAR%	SAN.%	HİZ%
TOPLAM	8 924	2 241	1 416	5 268	25,1	15,9	59,0
TR1: İstanbul	1 789	22	440	1 327	1,2	24,6	74,2
TR2: Batı Marmara	447	110	87	249	24,7	19,6	55,7
TR3: Ege	1 374	371	246	757	27,0	17,9	55,1
TR4: Doğu Marmara	889	141	247	501	15,9	27,7	56,4
TR5: Batı Anadolu	864	118	104	642	13,6	12,0	74,4
TR6: Akdeniz	1 094	284	98	712	25,9	9,0	65,1
TR7: Orta Anadolu	363	123	35	204	34,0	9,8	56,2
TR8: Batı Karadeniz	627	306	58	262	48,8	9,3	41,9

Tablo 10. *Devamı*

TR9: Doğu Karadeniz	417	258	23	135	62,0	5,6	32,4
TRA: Kuzeydoğu Anadolu	194	118	5	71	60,7	2,8	36,5
TRB: Ortadoğu Anadolu	341	185	22	133	54,4	6,4	39,2
TRC: Güneydoğu Anadolu	527	203	50	273	38,6	9,6	51,8

Kaynak: www.tuik.gov.tr.

Tablo 10’da Türkiye’de bölgelere göre sektörel bazlı kadın istihdamı gösterilmiştir. Toplam istihdama bakıldığında kadınların en fazla sırasıyla TR1-İstanbul, TR3-Ege ve TR6-Akdeniz bölgelerinde istihdam edildiği görülmektedir. TRB-Ortadoğu Anadolu, TR7-Orta Anadolu ve TRA-Kuzeydoğu Anadolu kadın istihdamının en düşük olduğu yerlerdir. Tarım sektörüne bakıldığında kadınların en fazla istihdam edildiği bölge %62 oranıyla TR9-Doğu Karadeniz Bölgesidir. Bu oranda şüphesiz fındık ve çay toplamada kadın istihdamının rolü vardır. Tarımda kadın istihdamının öne çıktığı diğer yerler sırasıyla %60,7 oranıyla TRA-Kuzeydoğu Anadolu, %54,4 oranıyla TRB-Ortadoğu Anadolu’dur.

Tablo 11. *Cinsiyet Bazlı İstihdam Oranları*

Yıl	Erkek %	Kadın %
2015	69.8	30.5
2016	70	31.2
2017	70.7	32.2
2018	70.9	32.9
2019	68.3	32.2

Kaynak: www.tuik.gov.tr

Tablo 11’de 2015’ten bugüne kadın ve erkeklerin istihdam oranları karşılaştırılmıştır. Her yıl erkeklerin bariz üstünlüğü görülmektedir. Kadın istihdam oranı %30’lar düzeyindedir. Yani istihdam edilen her on kişiden yalnızca üçü kadındır. Sonuçlar, bu konuda kat edilecek çok mesafe olduğunu göstermektedir.

Türkiye’de Organik Tarım Sektöründe Kadın Girişimciliği

Dünyada olduğu gibi Türkiye’de de popülaritesi her geçen gün artan organik tarım sektöründe kadın girişimcilerin varlığı ve çalışmaları dikkat çekmektedir. Türkiye’de 2012-2016 yılları arasında Kırsal Alanda Kadının Güçlendirilmesi Ulusal Eylem Planında ÇKS’ye kayıtlı kadın çiftçiler açısından sektörün cazip hale getirilmesi için teşviklerde bulunulması hedeflenmiştir. Bu amaçla kadınlara organik tarım konusunda eğitimler verilmesi ve bu yöntemle üretimde bulunan kadınlara yönelik destek mekanizmalarının oluşturulması

planlanmıştır. Düşük faizli yatırım ve işletme kredisi, biyolojik mücadele destekleri, hazine arazisi kiralama desteği, mazot desteği, toprak analizi desteği, kalkınma ajanları tarafından sağlanan proje destekleri bu desteklerden bir kaçıdır. Bunlara ilaveten semt pazarlarında organik ürün satışının yaygınlaştırılması, bu ürünlere alan tahsisi gibi kolaylıklar sağlanması, işletmelere kredi ödeme kolaylığının sağlanması ve devletin hibe desteğinin artırılması, bu konuda örgütlenmenin ve kurumsallaşmanın sağlanması yapılması gerekenler olarak sıralanabilir (Güresinli, 2015, s. 60-61).

Kaya ve Atsan (2013) yılında yaptıkları çalışmada TRA1 Bölgesinde (Erzurum, Erzincan, Bayburt) Kadınların organik tarımı benimsemesinde etkili olan faktörleri incelemiştir. Çalışmadaki demografik faktörler bölgedeki kırsal kadının profilini yansıtması açısından değerlendirilmelidir. Buna göre araştırmaya katılan kadınların %8,9'u 25 yaş altındadır. 25-54 yaş aralığında olanların oranı %60,1; 55 yaş ve üzerinde olanların oranı ise %31'dir. Kadınların yalnızca %10,1'i ortaokul ve üzeri eğitime sahiptir. Okuma-yazma bilmeyen kadınların oranı %41,8 düzeyindedir. Çalışmada organik tarım yapılan arazilerin %63,3'ü çalışanların özel mülkü; %30,9'u ise kira şeklindedir. Bölgede ortağa arazi işleme yaygın bir uygulama değildir. Üretimin amacı ise çoğunlukla öz tüketim, yani aile ihtiyaçları içindir (%41,7). Pazarlama için üretiyorum diyenlerin oranı %17,3 iken, hem aile hem pazarlama şeklinde ifade edenlerin oranı ise %41 düzeyindedir. Araştırmada yüksek gelire sahip kadınların organik tarım ile ilgili farkındalık ve uygulama düzeyinin daha fazla olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca, eğitim durumu, arazi varlığı, TV'den tarım ile ilgili gelişmeleri izleme sıklığı, eğitimlere katılma durumu organik tarımı benimsemede etkili olan faktörler olarak öne çıkmaktadır.

Bayburt Tarih Kültür ve Edebiyat Derneği, Halk Eğitim Merkezi ve Bayburt Üniversitesi ortaklığında 2017 yılında yürütülen “Dezavantajımız Bize Engel Olmasın” projesi Organik tarımda kadın girişimcilerin istihdamına yönelik uluslararası bir projedir. Avrupa Birliği Mali Yardımlar Dairesi ve Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı tarafından finanse edilen projede, kursiyerlere MEB onaylı seracılık, KOSGEB onaylı Girişimcilik ve Girişimcilik Ruhu şeklinde üç sertifika kazandırılmıştır. Projede İŞKUR'a kayıtlı 26 kadın 18 Erkek kursiyere örtü altı sebzeçilik ve organik tarım ile ilgili teorik ve pratik eğitim verilmiştir. Bayburt ili Aslandede Köyü'nde yürütülen pratik eğitimler, Antalya ilindeki seracılık ve organik üretim merkezlerine yönelik teknik ziyaret ile son bulmuştur (www.bayburtmedya.com). Eğitim sonrasında kadın girişimcilerin bir kısmı yaşadığı yerde organik tarım üretimine başlamış ve elde ettiği artık ürünü yerel pazarlarda satarak gelir

sağlamışlardır. Bazı kadınların ise üretim alanını daha da genişletmek için KOSGEB hibe programından yararlanmak için başvuru yaptığı görülmüştür.

Organik tarım ile ilgili Uludağ Üniversitesi Kadın ve Aile Çalışmaları Uygulama ve Araştırma Merkezi tarafından yürütülen “Organik Tarımda Kadın İstihdamı” projesinde, kadınların eğitilmesi ve tarım sektöründe istihdam edilmesi amaçlanmıştır. Gürsu ilçesinde elde edilen tarımsal ürünlerin, sağlıklı ve Pazar getirisi yüksek ürünlere dönüştürülmesi ve bu süreçte dezavantajlı kadınlara yönelik iş ve ekonomik kazanç sağlanması hedeflenmiştir. Proje içeriğinde, bilinçli tarımsal üretim, kadınların kooperatifleşmesi, pazarlama, organik tarım, hijyenik gıda, ekolojik turizm gibi başlıklar yer almıştır (www.uludağ.edu.tr).

Milliyet Gazetesinde yer alan 26.09.2020 tarihli Organik Tarıma Kadın Dokunuşu başlıklı haberde Gürsel Tonbul adlı bir kadının bu konudaki çabalarına yer verilmiştir. Çevresinde “Organik Tarımın Kraliçesi” şeklinde anılan Tonbul Kuşadası’nda kurduğu değirmen çiftliğinde bu konuda üretim yapmakta ve sadece kadınları istihdam etmektedir. Tarımsal ürünlerin ve gıda güvenliğinin her zaman önemli olduğu, pandemi sürecinde de bu önemin daha da arttığı görülmekte tüketicilerin organik ürünlere yöneldiği bilinmektedir. Tam da bu noktada bu üretim merkezinde üretilen ve tüm ürünlerde yüzde yüz organik sertifikaya sahip Yerlim markası, YOM (Yerli Organik Manav) ile hinterlandını genişletmektedir. Tonbul verdiği röportajda organik ürün ile ilgili üzerinde logo olmayan hiçbir ürünün sertifikalı ürün olamayacağını, organik tarımda önemli olanın kar-para değil, kar-yarar hesabı olduğunu, gıdanın ilaç ilacın gıda olacağı bir tüketim felsefesinin benimsenmesi gerektiğini ifade etmiştir. Bu üretim sürecinde hangi motivasyonla beslendikleri ile ilgili de “bilge köylü kadınlardan aldığımız mirasla üretim yapıyoruz” ifadelerini kullanmıştır (<https://www.milliyet.com.tr/cumartesi/organik-tarima-kadin-dokunusu-6314537>).

Kayseri’de otuz yıldır organik tarımla uğraşan yüksek ziraat mühendisi Yeşim Bekyürek, kendi topraklarında organik tarım eğitimi verdiği 50 kadını iş sahibi yapmıştır. Kurulan kooperatif ile girişimci kadınların ürettiği organik domatesler salçaya, sebzeler tarhanaya, buğdaylar erişteye, meyveler reçele dönüştürüldü ve kadınlar bu süreçte ekonomik kazanç sağlamıştır. Aracısız şekilde tüketici ile buluşturulan organik ürünler, aynı zamanda kadınların sosyalleşmesine de katkı sunmuştur. Bekyürek bugün için 50 üretici ile 950 dekar alanda üretim yapıldığını açıklarken ayrıca şu ifadeleri kullanmıştır; “*Zaman içerisinde Tarım ve Orman Bakanlığının da desteğiyle bugün kırsalda yaşayan, herhangi bir düzenli gelir kaynağı olmayan kadınları bir araya getirdik. 2018 yılında bir kooperatif kurduk. Daha bebek sayılabilecek bir yaşta çok büyük bir mesafe aldık. Burada çalışanların hepsi özverili kadınlar. İşe sadece emeklerini değil, yüreklerini koydular. ISO 22000 Gıda Güvenliği Sistemi Belgesi’ni*

aldık. Organik ürünleri işleyerek katma değeri yüksek, sağlıklı, güvenilir gıdalar üretecekleri bir noktaya getirdik.” Kadın çalışanlardan biri olan Fatma Andaç ise bu kooperatif sayesinde hayatının değiştiğini eskiden dalında ve tarlada çürüyen ürünlerin bu şekilde üretime kazandırıldığını, daha önce köyünden hiç köyünden dışarı çıkmadığını bu proje ile sosyalleştiğini ve özgüven kazandığını belirtmiştir (<https://www.trthaber.com/foto-galeri/ziraat-muhendisinin-el-uzattigi-kadinlari-kaderi-organik-tarimla-degisti/26562/sayfa-1.html>).

Anadolu Ajansının 29.09.2019 tarihli Şehri Terk Eden 7 Beyaz Yakalı Kadın Organik Tarım Üreticisi oldu adlı haberde, onarıcı tarım hedefi ile yola çıkan kadınların organik tarım üretimleri ele alınmıştır. Habere göre, süreç içerisinde üretim kapasitelerini artıran girişimci kadınlar, Seferihisar Kadın Üretim Girişim ve İşletme Kooperatifi kurmuşlardır. Kooperatif başkanı Tuba Karahanoğlu organik tarıma başlama sürecini anlatırken şu ifadeleri kullanmıştır. *“Önce arazimizi aldık ve onarıcı tarım yapmak hedefiyle yerel tohum üreten üreticiler ile çalışmaya başladık. 3 üretici ile başlayan üretimimiz bugün 24 üretici ile devam ediyor. 3 yıllık deneyimimiz sonucunda ticari ve insani ilişkilerimiz oldukça gelişti. Son olarak geçen ay kooperatifimizi onarıcı tarım hedefiyle yola çıkmış arkadaşlarımız ile kurduk. "Köylülerle süreç içerisinde çok güzel bir diyalog geliştirdik. Bizim çabamızı ve çalışmalarımızı gördükten sonra bu meseleye inançları arttı. Köylülerimize, komşularımıza saf bir hayal satmadık. Ayakları yere basan ve yüksek gelir sağlayabilecekleri bir üretim döngüsünü anlattık. Şehir hayatından gelen bağlantılarımız ile birçok sorunu kolaylıkla aştık. Geldiğimiz noktada, ben üreticiliği kesinlikle yöneticiliğe tercih ediyorum” İşletme bünyesinde kozmetikten uçucu yağlara, ilikli kemik suyundan işlenmiş sebze ve meyvelere kadar çok yönlü üretim yapılırken, bir üründen birden fazla ürün elde edildiği de görülmüştür. Karahanoğlu bu hususu üzüm örneği üzerinden şu şekilde açıklamıştır. “Üzüm çekirdeklerini çıkartıyoruz. Çekirdekleri ham olarak satıyoruz, öğütülmüş olarak satıyoruz. Çekirdeğin yağını çıkartıp yağını satıyoruz ve çekirdeğin dip yağından da sabun yapıyoruz. Karahanoğlu katma değerli üretim ile ilgili de “Ahlat meyvesi vardır. Biz bu meyveyi toplamaya başladık. Daha sonra bu meyvenin ununu satmaya başladım. Ahlat, çok besleyici bir meyve. Anneler, bu ürüne çok fazla ilgi gösterdi. Daha fazla ne yapabiliriz diye düşündük. Kooperatiften Berrin arkadaşımız fıstık ezmesi ürettiyordu. Berrin, artık ahlatlı fıstık ezmesi üretmeye başladı. Sağlıklı barlar yapıyordu, artık ahlatlı barlar yapmaya başladı” şeklinde beyanat vermiştir (<https://www.aa.com.tr/tr/yasam/sehri-terk-eden-7-beyaz-yakali-kadin-organik-tarim-ureticisi-oldu/1597052>).*

Kadın Emekini Değerlendirme Vakfı (KEDV) tarafından 2012-2013 yıllarında yürütülen ve tamamlanan Kırsal Kesimdeki Kadınların Güçlendirilmesi Projesi’nde Hatay ve

Adıyaman illerinde tarım sektöründe kadın girişimciliğin desteklenmesi amaçlanmıştır. Projede her iki ilde de yöresel ve organik ürün potansiyelinin yüksek olması, kadınların ekonomik olarak güçlendirilmesi için bir fırsat şeklinde değerlendirilmiştir. Projede 615 kadın liderlik ve örgütlenme, finansal okuryazarlık, tarımsal üretim ve organik tarım alanlarında eğitim almış, bunlardan bir kısmına uygulanan anketlerle ihtiyaçları tespit edilmiştir. Proje sonucunda Hatay’da kurulan Defnesu Üretim ve Eğitim Atölyesi’nde kadın istihdamı sağlanmış, 15 tonun üzerinde meyve ve bitki üretimi ile 60 kadın gelir elde etmiştir. Adıyaman’da ise tedarik ve işleme çalışmaları yapmak için 15 kadın örgütlenmiştir (<https://www.sabancivakfi.org/tr/sosyal-degisim/kirsal-kesimdeki-kadinlari-guclendirilmesi>).

Kapadokya Organik Tarım Üreticileri Birliği Derneğinin başlattığı Kadın Çiftçiler Ekolojik Eğitim ve Üretim Merkezi Projesi kapsamında organik üretim yapılmıştır. Daha önce köyünden hiç çıkmamış 12 kadının yer aldığı projede elde edilen ürünlerin pazarlanması ile ekonomik kazanç sağlıyor. Üreticilerden biri olan Şükran Baş Doğan “*Hiçbir fikrim yoktu toprak ya da tarımla ilgili. Mecburen yapıyorduk. 2013’te derneğin verdiği eğitimle organik tarımı öğrendim. Önce ‘Çiftçi Kadınlar Çilek Üretiyor’ projesine katıldım. Ardından solucan gübresi üretmeye başladım. Organik tarımın ne olduğunu anladım. Çok sevdim bu işi. Ben bir anneyim çünkü. Kimyasal kullanmamak, toprağı öldürmemek vicdani olarak beni çok rahatlatıyor. Elimde kalan ürünleri üyesi olduğum kadın kooperatifine götürüp işleyerek salça, turşu, reçel, erişteye dönüştürmeye başladım. Bu, maddi imkânlarımızı çok düzeltti. Daha önemlisi 40’ıma kadar ıskaladığımı düşündüğüm hayatı yeniden yakaladığımı hissettirdi bana.*” ifadelerini kullanmıştır. Projede yer alan bir başka üretici Gülnur Gözde ise organik tarımın sosyal hayatını da etkilediğini belirtirken şu açıklamayı yapmıştır: “*Daha önce üç çocuğumla dört duvar arasındaydım. Şimdi organik pazarda yerim var. Tarif edilemez bir şey. ‘Sabah kalkıp işe gideceğim’ demek bana o kadar iyi geliyor ki... Ağrılarım bile diniyor. Maddi kazanç iyi ama manevi olarak kazandığının karşılığı yok. Ben çok konuşamaz, kendimi ifade edemezdim artık çok rahatım, İnsanın ürettiklerinin beğenilmesi ne kadar güzel bir duyguymuş, onu da anladım. Üstelik çocuklarıma sağlıklı şeyler yediriyorum, insanlara sağlıklı şeyler satıyorum. Evimin tüm ihtiyaçlarını karşılıyorum. Bundan daha güzel ne olabilir ki...*” (Sönmez, 2020).

Hatay’da yaşayan Süheyla Özkurt, yaklaşık 3 dönümlük bir alanda sağlık açısından önemli olduğuna inandığı organik tarımı yapmakta birbirinden farklı ürünler yetiştirmektedir. Serada ve açık alanda yetiştirdiği sebzelere kesinlikle kimyasal ilaç kullanmayan Özkurt, yetiştirdiği ürünlerin kendi yapraklarından ilaç yaparken, bu ürünlerin posasını ise gübre olarak kullanmaktadır. Kadın girişimci Özkurt, Organik tarıma başlamasında en büyük nedenin

tarımda kimyasal ilaçların fazla kullanılması ve daha sağlıklı ürünler yetiştirmek isteği şeklinde açıklamış ve “Organik tarımla uğraşıyorum, sebze yetiştiriyorum, ilaçsız, kimyasalsız, sıfır kimyasal. Bu işe başlamanın nedeni ilk önce sağlık. Sağlık peşinde koşturuyorum ve herkesin de sağlıkla ilgilendiğinde biliyorum. Hastalıkların tamamen nüksetmesi beni bu işe itti. Gübre olarak güvercin, dana ve kendi yaptığım gübreleri kullanıyorum. Isırgan otunun suyu ve posasını kullanıyorum. Bizim tesbih ağacı dediğimiz bir ağacımız var. Onun tohumundan gübre yapıyorum ve ilaç kullanıyorum. Normal bildiğimiz domatesin yaprağından ilaç yapıyorum, onu da börtü böceğe kullanıyorum. Satışları ise benim kendi internet sayfam var ve ürünleri mi oraya atıyorum. Oradan talepler gerçekten çok yüksek, yetişemiyorum” ifadelerini kullanmıştır (<https://www.sabah.com.tr/hatay/2020/06/13/hatayli-kadin-ciftci-organik-tarimi-icin-organik-gubre-uretti>).

Yukarıdaki birçok örnekte olduğu gibi Türkiye’de organik tarım sektöründe kadın girişimcilerin varlığı söz konusudur. Ayrıca bu kişilerin sayısının her geçen gün arttığı bilinmektedir. Kırsal bölgelerde yaşayan kadınların organik tarım ile ilgilenmeleri ve bunu ekonomik kazanca ve sosyalleşmeye dönüştürmeleri önemlidir. Bu noktada gerek kamu ve özel sektörün projeleri gerekse doğrudan devlet destekli kaynaklarla yapılacak olan organik tarımının hem kadın istihdamına hem de üretim kapasitesinin artırılmasına katkı sağlayacağı muhakkaktır. Bu nedenle, kadınların önündeki sosyal engellerin kaldırılması, toplumsal cinsiyet rollerinin değiştirilmesi, üretimde örgütlenmenin sağlanması, Pazar ve pazarlama imkanlarının artırılması, devlet alım garantisinin sağlanması, üretici ve ürün ödüllendirmesinin yapılması, markalaşma ve katma değer ürünlerin ortaya çıkarılması gibi düzenlemelerle organik tarımda kadın girişimciliğin ve üretimin seviyesi daha da yukarı çekilecektir.

Literatür Taraması

Ulusal ve Uluslararası literatürde “kırsal kalkınma” “tarımsal eğilim” “kadın girişimciliği” “organik tarım” kavramları etrafında çok fazla çalışma yapılmıştır. Literatür taramasında kadın girişimciliği merkeze alarak kırsal kalkınma, tarımsal eğilim ve organik tarım başlıklarında bir inceleme yapılmıştır.

Zaridis, Rontogianni ve Karamanis (2015), yaptıkları çalışmada tarım sektörünün gelişmesi ile tarımsal üretim ve örgütlenme konusunda kırsal kadınlarının rolünün geliştiğini ve bunun da kadın girişimciliği teşvik ettiğini belirtmişlerdir. Kırsal kadının eğitim düzeyi ve mesleki eğitim almasının girişimcilik eğilimi üzerinde etkili olduğu sonucuna ulaşılırken, kadın girişimcilerin ekonomik ve yönetsel açıdan bazı sorunlarla karşılaştıkları tespitinde bulunmuşlardır.

Marchesoni ve De Ros (2009) İtalya-Trento’da ölçeğinde yaptıkları çalışmada son dönemde kadın girişimcilerin sayısının artmasına rağmen henüz istenilen seviyede olmadıkları, kadınların tarım sektöründe dezavantajlı konumda yer aldıkları, buna rağmen kadın girişimcilerin pazarlama konusunda yeni faaliyet alanlarının sunduğu fırsatları iyi değerlendirdikleri sonucuna ulaşmışlardır.

Kawamorita, Takahashi ve Demiryürek (2020) kırsal alandaki kadın girişimciliği ile ilgili çalışmalarında Türkiye ile Japonya’yı karşılaştırmışlardır. Bu yerlerde yaşayan kadınların etkinliklerini artırmak için medyayı nasıl kullandıklarına odaklanan çalışmanın bu açıdan literatüre katkı sunduğunu ifade etmişlerdir. Araştırmada medya okuryazarlığının boyutuna dikkat çekerken ayrıca farklı sosyo-ekonomik özelliklere sahip iki ülkenin kırsal bölgelerde kadın girişimciliği artırmaya yönelik teknoloji kullanma biçimleri üzerinde durmuşlardır.

Aggarwal ve Jodurum (2021) kırsal alandaki kadın girişimciliğin gerek akademik çalışmalarda gerekse hükümet politikalarında önemli bir değer kabul edildiğini belirttikleri çalışmalarında literatürde yer alan çalışmalar üzerinden eleştirel bir değerlendirme yaptıklarını belirtmişlerdir. Çalışmada ilgili konunun son on yılda popüler hale geldiği, bu alanda en fazla makalenin Hindistan’da yayınlandığı, en fazla atıf alan çalışmaların ise Birleşik Krallık menşeli olduğu mevcut çalışmaların girişimciliği etkileyen faktörlere odaklandığı tespitinde bulunmuşlardır. Ayrıca gelecekte yapılacak çalışmalar için eğitiminin, kredi desteğinin, bilgi teknolojisinin kırsal alandaki kadın girişimciliği üzerinde etkisinin ele alınması önerilmiştir.

Alston (2003), yaptığı çalışmada 19. 20. yüzyılda Avusturalya’da kırsal alanda kadının rolüne dikkat çekerken 21. yüzyılda kadın girişimciliğin kadının geleneksel rolüne farklı düzeyde katkı sunduğunu belirtmiştir. Çalışma bir taraftan kadının tarım sektörüne katkısını ortaya koymayı diğer andan bunun hangi boyutlarda olduğunu açıklamayı amaçlamıştır. Ayrıca kadın girişimcilerin emeklerinin karşılığı alma sürecine odaklanmıştır. Avusturalya’da tarımın küreselleşme, dünya pazarında yer alma gibi hususlarda kritik bir noktada yer aldığını ve bundan dolayı tarımda kadın girişimciliğin oldukça önemli olduğunu belirtmiştir.

Esmer ve Gıdık (2020) yaptıkları çalışmada, organik tarım öğrencilerinin tarımsal girişimcilik eğilimlerini incelemişlerdir. Çalışmada genel tarımsal girişimcilik eğilimi ve organik tarım girişimcilik eğilimi şeklinde iki ölçek uygulanmıştır. Araştırmada, her beş öğrenciden birinin organik tarım sektöründe girişimci olmak istediği, tarımsal girişimcilik eğilimlerinde, büyüdüğü yer, gelir düzeyi, ailede rol model gibi değişkenlerin önemli olduğu, cinsiyet açısından ise anlamlı bir fark görülmediği sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca, öğrencilerin yüksek kazanç sağlamak, ülke ekonomisine katkı sunmak, kendini gerçekleştirme gibi genel

tarımsal girişimcilik eğilimlerine; organik ürün üretme, organik tarımı sevdirmek, organik tarım bilgisini pratiğe geçirme gibi organik tarım girişimcilik eğilimlerine sahip olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Karaturhan, Ünsal, Issabek ve Güler (2017) İzmir ilinde kırsal kadın girişimciliği ve bunu etkileyen faktörleri ele adlıları çalışmada, 65 kadınla görüşme gerçekleştirmişlerdir. Kadın girişimcilerin öne çıkan sorunlarının eğitim düzeyinin düşük olması, finansal desteğin az olması ve bilgi eksikliği olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Girişimci olan ve girişimci olmayan kadınların karşılaştırıldığı çalışmada, girişimci olanların kendine güven, sorumluluk sahibi olma, girişimcilikte bilgiyi ve deneyimi önemli görme, başarıya ulaşmak için yoğun çaba gösterme başlıklarında ön plana çıktığı dikkat çekmektedir. Kadınların aile içinde ücretsiz işçi statüsünden çıkarılarak kendilerine ekonomik yeterlilik ve özgürlük kazandıracak istihdam alanlarının yaratılmasının gerekli olduğu vurgulanmaktadır.

Karaturhan, Uzmay ve Koç (2018) yaptıkları çalışmada kırsal bölgelerde yaşayan kadınların aile işletmelerinde organik tarımı benimseme olasılığını ele almışlar ve bunu etkileyen faktörleri incelemişlerdir. Çalışmanı amacı olarak, kadınların organik tarım eğilimini belirleyen sosyo-ekonomik faktörleri belirlemek, bu alanda bilinç düzeyini ölçmek ve organik tarımın yaygınlaştırılması için önerilerde bulunmak şeklinde üç başlık ileri sürmüşlerdir. Çalışma sonucunda, çiftçi bir ailede yetişme, eğitim, çocuk sayısı, tarımsal işlerde çalışma, mesleki eğitim alma, yeniliklere açık olma kadınla ilgili projelerde yer alma, organik tarım konusunda bilinçli olma, kişisel gelire sahip olma gibi etkenlerin organik tarımı benimseme olasılığını etkilediği görülmektedir. Çalışmanın öneriler kısmında ise, kadınların eğitilmesi, desteklenmesi, konuyla ilgili bilgi düzeylerinin artırılması, örgütlenmesi, kadınlara yönelik mesleki kursların verilmesi gibi tavsiyeler sıralanmıştır.

Solmaz ve Özdemir (2021), kadın girişimciliği tarım işletmeleri özelinde incelemişlerdir. Çilek üretimi özelinde yapılan çalışmada kadın girişimcilerin %62'sinin ev hanımı, %38'inin 50 yaş ve üzeri olduğu, %44'ün ilkokul mezunu olduğu, %55'inin gelir düzeyinin düşük olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca herhangi bir tarım örgütlenmesine üye olmayanların, pazarlama konusunda sorun yaşayanların, kredi/hibe desteğinden yararlanmayanların, tarımla ilgili gelişmeleri takip edenlerin çoğunlukta olduğu görülmektedir. Çalışmada son olarak, organik tarım konusunda kadınlara yönelik nitelikli eğitimler, ürün pazarlama sürecinde dış destekler, finansman açısından kredi/hibe destekleri, kadınların özgüvenini artıracak ve kişisel gelişimlerini artıracak faaliyetler, ilgili alanda güncel bilgilerin aktarımı, girişimcilerin çocukları için kreş desteği, örgütlenme becerisi ve yeterliliğinin

kazandırılması, cinsiyet ayrımcılığının ortadan kaldırılması, organik tarım ve kadın girişimcilik alanında programların düzenlenmesi gibi öneriler dile getirilmiştir.

Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı (2012) tarafından yürütülen Kırsal Alanda Kadının Güçlendirilmesi: Ulusal Eylem Planı (2012-2016) adlı çalışmada, kırsal alandaki kadının güçlendirilmesine yönelik, kadınların sahip olduğu güçlü yönlerin ortaya çıkarılması, yoksulluk, eğitim, tarımsal üretim, girişimcilik, örgütlenme, pazarlama gibi alanlarda birçok sorununun çözülmesine yönelik atılacak adımlar değerlendirilmiştir. Kadınların toplumda ikinci planda kalmasının temel nedeni olarak cinsiyet merkezli bakış açısının olduğu tespiti yapılmış bu durumu girişimciliğin önündeki engellerden biri olduğu vurgulanmıştır. Şüphesiz bu engelleri aşacak en önemli argümanın ise eğitim olduğu belirtilmiştir. Kadınların üretim konusunda etkin rol almasına rağmen ücretsiz aile işçisi statüsünde yer aldığı, emeklerinin karşılığını alamadıkları ifade edilmiştir. Eylem planının hedefleri ise şu şekildedir; kırsal alanda kadının konumunu iyileştirmek, tarım sektörünü cinsiyete duyarlı hale getirmek, kadınlar ile ilgili göstergelerde Türkiye'nin sıralamasını yükseltmek, kırsal alandaki kadını ulusal kalkınma çalışmaları ile entegre hale getirmek.

Bakay, Müftüoğlu, Nalbantoğlu ve Çoçan (2020), Manisa-Demirci ölçeğinde kırsal bölgelerdeki kadın girişimcilerin karşılaştıkları sorunlar üzerine bir çalışma yapmışlardır. Katılımcılara yönelik, kendini ve işletmeyi tanıtmadan, başarılı biri girişimcinin sahip olduğu özelliklere, iş kurma nedeninden, bu süreçte karşılaşılan sorunlara kadar birçok başlıkta sorular yöneltilmiştir. Kadın girişimciliğin sağladığı avantajlara yönelik, özgüven, ekonomik özgürlük, güçlü iletişim, sosyal çevre, güç, aktiflik, saygınlık, başarabilme duygusu gibi sonuçlar elde edilmiştir. Öneriler başlığı altında ise ataerkil toplum zihniyetinin törpülenmesi, kadınların karşılaştığı sorunların kamuoyunda yer bulması, kadın girişimcilerin uzun vadeli teşvik kredileri ile desteklenmesi, rol model belirlemek için başarı hikayelerinin afişe edilmesi, mesleki eğitimlerin yürütülmesi gibi maddeler yer almıştır.

Soysal (2013) kırsal alanda kadın girişimciliği ile ilgili yaptığı teorik çalışmada, Türkiye açısından bir durum değerlendirmesi yapmıştır. Soysal'a göre, gelişmekte olan bir ülke olarak Türkiye'de kırsal kalkınmada kayda değer bir başarı elde edilememesinin en önemli nedenlerinden biri kadın girişimcilerin ekonomiye entegre edilememesidir. Bu sonucun ortaya çıkmasında, eğitim eksikliği, cinsiyet eşitsizliği, toplumsal önyargılar vb. faktörler etkili olmuştur. Bu durumunun, kadın girişimciliğin artması ile tersine döneceği belirtilirken, kamu-sivil toplum işbirliğinin, örgütlenmenin, eğitimin, ekonomik kaynağın, pazarlama imkanlarının başarabilirlik noktasında önemli olduğunu ifade etmiştir.

Marangoz, Hız ve Aydın (2016), kırsal alandaki kadınların girişimcilik eğilimlerine yönelik yaptıkları çalışmada önemli veriler elde etmişlerdir. Öncelikle çalışmada kadınları girişimciliğe yönlendiren birçok faktörün bulunduğunu belirtilmiştir. Örneğin çalışma için başka seçeneğin olmaması, kendi işinin patronu olma isteği, aile işletmesinin miras kalması, eşinin vefatı nedeniyle ekonomik geçim sorumluluğunu üstlenme, başarıma isteği vs. bu faktörlerden bazılarıdır. Araştırma bulgularında ise girişimcilik eğiliminde öne çıkan seçeneklerin sırasıyla kendine güven, bireysel güç, gelecek, başarıma ihtiyacı, liderlik ve fırsat olduğu görülmektedir. Çalışmada yaratıcılık konusunda sorun yaşayan kadınların bu alanda desteklenmesi önerilmektedir.

İlter, Kundak ve Cenikli (2019), Afyonkarahisar ölçeğinde sürdürülebilir kırsal kalkınmada kadın girişimciliğin rolüne yönelik yaptıkları çalışmada, kırsal bölgelerde yaşayan ve bu nedenle dezavantajlı bir durumda yer alan kadınların, kendilerini yetiştirmelerine imkan verildiğinde, bu doğrultuda teknik, sosyal ve ekonomik açıdan desteklendiklerinde önemli başarılar elde edecekleri belirtilmiştir. Ekonomik açıdan yeterlilik için kadınların mutlaka örgütlenmesi ve kooperatifleşmesi gerektiği ifade edilmiştir. Güçlü ve girişimci kadının, sürdürülebilir kalkınma açısından hayati önemde olduğu vurgulanmıştır.

Bozdemir, Gülbuçuk ve Bayramoğlu (2021), kırsal alandaki kadınların girişimci özelliklerini ele aldıkları çalışmada Konya ilinde yaşayan kadın girişimciler üzerinden bir değerlendirme yapmışlardır. Kadın girişimcilere bireysel niteliklerine yönelik; risk alma, yenilikçilik, başarıma ihtiyacı duyma, sosyal kontrol odağı, belirsizliğe tolerans, kendine güven başlıklarında sorular yöneltilmiştir. Ortalamalara bakıldığında başarıma ihtiyacının en önemli unsur olduğu görülürken, sosyal kontrol odağının son sırada yer aldığı dikkat çekmektedir. Girişimcilik becerileri ölçeğinde ise öne çıkan başlıklar sırasıyla kişisel beceriler, yönetim becerileri, teknik beceriler şeklindedir.

Kızılaslan ve Karaömer (2015) Hatay ilindeki kadın girişimcilerin girişimcilik eğilimlerini belirlemek için yapılan çalışmada yaş, iş tecrübesi, girişimcilik tanımını bilmeleri ile girişimcilik eğilimi arasında önemli ilişki bulunmuştur. Kadınların girişimcilik eğilimde ekonomik nedenlerin (ekonomik özgürlük, kazanç sağlama, aile bütçesine katkı sağlama) oldukça önemli olduğu görülmüştür. Ev kadınlarının sorumlulukları, toplumsal değer yargıları ise girişimcilik eğiliminin önündeki engeller arasında yer almaktadır.

Kırsal kalkınma, tarımsal eğilim ve organik tarım başlıklarında kadın girişimciliği konu edinen lisansüstü tezler de bulunmaktadır. Bu çalışmalardan bazıları şu şekildedir. Şahin (2006), Konya ili örneğinde kadın girişimciliği profilini incelediği çalışmasında, kadın

girişimciliğinin özelliklerini ve türlerini ele almış, kadınları girişimciliğe yönlendiren faktörleri sıralamış, kadınların bu süreçte karşılaştığı sorunları ortaya koymuştur. Davalıgil (2011) yaptığı çalışmada, kırsal kalkınmada kadın işgücünün rolü ve bu durumu etkileyen faktörleri incelemiştir. Çalışmada, eğitim,  ocuk sayısı, g  , sosyo-kültürel faktörler, medeni durum, ücret düzeyi gibi faktörlerin belirleyici olduğu ifade edilmiştir. Avşar (2017) Eskişehir  rneğinde kadın kooperatiflerinin kırsal kalkınma için önemini ortaya koyan çalışmasında, kadınların emek kullanma biçimlerini, aylık ortalama gelir, gelirin yeterliliği, çalışma işteği, bahçe ekimi, ev harcamalarında kimin karar verdiği gibi etkenler üzerinden ele almıştır. Bintaş (2018) yaptığı çalışmada Çanakkale Bigalı Köyünde kadın girişimciliği potansiyeline yönelik bir araştırma yapmış, araştırma sonucunda kadınların girişimciliğe hevesli oldukları ancak bilgi sahibi olmadıkları ve işe nereden başlayacaklarını bilmedikleri bu nedenle teşviklerin yapılması gerektiğini belirtmiştir.

 elik (2018), Kahramanmaraş  l eğinde genç  ift i projesi üzerinden tarımda kadın girişimciliği konusunu ele almıştır. Çalışmada 115 kadın girişimci ile görüşülmüş, bu kişilerin %80'inin hayvancılıkla uğraştığı, %6,1'nin ipekbo eği yetiştiriciliği, %4,3'ünün meyvecilik, %4,3'ünün tıbbi ve aromatik bitki yetiştiriciliği, %3,5'inin arıcılık %1,7'sinin seracılık yaptığı tespit edilmiştir. Araştırmada kadınların gözünden girişimciliğin ev ekonomisine katkı, başkalarına istihdam imkanı, kendine güven gibi avantajlarının olduğu belirtilmiştir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Organik Tarımda Kadın Girişimci Profiline İncelenmesi: Türkiye Örneği

Çalışmamızın bu bölümünde, Türkiye’de organik tarım sektöründe faaliyet gösteren kadın girişimcilerin, genel tarımsal girişimcilik eğilimleri, organik tarım girişimcilik eğilimleri, girişimci olmanın sonuçları, organik tarımda kadın girişimcilerin sorunları ve organik tarıma yönelik öneriler ele alınmıştır.

Araştırmanın Anakütlesi ve Örneklemi

Araştırmanın ana kütlesi, Türkiye’de yaşayan organik tarım sektöründeki kadın girişimcilerdir. Araştırmanın örneklem sayısı 532 kişidir. Araştırma 7-23 Kasım 2021 tarihleri arasında İstanbul, Ankara, İzmir, Bursa, Kocaeli, Konya, Tekirdağ, Balıkesir, Aydın, Manisa, Antalya, Adana, Hatay, Kırıkkale, Kayseri, Zonguldak, Kastamonu, Samsun, Trabzon, Erzurum, Ağrı, Malatya, Van, Gaziantep, Şanlıurfa, Mardin illerinde (26 il) yapılmıştır. Örneklemenin belirlenmesinde aşağıdaki tablodan yararlanılmış ve örneklem sayısı %95 güven ve %5 hata payı ile “384” olarak belirlenmiştir.

Tablo 12. Örneklem Hata Payına Göre Alınabilecek Örneklem Büyüklüğünü Gösteren Tablo

Evren Büyüklüğü	+- 0.03 örneklem hatası (d)			+- 0.05 örneklem hatası (d)			+-0.10 örneklem hatası (d)		
	p=0.5 q=0.5 (heterojen)	p=0.8 q=0.2	p=0.3 q=0.7	p=0.5 q=0.5 (heterojen)	p=0.8 q=0.2	p=0.3 q=0.7	p=0.5 q=0.5 (heterojen)	p=0.8 q=0.2	p=0.3 q=0.7
100	92	87	90	80	71	77	49	38	45
500	341	289	321	217	165	196	81	55	70
750	441	358	409	254	185	226	85	57	73
1.000	516	406	473	278	198	244	88	58	75
2.500	748	537	660	333	224	286	93	60	78
5.000	880	601	760	357	234	303	94	61	79
10.000	964	639	823	370	240	313	95	61	80
25.000	1023	665	865	378	244	319	96	61	80
50.000	1045	674	881	381	245	321	96	61	81
100.000	1056	678	888	383	245	322	96	61	81
1.000.000	1066	682	896	384	246	323	96	61	81
100 milyon	1067	683	896	384	245	323	96	61	81

Kaynak: Erdoğan ve Yazıcıoğlu, 2004.

Araştırmanın Yöntemi

Araştırmada, nicel araştırma yöntemi kullanılmış, anket ile veri toplama yöntemi tercih edilmiştir. Araştırmaya dahil edilen kişilerin, tarım sektöründe faaliyet yürüten kadın

girişimciler olması ön şartı bulunduğundan çalışmada örneklemin oluşturulmasına yargısal örnekleme tekniğine başvurulmuştur. Anketin birinci bölümünde, büyüdüğü yerin niteliğı, yaş, eğitim, medeni durum, yaşadığı coğrafi bölge, organik tarımla uğraşma süresi, girişimcilik eğitimi alma durumu, girişimcilik sermayesini nasıl elde ettiğı, işletmenin türü, işletmenin büyüklüğü ve işletmede çalışan kişi sayısı ile ilgili sorular yer almaktadır. İkinci ve üçüncü bölümde yer alan genel tarımsal girişimcilik eğilimi ve organik tarım girişimcilik eğilimi ölçekleri 1. Çok Önemsiz 2.Önemsiz, 3. Ne Önemli Ne Önemsiz, 4. Önemli, 5. Çok Önemli; dörüdüncü, beşinci ve altıncı bölümde yer alan girişimci olmanın sonuçları, organik tarımda kadın girişimcilerin sorunları ve organik tarıma yönelik öneriler ölçekleri 1. Kesinlikle Katılmıyorum, 2. Katılmıyorum, 3. Ne Katılıyorum Ne Katılmıyorum, 4. Katılıyorum, 5. Kesinlikle Katılıyorum şeklinde 5’li likert biçiminde hazırlanmıştır. Genel tarımsal girişimcilik eğilimi ve organik tarım girişimcilik eğilimi ölçeklerinin hazırlanmasında, Esmer ve Gıdık (2020) tarafından yapılan çalışmadan; organik tarımda kadın girişimcilerin sorunları ölçeğinin hazırlanmasında Şahin (2006) tarafından yapılan çalışmadan ve organik tarımda kadın girişimcilerin sorunları ölçeğinin hazırlanmasında Güleç (2011) tarafından yapılan çalışmadan yararlanılmış, ilgili sorular revize edilmiş ve genişletilmiştir. Organik tarıma yönelik öneriler ölçeğinin hazırlanmasında ise, Hatunoğlu (2010), Demiryürek (2011), Karabaş ve Gürler (2011), Türkan ve Gürçam (2020), Solmaz ve Özdemir (2021) tarafından yapılan çalışmalardan yararlanılmıştır. Anket sorularına son şekli verildikten sonra pilot çalışma ve ardından anket uygulaması gerçekleştirilmiştir.

Araştırmanın Hipotezleri

Bu çalışmada Türkiye’de organik tarım sektöründe girişimcilik faaliyetinde bulunan kadınların genel tarımsal girişimcilik eğilimleri, organik tarım girişimcilik eğilimleri, girişimci olma sonuçları, organik tarımda karşılaştıkları sorunlar ve organik tarıma yönelik önerileri araştırılmıştır. Bu bağlamda kadınların genel tarımsal ve organik tarım girişimcilik eğilimlerinin büyüdüğü yerin niteliğı, yaş, eğitim düzeyi, medeni durum, coğrafi bölge, organik tarım tecrübesi, girişimcilik eğitimi ve sermaye edinme şekli demografik değişkenlerine göre farklılık gösterip göstermediğı incelenmiştir. Araştırmanın amacı doğrultusunda geliştirilen hipotezler aşağıda sıralanmıştır:

H₁: Kadın girişimcilerin genel tarımsal girişimcilik eğilimleri demografik değişkenler açısından farklılık göstermektedir.

H_{1a}: Kadın girişimcilerin genel tarımsal girişimcilik eğilimleri yaş değişkeni bakımından farklılık göstermektedir.

- H_{1b}: Kadın girişimcilerin genel tarımsal girişimcilik eğilimleri eğitim düzeyi değişkeni bakımından farklılık göstermektedir.
- H_{1c}: Kadın girişimcilerin genel tarımsal girişimcilik eğilimleri medeni durum değişkeni bakımından farklılık göstermektedir.
- H_{1d}: Kadın girişimcilerin genel tarımsal girişimcilik eğilimleri coğrafi bölge değişkeni bakımından farklılık göstermektedir.
- H_{1e}: Kadın girişimcilerin genel tarımsal girişimcilik eğilimleri girişimcilik organik tarım tecrübesi değişkeni bakımından farklılık göstermektedir.
- H₂: Kadın girişimcilerin organik tarım girişimcilik eğilimleri demografik değişkenler açısından farklılık göstermektedir.*
- H_{2a}: Kadın girişimcilerin organik tarım girişimcilik eğilimleri yaş değişkeni bakımından farklılık göstermektedir.
- H_{2b}: Kadın girişimcilerin organik tarım girişimcilik eğilimleri eğitim düzeyi değişkeni bakımından farklılık göstermektedir.
- H_{2c}: Kadın girişimcilerin organik tarım girişimcilik eğilimleri medeni durum değişkeni bakımından farklılık göstermektedir.
- H_{2d}: Kadın girişimcilerin organik tarım girişimcilik eğilimleri coğrafi bölge değişkeni bakımından farklılık göstermektedir.
- H_{2e}: Kadın girişimcilerin organik tarım girişimcilik eğilimleri organik tarım tecrübesi değişkeni bakımından farklılık göstermektedir.

Bulgular ve Yorumlama

Bu bölümde toplanan verilerin analiz edilmesi sonucu ulaşılan bulgular tablolar şeklinde sunulmuş ve yorumlanmıştır. Bu bağlamda ölçeklere ilişkin güvenilirlik analizi bulguları, faktör analizi bulguları, demografik bulgular, tanımlayıcı istatistiki bulgular ve hipotezlere ilişkin bulgular yer almaktadır.

Güvenilirlik analizi bulguları.

Güvenilirlik analizi, bir ölçekte yer alan maddeler arasındaki tutarlığı ve ölçeğin araştırmanın konusuna uygunluğunu tespit etmek amacıyla geliştirilmiş bir yöntemdir. Güvenilirlik analizinde en çok tercih edilen analiz türü Cronbach Alfa (α) katsayısıdır. Cronbach Alfa (α) katsayısına göre bir ölçeğin güvenilirliği birtakım aralıklara göre değerlendirilmektedir. Bunlar;

- $0,00 \leq \alpha < 0,40$ ise güvenilir değildir,
- $0,40 \leq \alpha < 0,60$ ise güvenilir düşük düzeydedir,
- $0,60 \leq \alpha < 0,80$ ise oldukça güvenilirdir,
- $0,80 \leq \alpha < 1,00$ ise yüksek derecede güvenilirdir (Kayış, 2009).

Yapılan güvenilirlik analizi sonucunda araştırmada yer alan ölçeklerinin güvenilirlik değerleri Tablo 13’te gösterilmiştir.

Tablo 13. *Güvenilirlik Analizi Sonuçları*

Ölçekler	Soru Sayısı	Cronbach Alfa (α)
Genel Tarımsal Girişimcilik Eğilimi	14	0,914
Organik Tarım Girişimcilik Eğilimi	10	0,960
Girişimci Olmanın Sonuçları	10	0,966
Organik Tarımda Kadın Girişimcilerin Sorunları	12	0,863
Organik Tarıma Yönelik Öneriler	10	0,954

Güvenilirlik analizlerine bakıldığında *Genel Tarımsal Girişimcilik Eğilimi* ölçeğinde Cronbach Alfa değerinin 0,914; *Organik Tarım Girişimcilik Eğilimi* ölçeğinde Cronbach Alfa değerinin 0,960; *Girişimci Olmanın Sonuçları* ölçeğinde Cronbach Alfa değerinin 0,966; *Organik Tarımda Kadın Girişimcilerin Sorunları* ölçeğinde Cronbach Alfa değerinin 0,863; *Organik Tarıma Yönelik Öneriler* ölçeğinde Cronbach Alfa değerinin 0,954 olduğu görülmektedir. Tüm ölçeklerdeki değerler, “ $0,80 \leq \alpha < 1,00$ ” değer aralığında olduğundan yüksek derecede güvenilirdir.

Faktör analizi bulguları.

Araştırmada kullanılan ölçekler literatürde yer alan başka ölçeklerden yararlanılarak geliştirildiklerinden ölçeklerin yapı geçerliliğinin test edilmesinde Açıklayıcı Faktör Analizi (AFA) kullanılmıştır. AFA, yeni geliştirilmiş ya da başka bir dilden çevrilmiş bir ölçeğin faktör yapısını açıklamayı amaçlayan bir analiz tekniğidir (Yaşlıoğlu, 2017). Ölçeklerin yapı geçerliliklerini test etmek ve faktör yapılarını belirlemek için SPSS 22.0 programında AFA yapılmıştır. AFA ile ilgili bulgular aşağıda gösterilmiştir.

Tablo 14. Araştırma Ölçeklerinin Açıklayıcı Faktör Analizi(AFA) Sonuçları

	Faktör Ortalaması	Açıklanan Kümülatif Varyans	KMO	X2	Sig.
GTGE	0,489	48,91%	0,833	1676,701	0,000
OTGE	0,744	74,45%	0,887	1722,427	0,000
GOS	0,776	77,60%	0,871	1882,871	0,000
OTKGS	0,418	41,87%	0,726	703,975	0,000
OTYÖ	0,729	72,93%	0,894	1404,916	0,000

AFA sonuçları için, $0,70 < KMO < 0,80$ orta düzeyde; $0,80 < KMO < 0,90$ iyi düzeyde açıklayıcıdır. Yukarıdaki tabloya bakıldığında organik tarımda kadın girişimcilerin sorunları orta düzeyde; diğer ölçekler olan genel tarımsal girişimcilik eğilimi, organik tarım girişimcilik eğilimi, girişimci olmanın sonuçları ve girişimciliğe yönelik öneriler iyi düzeyde açıklayıcıdır. Tüm ölçekler için $P(Sig.) < 0,05$ olduğundan Barlett's Küresellik Testi ise anlamlıdır. Veriler arasında anlamlı ilişki vardır. Verilere faktör analizi uygulanabilir (Büyüköztürk, 2002; Kalaycı, 2006).

Demografik bulgular.

Araştırmaya katılan kişiler; yaş, medeni durum, büyüdüğü yer, eğitim, yaşadığı bölge, organik tarımla uğraşma süresi, girişimcilik eğitimi alma durumu, girişimcilik sermayesinin edinme biçimi, işletme büyüklüğü, işletme türü, işletmenin faaliyet alanı, işletme çalışan kişi sayısı gibi değişkenlere göre analiz edilmiştir.

Tablo 15. Katılımcıların Yaş Değişkenine Göre Dağılımı

Yaş	Frekans (f)	Yüzde
18-30	193	%36,2
31-45	202	%38,0
46-60	70	%13,2
61 ve +	67	%12,6
Toplam	532	%100

Araştırmaya katılan kadınların %36'2'si 18-30 ve %38'i 31-45 yaşa aralığındadır. 46-60 yaş aralığında olanların oranı %13,2 iken bu oran 61 yaş ve üzerinde %12,6 düzeyindedir. Araştırmaya katılanların yarıdan fazlası genç ve orta yaş grubuna dahildir.

Tablo 16. *Katılımcıların Medeni Durum Değişkenine Göre Dağılımı*

Medeni Durum	Frekans (f)	Yüzde
Evli	371	%69,7
Bekar	161	%30,3
Toplam	532	%100

Araştırmaya katılan her üç kişiden biri bekaardır. Evli olanların oranı %69,7'tir yukarıdaki yaş dağılımı göz önüne alındığında bu oranlar anlamlıdır. Çünkü yaş ilerledikçe evli olma ihtimalinin artıyor olması sosyolojik bir gerçekliktir.

Tablo 17. *Katılımcıların Büyüdüğü Yer Değişkenine Göre Dağılımı*

Büyüdüğü Yer	Frekans (f)	Yüzde
Kır	188	%35,3
Kent	344	%64,7
Toplam	532	%100

Araştırmaya katılan kadınların %35,3'ü kırsal bölgelerde, %64,7'si kentsel bölgelerde yaşadıklarını beyan etmiştir. Bu oranlara bakıldığında kentlerde organik tarımla uğraşan kadın girişimcilerin oldukça yüksek oranda olduğu dikkat çekmektedir.

Tablo 18. *Katılımcıların Eğitim Değişkenine Göre Dağılımı*

Eğitim	Frekans (f)	Yüzde
İlkokul	234	%44,0
Ortaokul	53	%9,9
Lise	140	%26,3
Lisans	94	%17,7
Lisansüstü	11	%2,1
Toplam	532	%100

Araştırmaya katılan kadın girişimcilerin %44'ü ilkokul mezunudur. Lisans ve lisansüstü eğitim düzeyine sahip kadın girişimcilerin %19,8 seviyesinde olması kayda değer niteliktedir. Bu durum, organik tarımın eğitim düzeyi yüksek kişiler için de bir uğraş ve kazanç alanı olduğunu göstermektedir. Araştırmaya katılan her dört kişiden biri de lise mezunu olduğunu ifade etmiştir. Genel itibariyle değerlendirildiğinde katılımcıların büyük kısmının eğitim hayatını tamamlayamadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Tablo 19. Katılımcıların Yaşadığı Bölge Değişkenine Göre Dağılımı

Yaşadığı Bölge	Frekans (f)	Yüzde
Marmara	162	%30,4
İç Anadolu	84	%15,8
Akdeniz	70	%13,2
Ege	68	%12,8
Güneydoğu Anadolu	59	%11,1
Karadeniz	50	%9,4
Doğu Anadolu	39	%7,3
Toplam	532	%100

Araştırmaya katılanların %30,4'ünün Marmara bölgesinde yaşadığı, bu bölgeyi %15,8 ile İç Anadolu ve %13,1 ile Akdeniz bölgesinde yaşayanların takip ettiği görülmektedir. Araştırmaya katılanların en düşük olduğu bölge Doğu Anadolu bölgesidir. Genel açıdan bakıldığında Batı'dan Doğu'ya doğru gidildikçe organik tarımla uğraşan kadın girişimci sayısının azaldığı söylenebilir.

Tablo 20. Katılımcıların Organik Tarım Süresi Değişkenine Göre Dağılımı

Organik Tarım Süresi	Frekans (f)	Yüzde
1 yıldan az	188	%35,3
1-5 yıl	101	%19,0
6-10 yıl	70	%13,2
11 yıl ve üzeri	173	%32,5
Toplam	532	%100

Araştırmada kadın girişimcilere organik tarımla uğraşma süreleri sorulmuştur. Her üç kişiden biri bu alanda yeni olduğunu (1 yıldan az) beyan ederken yine katılımcıların üçte biri 11 yıl ve üzerinde organik tarım yaptığını açıklayarak bu alanda tecrübeli olduklarını belirtmişlerdir. 1-5 yıl arası organik tarımla uğraşanların oranı %19 iken, bu oran 6-10 yıl arası tecrübeye sahip kadın girişimcilerde %32,5'tir.

Tablo 21. Katılımcıların Girişimcilik Eğitimi Alma Durumu Değişkenine Göre Dağılımı

Girişimcilik Eğitimi Alma	Frekans (f)	Yüzde
Evet	85	%16,0
Hayır	447	%84,0
Toplam	532	%100

Kadın girişimcilerin çok büyük bir kısmı girişimcilik eğitimi almadığını ifade etmiştir. Yalnızca %16'sının bu alanda girişimcilik eğitimi almış olmaları çarpıcı bir sonuçtur. Şüphesiz bunda girişimcilik eğitimlerinin yaygınlığı ve bu alandaki farkındalığın rolü bulunmaktadır.

Tablo 22. *Katılımcıların Girişimci Sermayesi Değişkenine Göre Dağılımı*

Girişimcilik Sermayesi	Frekans (f)	Yüzde
Kendi Kaynağım	340	%63,9
Borç Aldım	143	%26,9
Hibe Aldım	47	%8,8
Kredi Kullandım	2	%0,4
Toplam	532	%100

Girişimcilik için sermayesini hibe olarak alanların oranı %10'nun altındandır. Her on kişiden altısı kendi öz kaynağı ile bu işe başladığını ifade etmiştir. Borç aldım diyenlerin oranı ise dörtte birdir.

Tablo 23. *Katılımcıların İşletmenin Büyüklüğü Değişkenine Göre Dağılımı*

İşletme Büyüklüğü	Frekans (f)	Yüzde
Küçük Ölçekli	457	%85,9
Orta Ölçekli	62	%11,7
Büyük Ölçekli	13	%2,4
Toplam	532	%100

İşletmenin yapısına bakıldığında ise çok büyük oranda küçük ölçekli işletmelerin olduğu dikkat çekmektedir. Büyük ölçekli işletmelerin oranı %2,4'tür. Bu oran orta ölçekli işletmelerde %11,7'ye ulaşmaktadır. Bundan dolayı, bir sonraki tabloda görüldüğü üzere tarımsal işletme ve pazarlamadan ziyade tarımsal üretimin yapıldığı işletmeler söz konusudur.

Tablo 24. *Katılımcıların İşletme Türü Değişkenine Göre Dağılımı*

İşletme Büyüklüğü	Frekans (f)	Yüzde
Tarımsal Üretim	455	%85,5
Tarımsal İşletme	60	%11,3
Tarımsal Pazarlama	17	%3,2
Toplam	532	%100

Araştırmaya katılan kadın girişimcilerin %85'i, girişimlerini tarımsal üretim olarak tanımlamaktadır. Tarımsal İşletme diyenlerin oranı %11,3 iken, pazarlama seviyesine

ulaşanların oranı %3,2'dir. Bu oranlar yukarıda gösterilen işletmenin büyüklük oranları ile paralellik göstermektedir.

Tablo 25. *Katılımcıların İşletmenin Faaliyet Alanı Değişkenine Göre Dağılımı*

İşletmenin Faaliyet Alanı	Frekans (f)	Yüzde
Bitkisel	326	%61,3
Sebze-Meyve	52	%9,8
Hayvansal	48	%9,0
Tarımsal	22	%4,1
Bağ-Bahçe	13	%2,4
Arıcılık	12	%2,3
Zeytincilik	4	%0,8
Diğer	55	%10,3
Toplam	532	%100

Araştırmada işletmelerin %61,3'ünün bitkisel ürün, %9,8'inin sebze-meyve, %9'unun hayvansal, %4,2'sinin tarımsal üretim üzerine faaliyet sürdürdükleri görülmektedir. Arıcılık ve zeytincilik oranların düşük olması bu konuda önemli bir potansiyele sahip olan Türkiye'nin kaynaklarını kullanma hususunda iyi noktada olmadığını göstermektedir. Tabi ki özellikle arıcılığın kadın girişimcilerin için zor bir faaliyet alanı olduğunu da hatırlatmak gerekir.

Tablo 26. *Katılımcıların Çalışan Sayısı Değişkenine Göre Dağılımı*

Çalışan Sayısı	Frekans (f)	Yüzde
Kendim	126	%23,7
Ailemle Çalışıyoruz	13	%2,4
1	98	%18,4
2	155	%29,1
3	22	%4,1
4	4	%0,8
5 ve Üzeri	59	%11,1
Değişiyor	56	%10,5
Toplam	532	%100

İşletmede yalnızca kendim çalışıyorum diyenlerin oranı %23,7; aile fertleri ile birlikte çalışıyorum diyenlerin oranı ise %2,4'tür. İşletmede 1 veya 2 kişi çalıştıranların oranı %47,5'tir.

5 kişi ve üzeri çalıştıranların oranı ise %11,1'dir. Bu açıdan bakıldığında işletmelerin küçük ölçekli oldukları bir kez daha dikkat çekmektedir.

Tanımlayıcı istatistiki bulgular.

Tanımlayıcı istatistiki bulgular başlığı altında, tanımlayıcı istatistiki bulgular ve araştırma ölçeğinde yer alan bulgular değeriendirilmiştir. Öncelikle Tablo 27'de, ortalama, standart sapma, arpıklık ve basıklık değeri gösterilmiştir.

Tablo 27. *Tanımlayıcı İstatistiki Bulgular*

	N	Ortalama (Mean)	Standart Sapma (Std. Deviation)	arpıklık (Skewness)	Basıklık (Kurtosis)
Genel Tarımsal Girişimcilik Eğilimi	532	3,65	1,315	-0,301	-0,683
Organik Tarım Girişimcilik Eğilimi	532	3,82	1,285	-0,660	-0,263
Girişimci Olmanın Sonuçları	532	3,44	1,469	-0,229	-1,193
Organik Tarımda Kadın Girişimcilerin Sorunları	532	3,12	1,416	-0,270	-0,718
Organik Tarıma Yönelik Öneriler	532	3,98	1,168	-0,575	-0,415

Tablo 31'e bakıldığında; *Genel Girişimcilik Eğilimi*'nin ($X:3,65\pm1,315$) ve *Organik Tarım Girişimcilik Eğilimi*'nin ($X:3,82\pm1,285$) olduğu görölmektedir. Bu oranlar, kadın girişimcilerin genel girişimcilik ve organik tarım girişimcilik eğilimlerinin "4:Önemli" düzeyine yakın olduğunu göstermektedir. Diğer başlıklara bakıldığında şu sonuçlar görölmektedir. *Girişimci Olmanın Sonuçları* ($X:3,44\pm1,469$); *Organik Tarımda Kadın Girişimcilerin Sorunları* ($X:3,12\pm1,416$); *Organik Tarıma Yönelik Öneriler* ($X:3,98\pm1,168$). Bu sonuçlara göre girişimci olmanın sonuçları "3:Ne Katılıyorum Ne Katılmıyorum"; organik tarımda kadın girişimcilerin sorunları "3:Ne Katılıyorum Ne Katılmıyorum"; organik tarıma yönelik öneriler "4:Katılıyorum" düzeyine yakındır.

Tabloda ayrıca çalışma açısından oldukça önemli olan arpıklık (skewness) ve basıklık (kurtosis) değeri gösterilmiştir. Ak'a (2009) göre bu değerielerin -3 ve +3 aralığında olması verilerin normal dağıldığı anlamına gelmektedir. İstatistiki analizlerde verilerin normal

dağılımı sağlıklı sonuçların ortaya çıkmasına katkı sağlamaktadır. Bu çalışmada değerlerinin büyük oranda -2 ve +2 arasında olduğu görülmektedir. Buna göre verilerin normale yakın dağılım gösterdiği kabul edilmiş ve parametrik testlerin yapılması için uygun görülmüştür (George, & Mallry, 2010).

Araştırmada katılımcılara, genel tarımsal girişimcilik eğilimi, organik tarım girişimcilik eğilimi, girişimci olmanın sonuçları, organik tarımda kadın girişimcilerin sorunları, organik tarıma yönelik öneriler başlıklarında 5’li likert biçiminde sorular yöneltilmiştir. Alınan cevaplar daha sonra yaş, eğitim, medeni durum, coğrafi bölge ve organik tarım tecrübesi değişkenlerine göre yeniden incelenmiştir. Tüm bu sonuçlar aşağıda gösterilmiştir. Kadın girişimcilere “Genel Tarımsal Girişimcilik Eğilimleri” sorulmuş alınan cevaplar Tablo 28’de gösterilmiştir.

Tablo 28. Genel Tarımsal Girişimcilik Eğilimi

	Çok Önemsiz		Önemsiz		Ne Önemli Ne Önemsiz		Önemli		Çok Önemli	
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
Yüksek kazanç sağlamak	81	15,2	25	4,7	179	33,6	78	14,7	169	31,8
Kişisel tatmin sağlamak	91	17,1	21	3,9	161	30,3	93	17,5	166	31,2
Ülke ekonomisine katkı sağlamak	91	17,1	49	9,2	157	29,5	33	6,2	202	38,0
Sosyal statü kazanmak	96	18,0	44	8,3	231	43,4	55	10,3	106	20,0
Bağımsız çalışmak	35	6,6	22	4,1	116	21,8	83	15,6	276	51,9
İstihdam olanağı sağlamak	95	17,9	18	3,4	170	31,9	61	11,5	188	35,3
Motive olmak ve çalışmak	74	13,9	23	4,3	122	22,9	67	12,6	246	46,3
Kişisel zevk ve tercihler (Hobi vb.)	33	6,2	44	8,3	115	21,6	46	8,6	294	55,3
Kendini gerçekleştirmek (Kendini geliştirmek)	33	6,2	5	0,9	179	33,6	92	17,3	223	42,0
Aile baskısından kurtulmak	147	27,6	47	8,8	151	28,4	108	20,3	79	14,9
Ailenin ihtiyaçlarını karşılama	44	8,3	11	2,1	121	22,7	51	9,6	305	57,3
Zamanı değerlendirmek	64	12,0	10	1,9	122	23,0	64	12,0	272	51,1
Toplumsal fayda sağlamak	12	2,3	44	8,3	139	26,1	82	15,4	255	47,9
Bireysel ihtiyaçları karşılama	14	2,6	15	2,8	172	32,3	54	10,2	277	52,1

Araştırmaya katılan kadın girişimcilerin cevaplarına göre, “yüksek kazanç sağlamak” seçeneğinin önemsiz ve çok önemsiz bulanların toplam oranı %19,9; önemli ve çok önemli bulanların oranı %46,5’tir. Aynı değerlendirme yöntemiyle yapılan sonuçlar, diğer seçeneklerde şu şekildedir. “Kişisel tatmin sağlamak” %21 ve %48,7; “ülke ekonomisine katkı sağlamak” %26,3 ve %44,2; “sosyal statü kazanmak” %26,3 ve %30,3; “bağımsız çalışmak” %10,7 ve %67,5; “istihdam olanağı sağlamak” %21,3 ve %46,8; “motive olmak ve çalışmak” %18,2 ve %58,9; “kişisel zevk ve tercihler (hobi vb.)” %14,5 ve %63,9; “kendini gerçekleştirmek (kendini geliştirmek)” %7,1 ve %59,3; “aile baskısından kurtulmak” %36,4 ve %35,2; “ailenin ihtiyaçlarını karşılamak” %10,4 ve %66,9; “zamanı değerlendirmek” %13,9 ve %63,1; “toplumsal fayda sağlamak” %10,6 ve %63,3; “bireysel ihtiyaçları karşılamak” %5,4 ve %62,3. Genel bir değerlendirme yapıldığında önemsiz ve çok önemsiz toplam oranının önemli ve çok önemli toplam oranından fazla olduğu tek seçenek “aile baskısından kurtulmak” seçeneğidir. Diğer başlıklarda önemli ve çok önemli seçenekleri daha fazla işaretlenmiştir. Önemli ve çok önemli toplam oranının, %50’den az olduğu seçenekler; “yüksek kazanç sağlamak”, “kişisel tatmin sağlamak”, “ülke ekonomisine katkı sağlamak”, “sosyal statü sağlamak”, “istihdam olanağı sağlamak”, “aile baskısından kurtulmak” seçenekleridir. Diğer başlıklarda belirtilen nedenler, katılanların yarıdan fazlası nazarında önemli ve çok önemli görülmektedir. En yüksek önemli ve çok önemli oranına sahip amaçlar, sırasıyla “bağımsız çalışmak”, “ailenin ihtiyaçlarını karşılamak” ve “kişisel zevk ve tercihler (hobi vb.)” şeklindedir.

Tablo 29. “Yüksek Kazanç Sağlamak” Seçeneğinin Değişkenlere Göre Analizi

Demografik Bilgiler % (Yüzde)		Çok Önemsiz (15,2)	Önemsiz (4,7)	Ne Önemli Ne Önemsiz (33,6)	Önemli (14,7)	Çok Önemli (31,8)
Yaş	18 - 30yaş	7,4	-	46,7	20,5	25,5
	31 - 45 yaş	16,5	6,9	32,1	8,1	36,5
	46 - 60 yaş	26,4	12,8	9,6	19,8	31,4
	61 yaş ve üzeri	28,0	3,4	18,4	14,5	35,8
Eğitim	İlköğretim	1,6	1,4	73,1	1,6	22,3
	Ortaokul	-	-	12,2	67,5	20,3
	Lise	34,5	14,9	3,4	12,1	35,2
	Lisans	22,8	1,7	20,8	7,2	47,5
Medeni Durum	Lisansüstü	12,9	-	71,8	-	15,2
	Evli	23,2	10,2	32,6	11,3	22,7
	Bekar	8,8	-	34,4	17,6	39,2
	Akdeniz	34,1	3,4	17,6	3,4	41,6
Bölge	Doğu A.	46,2	-	12,8	4,1	36,8
	Ege	16,5	9,3	20,9	7,2	46,2
	Güneydoğu A.	-	-	19,8	75,1	5,1
	İç Anadolu	15,5	0,8	66,8	11,5	5,4
	Karadeniz	1,2	0,7	9,4	7,0	81,6
	Marmara	16,7	14,9	30,6	3,6	34,1

Tablo 29. *Devamı*

Organik	1 yıldan az	40,5	18,8	11,6	2,9	26,2
Tarımla	1 – 5 yıl	20,0	2,0	23,8	14,4	39,7
Uğraşma	6 – 10 yıl	2,8	1,0	80,5	1,8	14,0
Süresi	11 yıl ve üzeri	7,8	1,3	21,8	28,6	40,5

Yüksek kazanç sağlamak seçeneği değişkenlere göre analiz edilmiştir. Bu seçeneğin önem düzeyi, yaş açısından 46-60 yaş aralığında; eğitim açısından ortaokul mezunlarında; medeni durum açısından bekarlarda; coğrafi bölge açısından Karadeniz Bölgesi'nde yaşayanlarda ve son olarak organik tarımla uğraşma süresi açısından 11 yıl ve üzeri tecrübeye sahip olanlarda daha fazladır.

Tablo 30. *“Kişisel Tatmin Sağlamak” Seçeneğinin Değişkenlere Göre Analizi*

Demografik Bilgiler % (Yüzde)		Çok Önemsiz (17,1)	Önemsiz (3,9)	Ne Önemli Ne Önemsiz (30,3)	Önemli (17,5)	Çok Önemli (31,2)
Yaş	18 - 30yaş	-	-	63,2	20,5	16,3
	31 - 45 yaş	35,7	3,4	13,8	14,0	33,1
	46 - 60 yaş	9,7	13,1	1,5	26,3	49,4
	61 yaş ve üzeri	13,1	10,5	6,1	10,4	59,9
Eğitim	İlköğretim	22,3	1,4	52,4	1,6	22,3
	Ortaokul	-	11,5	19,7	67,5	1,4
	Lise	32,3	4,2	8,6	12,9	42,0
	Lisans	5,0	3,2	29,8	12,7	49,3
Medeni Durum	Lisansüstü	16,7	-	-	64,3	19,0
	Evli	33,5	4,1	14,2	17,6	30,5
	Bekar	3,5	3,8	43,3	17,4	32,0
	Akdeniz	9,3	1,3	-	20,9	68,4
Bölge	Doğu A.	46,2	-	-	14,9	38,9
	Ege	7,1	20,3	23,7	6,2	42,6
	Güneydoğu A.	-	-	19,8	75,1	5,1
	İç Anadolu	6,3	5,9	71,9	13,7	2,2
Organik Tarımla Uğraşma Süresi	Karadeniz	-	-	35,6	5,1	59,3
	Marmara	44,4	4,6	0,7	5,9	44,4
	1 yıldan az	24,9	4,2	25,0	11,4	34,5
	1 – 5 yıl	13,2	6,5	17,0	22,3	41,1
	6 – 10 yıl	0,7	1,4	78,2	2,3	17,5
	11 yıl ve üzeri	25,4	3,9	11,2	27,0	32,5

Kişisel tatmin sağlamak seçeneği değişkenlere göre analiz edilmiştir. Bu seçeneğin önem düzeyi, yaş açısından 46-60 yaş aralığında; eğitim açısından lisansüstü mezunlarında; medeni durum açısından bekarlarda; coğrafi bölge açısından Akdeniz Bölgesi'nde yaşayanlarda ve son olarak organik tarımla uğraşma süresi açısından 1-5 yıl tecrübeye sahip olanlarda daha fazladır.

Tablo 31. “Ülke Ekonomisine Katkı Sağlamak” Seçeneğinin Değişkenlere Göre Analizi

Demografik Bilgiler % (Yüzde)		Çok Önemsiz (17,1)	Önemsiz (9,2)	Ne Önemli Ne Önemsiz (29,5)	Önemli (6,2)	Çok Önemli (38,0)
Yaş	18 - 30yaş	7,4	-	65,1	-	27,6
	31 - 45 yaş	23,6	19,1	6,4	7,0	43,9
	46 - 60 yaş	30,0	7,6	4,1	21,7	36,6
	61 yaş ve üzeri	12,4	5,2	20,5	8,0	53,9
Eğitim	İlköğretim	1,6	22,1	52,4	1,6	22,3
	Ortaokul	1,4	-	-	1,7	96,9
	Lise	43,2	0,9	14,3	7,2	34,4
	Lisans	20,7	4,4	30,4	12,9	31,7
Medeni Durum	Lisansüstü	12,9	26,9	29,8	15,1	15,2
	Evli	26,8	20,4	8,3	10,6	33,9
	Bekar	9,1	-	47,1	2,5	41,3
	Akdeniz	37,4	-	7,1	13,9	41,6
Bölge	Doğu A.	46,2	-	-	17,0	36,8
	Ege	11,1	18,5	20,6	7,5	42,3
	Güneydoğu A.	5,1	1,5	-	2,1	91,3
	İç Anadolu	15,5	2,4	63,2	6,7	12,2
Organik Tarımla Uğraşma Süresi	Karadeniz	1,2	-	58,9	2,6	37,3
	Marmara	22,2	30,6	0,7	4,2	42,3
	1 yıldan az	53,3	2,5	2,8	5,8	35,6
	1 – 5 yıl	18,7	2,4	16,6	17,8	44,6
Uğraşma Süresi	6 – 10 yıl	0,3	3,1	78,1	3,1	15,4
	11 yıl ve üzeri	8,5	20,2	20,8	1,7	48,8

Ülke ekonomisine katkı sağlamak seçeneği değişkenlere göre analiz edilmiştir. Bu seçeneğin önem düzeyi, yaş açısından 61 yaş ve üzeri yaş aralığında; eğitim açısından ortaokul mezunlarında; medeni durum açısından evlilerde; coğrafi bölge açısından Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde yaşayanlarda ve son olarak organik tarımla uğraşma süresi açısından 1-5 yıl tecrübeye sahip olanlarda daha fazladır.

Tablo 32. “Sosyal Statü Kazanmak” Seçeneğinin Değişkenlere Göre Analizi

Demografik Bilgiler % (Yüzde)		Çok Önemsiz (18,0)	Önemsiz (8,3)	Ne Önemli Ne Önemsiz (43,4)	Önemli (10,3)	Çok Önemli (20,0)
Yaş	18 - 30yaş	7,4	-	65,1	7,1	20,5
	31 - 45 yaş	21,7	12,5	41,9	4,5	19,3
	46 - 60 yaş	28,1	19,0	5,4	22,9	24,6
	61 yaş ve üzeri	29,9	8,8	13,1	32,9	15,2
Eğitim	İlköğretim	1,6	1,4	73,1	7,9	16,0
	Ortaokul	10,0	1,7	19,7	10,0	58,5
	Lise	34,3	21,4	22,3	5,6	16,5
	Lisans	27,0	6,2	39,4	18,0	9,4
Medeni Durum	Lisansüstü	18,9	31,1	34,8	15,2	-
	Evli	25,7	14,3	32,8	11,0	16,2
	Bekar	11,4	3,1	52,5	9,9	23,1
	Akdeniz	35,0	1,1	17,6	46,3	-
Bölge	Doğu A.	46,2	-	14,9	5,5	33,4
	Ege	16,7	18,5	40,0	13,0	11,8
	Güneydoğu A.	5,1	2,1	14,7	-	78,1
	İç Anadolu	21,0	7,2	63,9	7,0	0,9
Uğraşma Süresi	Karadeniz	4,7	1,9	56,5	4,5	32,4
	Marmara	15,7	18,9	40,8	14,7	9,9

Tablo 32. *Devamı*

Organik	1 yıldan az	42,1	20,2	14,3	19,5	3,9
Tarımla	1 – 5 yıl	27,6	12,7	38,5	7,4	13,7
Uğraşma	6 – 10 yıl	3,0	5,6	77,8	13,7	-
Süresi	11 yıl ve üzeri	9,2	1,3	40,3	5,6	43,6

Sosyal statü kazanmak seçeneği değişkenlere göre analiz edilmiştir. Bu seçeneğin önem düzeyi, yaş açısından 61 yaş ve üzeri yaş aralığında; eğitim açısından ortaokul mezunlarında; medeni durum açısından bekarlarda; coğrafi bölge açısından Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde yaşayanlarda ve son olarak organik tarımla uğraşma süresi açısından 11 yıl ve üzeri tecrübeye sahip olanlarda daha fazladır.

Tablo 33. *“Bağımsız Çalışmak” Seçeneğinin Bazı Değişkenlere Göre Analizi*

Demografik Bilgiler % (Yüzde)		Çok Önemsiz (6,6)	Önemsiz (4,1)	Ne Önemli Ne Önemsiz (21,8)	Önemsiz (15,6)	Çok Önemli (51,9)
Yaş	18 - 30yaş	-	-	46,7	-	53,3
	31 - 45 yaş	10,3	7,4	-	27,2	55,1
	46 - 60 yaş	7,6	9,1	7,5	21,6	54,2
	61 yaş ve üzeri	14,7	1,3	14,8	19,6	49,6
Eğitim	İlköğretim	-	1,4	52,4	22,3	23,8
	Ortaokul	1,4	8,9	-	10,0	79,7
	Lise	16,4	6,3	4,6	13,5	59,2
	Lisans	8,5	1,3	3,9	12,7	73,6
	Lisansüstü	4,2	34,1	7,6	4,2	50,0
Medeni Durum	Evli	9,6	9,3	5,1	30,6	45,5
	Bekar	4,1	-	32,0	3,2	60,7
	Akdeniz	4,9	21,0	3,4	10,5	60,3
Bölge	Doğu A.	46,2	-	2,1	14,9	36,8
	Ege	9,7	35,4	4,0	11,0	39,9
	Güneydoğu A.	-	-	1,5	-	98,5
	İç Anadolu	2,2	2,4	62,3	12,4	20,7
	Karadeniz	4,1	-	3,8	5,1	87,0
	Marmara	3,5	1,4	2,1	36,4	56,5
Organik	1 yıldan az	13,3	16,3	0,8	8,2	61,5
Tarımla	1 – 5 yıl	4,0	1,6	9,3	18,5	66,5
Uğraşma	6 – 10 yıl	0,7	1,5	77,4	1,9	18,6
Süresi	11 yıl ve üzeri	8,3	1,3	0,5	26,0	64,0

Bağımsız çalışmak seçeneği değişkenlere göre analiz edilmiştir. Bu seçeneğin önem düzeyi, yaş açısından 31-45 yaş aralığında; eğitim açısından ortaokul mezunlarında; medeni durum açısından evlilerde; coğrafi bölge açısından Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde yaşayanlarda ve son olarak organik tarımla uğraşma süresi açısından 11 yıl ve üzeri tecrübeye sahip olanlarda daha fazladır.

Tablo 34. “İstihdam Olanağı Sağlamak” Seçeneğinin Değişkenlere Göre Analizi

Demografik Bilgiler % (Yüzde)		Çok Önemsiz (17,9)	Önemsiz (3,4)	Ne Önemli Ne Önemsiz (31,9)	Önemli (11,5)	Çok Önemli (35,3)
Yaş	18 - 30yaş	7,4	-	65,1	-	27,6
	31 - 45 yaş	23,3	2,3	13,4	17,9	43,2
	46 - 60 yaş	27,2	11,0	9,2	15,8	36,7
	61 yaş ve üzeri	23,0	10,6	11,5	24,3	30,7
Eğitim	İlköğretim	1,6	1,4	52,4	1,6	43,0
	Ortaokul	-	1,4	1,7	8,9	88,0
	Lise	44,8	2,5	20,5	24,5	7,7
	Lisans	20,4	7,0	34,8	12,0	25,7
Medeni Durum	Lisansüstü	39,8	7,2	7,6	30,2	15,2
	Evli	28,0	6,1	15,4	13,4	37,0
	Bekar	9,3	0,9	45,8	10,0	34,0
	Akdeniz	34,1	3,4	8,1	12,9	41,6
Bölge	Doğu A.	46,2	-	33,4	14,9	5,5
	Ege	10,3	33,8	9,8	36,7	9,5
	Güneydoğu A.	1,5	-	2,1	-	96,4
	İç Anadolu	18,5	2,0	62,3	6,7	10,5
Organik Tarımla Uğraşma Süresi	Karadeniz	1,2	1,3	56,5	7,0	33,9
	Marmara	23,8	2,1	4,2	19,0	50,9
	1 yıldan az	57,3	3,4	3,9	17,2	18,1
	1 – 5 yıl	16,3	5,8	13,6	32,7	31,5
	6 – 10 yıl	2,0	2,6	79,9	2,2	13,3
	11 yıl ve üzeri	8,4	2,1	27,7	2,3	59,5

İstihdam olanağı sağlamak seçeneği değişkenlere göre analiz edilmiştir. Bu seçeneğin önem düzeyi, yaş açısından 31-45 yaş aralığında; eğitim açısından ortaokul mezunlarında; medeni durum açısından evlilerde; coğrafi bölge açısından Güneydoğu Anadolu Bölgesi’nde yaşayanlarda ve son olarak organik tarımla uğraşma süresi açısından 1-5 yıl tecrübeye sahip olanlarda daha fazladır.

Tablo 35. “Motive Olmak ve Çalışmak” Seçeneğinin Değişkenlere Göre Analizi

Demografik Bilgiler % (Yüzde)		Çok Önemsiz (13,9)	Önemsiz (4,3)	Ne Önemli Ne Önemsiz (22,9)	Önemli (12,6)	Çok Önemli (46,3)
Yaş	18 - 30yaş	-	-	46,7	7,1	46,2
	31 - 45 yaş	25,5	6,9	9,7	14,4	43,6
	46 - 60 yaş	7,8	11,9	5,4	22,3	52,6
	61 yaş ve üzeri	25,2	-	9,3	14,6	50,8
Eğitim	İlköğretim	22,3	1,4	52,4	1,6	22,3
	Ortaokul	-	1,4	20,6	-	77,9
	Lise	18,9	13,1	7,2	18,3	42,5
	Lisans	6,0	1,0	2,8	24,6	65,6
Medeni Durum	Lisansüstü	8,0	-	8,8	60,9	22,4
	Evli	26,5	9,3	6,1	13,3	44,8
	Bekar	3,4	-	37,1	12,0	47,5
	Akdeniz	10,6	3,4	2,4	62,6	21,0
Bölge	Doğu A.	46,2	-	2,1	14,9	36,8
	Ege	4,2	13,1	25,2	13,8	43,8
	Güneydoğu A.	-	-	3,6	-	96,4
	İç Anadolu	1,5	1,1	72,5	3,8	21,2
	Karadeniz	-	-	-	9,1	90,9
	Marmara	37,0	12,4	0,6	17,1	32,9

Tablo 35. *Devamı*

Organik	1 yıldan az	13,0	16,9	8,6	12,9	48,6
Tarımla	1 – 5 yıl	8,3	0,8	16,4	25,5	49,0
Uğraşma	6 – 10 yıl	0,3	1,0	78,4	14,0	6,3
Süresi	11 yıl ve üzeri	25,7	1,8	0,5	4,2	67,8

Motive olmak ve çalışmak seçeneği değişkenlere göre analiz edilmiştir. Bu seçeneğin önem düzeyi, yaş açısından 46-60 yaş aralığında; eğitim açısından lisans mezunlarında; medeni durum açısından bekarlarda; coğrafi bölge açısından Karadeniz Bölgesi'nde yaşayanlarda ve son olarak organik tarımla uğraşma süresi açısından 1-5 yıl tecrübeye sahip olanlarda daha fazladır.

Tablo 36. “*Kişisel Zevk ve Tercihler (Hobi vb.)*” Seçeneğinin Değişkenlere Göre Analizi

Demografik Bilgiler % (Yüzde)		Çok Önemsiz (6,2)	Önemsiz (8,3)	Ne Önemli Ne Önemsiz (21,6)	Önemli (8,6)	Çok Önemli (55,3)
Yaş	18 - 30yaş	-	-	46,7	-	53,3
	31 - 45 yaş	9,3	18,4	6,3	9,5	56,5
	46 - 60 yaş	10,7	2,3	6,4	24,7	55,9
	61 yaş ve üzeri	13,1	3,8	8,8	18,2	56,2
Eğitim	İlköğretim	3,0	20,7	52,4	1,6	22,3
	Ortaokul	-	1,4	18,9	-	79,7
	Lise	16,4	1,5	3,0	12,9	66,2
	Lisans	4,4	2,8	3,0	14,6	75,2
Medeni Durum	Lisansüstü	4,2	-	4,2	56,0	35,7
	Evli	9,9	17,3	6,2	14,7	51,9
	Bekar	3,4	0,7	34,5	3,5	57,9
	Akdeniz	10,6	-	3,6	19,8	66,0
Bölge	Doğu A.	12,8	-	2,1	18,3	66,8
	Ege	10,8	12,5	23,7	10,3	42,8
	Güneydoğu A.	-	-	1,5	5,1	93,4
	İç Anadolu	1,5	-	66,4	7,0	25,1
Organik	Karadeniz	-	4,1	3,8	5,1	87,0
	Marmara	15,2	28,5	0,7	7,9	47,6
	1 yıldan az	23,7	3,6	7,4	11,0	54,4
	Tarımla	6,4	-	11,3	22,6	59,6
Uğraşma	6 – 10 yıl	-	0,3	78,4	2,7	18,6
	Süresi	11 yıl ve üzeri	1,5	20,0	0,5	2,8

Yüksek kazanç sağlamak seçeneği değişkenlere göre analiz edilmiştir. Bu seçeneğin önem düzeyi, yaş açısından 46-60 yaş aralığında; eğitim açısından lisansüstü mezunlarında; medeni durum açısından evlilerde; coğrafi bölge açısından Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde yaşayanlarda ve son olarak organik tarımla uğraşma süresi açısından 1-5 yıl tecrübeye sahip olanlarda daha fazladır.

Tablo 37. “Kendini Gerçekleştirme (Kendini Geliştirme)” Seçeneğinin Değişkenlere Göre Analizi

Demografik Bilgiler % (Yüzde)		Çok Önemsiz (6,2)	Önemsiz (0,9)	Ne Önemli Ne Önemsiz (33,6)	Önemli (17,3)	Çok Önemli (42,0)
Yaş	18 - 30yaş	-	-	46,7	7,4	45,9
	31 - 45 yaş	6,9	-	31,6	22,1	39,4
	46 - 60 yaş	11,0	7,3	3,3	26,7	51,6
	61 yaş ve üzeri	21,9	-	29,1	23,6	25,4
Eğitim	İlköğretim	1,6	1,4	79,4	1,6	16,0
	Ortaokul	-	1,4	18,9	11,8	67,9
	Lise	14,9	-	13,9	31,7	39,5
	Lisans	5,0	0,7	4,4	23,5	66,4
Medeni Durum	Lisansüstü	39,8	-	-	60,2	-
	Evli	9,6	1,9	28,2	26,8	33,6
	Bekar	3,5	-	38,3	9,4	48,7
	Akdeniz	14,0	-	2,4	12,9	70,7
Bölge	Doğu A.	12,8	-	2,1	51,7	33,4
	Ege	4,4	13,1	23,7	16,0	42,8
	Güneydoğu A.	-	-	1,5	7,2	91,3
	İç Anadolu	7,9	-	67,9	22,0	2,2
Organik Tarımla Uğraşma Süresi	Karadeniz	-	-	4,1	15,6	80,3
	Marmara	7,7	0,7	48,8	7,9	34,8
	1 yıldan az	18,0	-	33,9	25,8	22,3
	1 – 5 yıl	12,9	0,8	12,3	31,8	42,2
Uğraşma Süresi	6 – 10 yıl	0,3	-	78,4	2,7	18,6
	11 yıl ve üzeri	0,2	1,8	19,0	13,5	65,5

Kendini gerçekleştirmek (kendini geliştirmek) seçeneği değişkenlere göre analiz edilmiştir. Bu seçeneğin önem düzeyi, yaş açısından 46-60 yaş aralığında; eğitim açısından lisans mezunlarında; medeni durum açısından evlilerde; coğrafi bölge açısından Güneydoğu Anadolu Bölgesi’nde yaşayanlarda ve son olarak organik tarımla uğraşma süresi açısından 11 yıl ve üzeri tecrübeye sahip olanlarda daha fazladır.

Tablo 38. “Aile Baskısından Kurtulmak” Seçeneğinin Değişkenlere Göre Analizi

Demografik Bilgiler % (Yüzde)		Çok Önemsiz (27,6)	Önemsiz (8,8)	Ne Önemli Ne Önemsiz (28,4)	Önemli (20,3)	Çok Önemli (14,9)
Yaş	18 - 30yaş	7,4	9,2	46,7	16,3	20,5
	31 - 45 yaş	33,9	8,0	17,3	26,4	14,5
	46 - 60 yaş	38,5	14,7	16,7	24,5	5,7
	61 yaş ve üzeri	65,3	4,8	19,7	5,4	4,8
Eğitim	İlköğretim	6,3	1,4	55,7	23,9	12,7
	Ortaokul	32,6	-	8,9	1,4	57,1
	Lise	39,4	13,1	27,1	12,5	7,8
	Lisans	37,8	18,4	6,5	34,6	2,7
Medeni Durum	Lisansüstü	71,8	19,4	8,8	-	-
	Evli	38,4	5,6	23,2	27,3	5,5
	Bekar	18,5	11,6	32,8	14,6	22,4
	Akdeniz	32,6	2,4	2,4	62,6	-
Bölge	Doğu A.	48,3	3,4	33,4	14,9	-
	Ege	21,0	18,5	38,1	12,9	9,5
	Güneydoğu A.	27,0	-	-	5,1	67,9
	İç Anadolu	28,3	0,3	63,6	6,7	1,1

Tablo 38. *Devamı*

	Karadeniz	10,1	22,2	3,2	28,2	36,4
	Marmara	32,2	15,7	20,3	30,4	1,4
Organik	1 yıldan az	66,5	2,4	26,3	2,9	1,9
Tarımla	1 – 5 yıl	33,5	18,2	15,2	25,0	8,1
Uğraşma	6 – 10 yıl	6,7	2,1	78,4	12,5	0,4
Süresi	11 yıl ve üzeri	17,4	10,9	6,9	31,0	33,7

Aile baskısından kurtulmak seçeneği değişkenlere göre analiz edilmiştir. Bu seçeneğin önem düzeyi, yaş açısından 31-45 yaş aralığında; eğitim açısından ortaokul mezunlarında; medeni durum açısından bekarlarda; coğrafi bölge açısından Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde yaşayanlarda ve son olarak organik tarımla uğraşma süresi açısından 11 yıl ve üzeri tecrübeye sahip olanlarda daha fazladır.

Tablo 39. “Ailenin İhtiyaçlarını Karşılama” Seçeneğinin Değişkenlere Göre Analizi

Demografik Bilgiler % (Yüzde)		Çok Önemsiz (8,3)	Önemsiz (2,1)	Ne Önemli Ne Önemsiz (22,7)	Önemli (9,6)	Çok Önemli (57,3)
Yaş	18 - 30yaş	-	-	46,7	-	53,3
	31 - 45 yaş	9,8	3,4	8,4	12,6	65,8
	46 - 60 yaş	14,5	4,5	5,2	21,6	54,1
	61 yaş ve üzeri	25,2	2,1	12,4	19,2	41,1
Eğitim	İlköğretim	-	-	52,4	1,6	46,0
	Ortaokul	-	-	-	13,2	86,8
	Lise	22,5	7,4	5,4	17,1	47,7
	Lisans	7,8	0,8	11,6	10,6	69,2
	Lisansüstü	31,1	3,8	52,6	8,8	3,8
Medeni	Evli	13,2	4,7	10,3	10,4	61,5
Durum	Bekar	4,1	-	33,1	8,9	53,9
	Akdeniz	5,8	-	31,6	12,7	49,8
	Doğu A.	48,3	-	16,3	2,1	33,4
Bölge	Ege	5,9	1,3	3,9	16,8	72,2
	Güneydoğu A.	-	-	1,5	2,1	96,4
	İç Anadolu	3,9	4,8	61,4	7,6	22,3
	Karadeniz	-	1,2	4,7	7,0	87,0
	Marmara	11,0	1,9	2,8	17,2	67,1
Organik	1 yıldan az	20,0	-	10,5	6,6	62,9
Tarımla	1 – 5 yıl	6,3	9,8	10,9	30,2	42,8
Uğraşma	6 – 10 yıl	1,1	-	79,7	2,1	17,0
Süresi	11 yıl ve üzeri	7,8	-	1,2	3,7	87,3

Ailenin ihtiyaçlarını karşılamak seçeneği değişkenlere göre analiz edilmiştir. Bu seçeneğin önem düzeyi, yaş açısından 31-45 yaş aralığında; eğitim açısından ortaokul mezunlarında; medeni durum açısından evlilerde; coğrafi bölge açısından Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde yaşayanlarda ve son olarak organik tarımla uğraşma süresi açısından 11 yıl ve üzeri tecrübeye sahip olanlarda daha fazladır.

Tablo 40. “Zamanı Değerlendirmek” Seçeneğinin Değişkenlere Göre Analizi

Demografik Bilgiler % (Yüzde)		Çok Önemsiz (12,0)	Önemsiz (1,9)	Ne Önemli Ne Önemsiz (23,0)	Önemli (12,0)	Çok Önemli (51,1)
Yaş	18 - 30yaş	-	-	46,7	7,4	45,9
	31 - 45 yaş	20,3	1,6	9,6	11,8	56,6
	46 - 60 yaş	2,9	5,6	8,3	25,4	57,7
	61 yaş ve üzeri	31,1	3,8	7,7	18,1	39,3
Eğitim	İlköğretim	27,0	1,4	52,4	1,6	17,6
	Ortaokul	-	-	10,0	3,2	86,8
	Lise	3,8	1,5	12,9	16,9	64,9
	Lisans	4,8	3,2	3,0	25,6	63,3
Medeni Durum	Lisansüstü	30,2	-	16,4	26,6	26,9
	Evli	18,1	2,9	9,1	13,5	56,4
	Bekar	6,5	0,7	34,8	11,4	46,6
	Akdeniz	9,5	-	2,4	5,8	82,3
Bölge	Doğu A.	12,8	-	33,4	20,4	33,4
	Ege	-	16,5	2,6	19,2	61,7
	Güneydoğu A.	-	-	1,5	7,2	91,3
	İç Anadolu	1,5	-	67,9	13,2	17,5
Organik Tarımla Uğraşma Süresi	Karadeniz	3,2	4,1	0,7	5,1	87,0
	Marmara	37,9	0,7	2,1	16,3	43,0
	1 yıldan az	21,7	-	2,0	18,8	57,4
	1 – 5 yıl	2,4	3,9	10,0	33,9	49,7
	6 – 10 yıl	0,8	-	78,4	3,1	17,8
	11 yıl ve üzeri	18,7	2,3	7,9	2,4	68,8

Zamanı değerlendirmek seçeneği değişkenlere göre analiz edilmiştir. Bu seçeneğin önem düzeyi, yaş açısından 46-60 yaş aralığında; eğitim açısından ortaokul mezunlarında; medeni durum açısından evlilerde; coğrafi bölge açısından Güneydoğu Anadolu Bölgesi’nde yaşayanlarda ve son olarak organik tarımla uğraşma süresi açısından 1-5 yıl tecrübeye sahip olanlarda daha fazladır.

Tablo 41. “Toplumsal Fayda Sağlamak” Seçeneğinin Değişkenlere Göre Analizi

Demografik Bilgiler % (Yüzde)		Çok Önemsiz (2,3)	Önemsiz (8,3)	Ne Önemli Ne Önemsiz (26,1)	Önemli (15,4)	Çok Önemli (47,9)
Yaş	18 - 30yaş	-	-	46,7	16,5	36,8
	31 - 45 yaş	2,4	16,8	13,3	11,8	55,7
	46 - 60 yaş	10,0	4,1	12,0	18,0	55,9
	61 yaş ve üzeri	-	8,8	17,9	23,8	49,5
Eğitim	İlköğretim	-	22,1	52,4	1,6	23,8
	Ortaokul	-	-	8,9	3,1	88,0
	Lise	0,9	3,4	19,7	22,0	54,0
	Lisans	6,6	-	7,7	31,4	54,3
Medeni Durum	Lisansüstü	12,9	-	26,0	45,8	15,2
	Evli	2,2	18,2	17,0	17,5	45,0
	Bekar	2,1	-	33,6	13,8	50,5
	Akdeniz	5,8	-	21,0	23,4	49,8
Bölge	Doğu A.	12,8	-	-	35,4	51,7
	Ege	7,3	9,3	43,0	21,8	18,6
	Güneydoğu A.	-	-	1,5	2,1	96,4
	İç Anadolu	0,3	-	65,1	13,7	20,9

Tablo 41. *Devamı*

	Karadeniz	-	-	1,2	24,8	74,0
	Marmara	1,4	32,1	14,3	7,7	44,6
Organik	1 yıldan az	10,3	4,6	27,3	30,7	27,1
Tarımla	1 – 5 yıl	-	-	7,2	10,8	82,0
Uğraşma	6 – 10 yıl	0,3	-	81,5	3,1	15,0
Süresi	11 yıl ve üzeri	0,5	19,8	2,8	18,1	58,9

Toplumsal fayda sağlamak seçeneği değişkenlere göre analiz edilmiştir. Bu seçeneğin önem düzeyi, yaş açısından 46-60 yaş aralığında; eğitim açısından ortaokul mezunlarında; medeni durum açısından bekarlarda; coğrafi bölge açısından Karadeniz Bölgesi'nde yaşayanlarda ve son olarak organik tarımla uğraşma süresi açısından 1-5 yıl tecrübeye sahip olanlarda daha fazladır.

Tablo 42. *“Bireysel İhtiyaçları Karşılama” Seçeneğinin Değişkenlere Göre Analizi*

Demografik Bilgiler % (Yüzde)		Çok Önemsiz (2,6)	Önemsiz (2,8)	Ne Önemli Ne Önemsiz (32,3)	Önemli (10,2)	Çok Önemli (52,1)
Yaş	18 - 30yaş	-	-	46,7	-	53,3
	31 - 45 yaş	2,4	4,6	27,7	12,7	52,7
	46 - 60 yaş	10,5	2,1	12,5	26,3	48,6
	61 yaş ve üzeri	4,3	6,8	21,2	19,2	48,5
Eğitim	İlköğretim	-	-	73,1	1,6	25,3
	Ortaokul	-	8,9	11,5	1,7	77,9
	Lise	4,3	-	16,0	19,3	60,5
	Lisans	5,7	6,8	8,8	12,6	66,2
	Lisansüstü	4,2	3,8	24,0	57,1	11,0
Medeni	Evli	2,9	4,7	29,7	12,5	50,1
Durum	Bekar	2,4	1,2	34,7	8,2	53,6
	Akdeniz	9,1	-	10,5	9,5	70,8
	Doğu A.	12,8	-	38,9	14,9	33,4
Bölge	Ege	4,4	25,0	8,2	20,2	42,3
	Güneydoğu A.	-	-	1,5	2,1	96,4
	İç Anadolu	2,2	-	67,4	4,6	25,7
	Karadeniz	-	4,1	4,4	5,1	86,4
	Marmara	0,7	3,4	33,1	20,3	42,4
Organik	1 yıldan az	10,4	6,6	1,7	13,2	68,2
Tarımla	1 – 5 yıl	1,0	4,2	18,6	28,3	47,9
Uğraşma	6 – 10 yıl	0,8	1,5	78,4	1,8	17,6
Süresi	11 yıl ve üzeri	0,8	0,9	27,8	3,3	67,2

Bireysel ihtiyaçları karşılamak seçeneği değişkenlere göre analiz edilmiştir. Bu seçeneğin önem düzeyi, yaş açısından 46-60 yaş aralığında; eğitim açısından ortaokul mezunlarında; medeni durum açısından evlilerde; coğrafi bölge açısından Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde yaşayanlarda ve son olarak organik tarımla uğraşma süresi açısından 1 yıldan az tecrübeye sahip olanlarda daha fazladır.

Tablo 43. *Organik Tarım Girişimcilik Eğilimi*

	Çok Önemsiz		Önemsiz		Ne Önemli Ne Önemsiz		Önemli		Çok Önemli	
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
Organik tarım bilgi birikimini pratiğe dönüştürmek	93	17,5	2	0,4	136	25,6	80	15,0	221	41,5
Organik tarım sektörüne katkıda bulunmak	36	6,7	53	10,0	149	28,0	67	12,6	227	42,7
Tüketicilere organik tarım ürünleri sunmak	57	10,7	7	1,3	192	36,1	44	8,3	232	43,6
Ülkedeki organik tarım kaynaklarını değerlendirmek	69	13,0	14	2,6	25	4,7	220	41,4	204	38,3
Organik tarım alanındaki yenilikleri uygulamak	44	8,3	5	0,9	145	27,3	81	15,2	257	48,3
Organik koşullara göre tarımsal üretimde bulunmak	88	16,5	4	0,8	147	27,6	68	12,8	225	42,3
Organik tarımın yaygınlaşmasını katkıda bulunmak	46	8,6	49	9,2	127	23,9	91	17,1	219	41,2
Organik tarımı sevdirmek	34	6,4	5	0,9	172	32,3	70	13,2	251	47,2
Organik tarım alanındaki problemlere çözüm üretmek	46	8,6	12	2,2	153	28,8	94	17,7	227	42,7
Organik tarım bilinirliğini ve bilincini artırmak	15	2,8	1	0,2	155	29,1	83	15,6	278	52,3

Araştırmaya katılanlara organik tarım girişimcilik eğilimleri sorulmuştur. “Organik tarım bilgi birikimini pratiğe dönüştürmek” seçeneğinde önemsiz ve çok önemsiz diyenlerin toplam oranı %18,9; önemli ve çok önemli diyenlerin toplam oranı %56,5’tir. Aynı değerlendirme yöntemiyle yapılan sonuçlar, diğer seçeneklerde şu şekildedir. “Organik tarım sektörüne katkıda bulunmak” %16,7 ve %55,3; “Tüketicilere organik ürünler sunmak” %12,0 ve %51,9; “Ülkedeki organik tarım kaynaklarını değerlendirmek” %15,6 ve %79,7; “Organik tarım alanında yenilikleri uygulamak” %9,2 ve %63,5; “Organik koşullara göre tarımsal üretimde bulunmak” %17,3 ve %55,1; “Organik tarımın yaygınlaşmasına katkıda bulunmak” %18,1 ve %58,3; “Organik tarımı sevdirmek” %7,3 ve %60,4; “Organik tarım alanındaki problemlere çözüm üretmek” %10,8 ve %60,4; “Organik tarım bilinirliğini ve bilincini artırmak” %3 ve %67,9 şeklindedir. Tüm seçeneklerde önemli ve çok önemli toplam oranı önemsiz ve çok önemsiz toplam oranından yüksektir. Katılımcıların en önemli gördükleri üç seçenek sırasıyla şu şekildedir: “Ülkedeki organik tarım kaynaklarını değerlendirmek”,

“Organik tarım bilinirliğini ve bilincini artırmak”, “Organik tarım alanında yenilikleri uygulamak”.

Tablo 44. “Organik Tarım Bilgi Birikimini Pratiğe Dönüştürmek” Seçeneğinin Değişkenlere Göre Analizi

Demografik Bilgiler % (Yüzde)		Çok Önemsiz (17,5)	Önemsiz (0,4)	Ne Önemli Ne Önemsiz (25,6)	Önemli (15,0)	Çok Önemli (41,5)
Yaş	18 - 30yaş	-	-	51,4	15,9	32,6
	31 - 45 yaş	36,7	-	2,9	12,2	48,1
	46 - 60 yaş	17,4	-	20,3	18,1	44,1
	61 yaş ve üzeri	11,9	3,9	19,1	19,0	46,1
Eğitim	İlköğretim	22,1	-	54,0	1,6	22,3
	Ortaokul	-	-	1,6	1,9	96,5
	Lise	31,0	-	10,8	12,0	46,2
	Lisans	8,1	1,6	8,9	45,9	35,6
Medeni Durum	Lisansüstü	30,2	-	11,0	23,2	35,7
	Evli	33,1	0,9	11,3	15,0	39,7
	Bekar	5,2	-	37,0	15,1	42,7
	Akdeniz	12,0	-	19,6	44,1	24,3
Bölge	Doğu A.	47,2	-	-	18,7	34,1
	Ege	16,5	-	26,0	11,4	46,1
	Güneydoğu A.	-	-	1,7	7,5	90,8
	İç Anadolu	6,0	-	66,5	19,1	8,4
Organik Tarımla Uğraşma Süresi	Karadeniz	-	-	1,6	11,4	87,0
	Marmara	47,7	1,9	8,0	4,7	37,7
	1 yıldan az	16,4	-	6,9	23,8	52,7
	1 – 5 yıl	13,6	1,9	8,3	32,6	43,5
Uğraşma Süresi	6 – 10 yıl	-	-	82,6	14,4	3,0
	11 yıl ve üzeri	32,6	-	4,0	1,7	61,7

Organik tarım bilgi birikimini pratiğe dönüştürmek seçeneği değişkenlere göre analiz edilmiştir. Bu seçeneğin önem düzeyi, yaş açısından 61 yaş ve üzeri yaş aralığında; eğitim açısından ortaokul mezunlarında; medeni durum açısından bekarlarda; coğrafi bölge açısından Karadeniz Bölgesi’nde yaşayanlarda ve son olarak organik tarımla uğraşma süresi açısından 1 yıldan az tecrübeye sahip olanlarda daha fazladır.

Tablo 45. “Organik Tarım Sektörüne Katkıda Bulunmak” Seçeneğinin Değişkenlere Göre Analizi

Demografik Bilgiler % (Yüzde)		Çok Önemsiz (6,7)	Önemsiz (10,0)	Ne Önemli Ne Önemsiz (28,0)	Önemli (12,6)	Çok Önemli (42,7)
Yaş	18 - 30yaş	-	-	51,4	8,1	40,5
	31 - 45 yaş	7,1	20,6	15,2	12,1	45,1
	46 - 60 yaş	11,5	9,1	7,4	27,2	44,8
	61 yaş ve üzeri	25,9	8,8	10,3	15,9	39,1
Eğitim	İlköğretim	-	22,1	52,4	1,6	23,8
	Ortaokul	-	-	1,6	11,8	86,7
	Lise	18,7	4,9	17,9	15,8	42,7
	Lisans	10,5	1,0	13,7	26,0	48,8
Lisansüstü	Lisansüstü	12,9	7,2	26,9	37,8	15,2

Tablo 45. *Devamı*

Medeni	Evli	9,5	22,6	15,4	16,2	36,3
Durum	Bekar	4,5	-	38,0	9,9	47,6
	Akdeniz	4,9	-	11,4	12,9	70,8
	Doğu A.	13,1	-	34,1	15,2	37,6
Bölge	Ege	6,4	12,8	31,9	28,6	20,3
	Güneydoğu A.	-	-	7,0	2,2	90,8
	İç Anadolu	6,6	1,6	66,6	18,8	6,4
	Karadeniz	-	1,6	-	6,8	91,5
	Marmara	13,5	41,8	3,8	8,3	32,6
Organik	1 yıldan az	17,0	5,6	5,5	34,7	37,1
Tarımla	1 – 5 yıl	15,6	1,2	7,2	26,0	50,1
Uğraşma	6 – 10 yıl	0,4	0,6	82,0	2,1	14,9
Süresi	11 yıl ve üzeri	1,2	23,4	12,2	2,2	60,9

Organik tarım sektörüne katkıda bulunmak seçeneği değişkenlere göre analiz edilmiştir. Bu seçeneğin önem düzeyi, yaş açısından 46-60 yaş aralığında; eğitim açısından ortaokul mezunlarında; medeni durum açısından bekarlarda; coğrafi bölge açısından Karadeniz Bölgesi'nde yaşayanlarda ve son olarak organik tarımla uğraşma süresi açısından 1-5 yıl tecrübeye sahip olanlarda daha fazladır.

Tablo 46. *“Tüketicilere Organik Tarım Ürünleri Sunmak” Seçeneğinin Değişkenlere Göre Analizi*

Demografik Bilgiler % (Yüzde)		Çok Önemsiz (10,7)	Önemsiz (1,3)	Ne Önemli Ne Önemsiz (36,1)	Önemli (8,3)	Çok Önemli (43,6)
Yaş	18 - 30yaş	-	-	51,4	-	48,6
	31 - 45 yaş	14,8	1,4	34,9	10,2	38,7
	46 - 60 yaş	17,4	3,6	8,9	23,5	46,6
	61 yaş ve üzeri	29,8	2,4	12,8	15,9	39,1
Eğitim	İlköğretim	1,6	-	73,1	3,1	22,3
	Ortaokul	-	1,6	9,8	-	88,6
	Lise	34,6	-	22,8	13,3	29,3
	Lisans	12,1	1,8	6,3	17,4	62,4
	Lisansüstü	4,2	26,9	11,0	8,0	50,0
Medeni Durum	Evli	19,3	2,7	35,0	13,4	29,6
	Bekar	4,0	-	37,0	4,3	54,7
	Akdeniz	13,1	-	11,4	2,4	73,1
	Doğu A.	47,2	-	34,1	15,2	3,5
Bölge	Ege	6,4	4,1	47,7	21,5	20,3
	Güneydoğu A.	-	-	1,6	5,4	93,0
	İç Anadolu	5,8	1,7	66,5	9,4	16,6
	Karadeniz	-	1,6	-	6,0	92,4
	Marmara	17,0	1,0	42,8	5,7	33,5
Organik	1 yıldan az	19,0	3,0	13,5	5,6	58,8
Tarımla	1 – 5 yıl	18,6	2,2	2,7	28,6	47,9
Uğraşma	6 – 10 yıl	1,9	-	81,1	1,0	16,0
Süresi	11 yıl ve üzeri	8,8	0,6	33,5	3,9	53,2

Tüketicilere organik tarım ürünleri sunmak seçeneği değişkenlere göre analiz edilmiştir. Bu seçeneğin önem düzeyi, yaş açısından 46-60 yaş aralığında; eğitim açısından ortaokul mezunlarında; medeni durum açısından bekarlarda; coğrafi bölge açısından Güneydoğu

Anadolu Bölgesi’nde yaşayanlarda ve son olarak organik tarımla uğraşma süresi açısından 1-5 yıl tecrübeye sahip olanlarda daha fazladır.

Tablo 47. “Ülkede Organik Tarım Kaynaklarını Değerlendirmek” Seçeneğinin Değişkenlere Göre Analizi

Demografik Bilgiler % (Yüzde)		Çok Önemsiz (13,0)	Önemsiz (2,6)	Ne Önemli Ne Önemsiz (4,7)	Önemli (41,4)	Çok Önemli (38,3)
Yaş	18 - 30yaş	8,1	-	-	59,3	32,6
	31 - 45 yaş	16,2	2,8	7,7	30,9	42,4
	46 - 60 yaş	11,4	3,6	6,7	34,7	43,5
	61 yaş ve üzeri	22,0	7,3	9,8	20,9	39,9
Eğitim	İlköğretim	-	-	-	76,2	23,8
	Ortaokul	-	1,6	-	1,9	96,5
	Lise	34,6	2,4	17,0	20,5	25,5
	Lisans	21,6	4,0	5,2	28,7	40,5
Medeni Durum	Lisansüstü	30,2	26,9	-	30,3	12,6
	Evli	16,0	5,1	10,8	36,1	32,1
	Bekar	10,7	-	-	45,9	43,5
	Akdeniz	12,0	-	6,7	52,1	29,2
Bölge	Doğu A.	47,2	-	34,1	18,7	-
	Ege	6,4	14,1	-	22,0	57,5
	Güneydoğu A.	-	-	1,6	7,7	90,7
	İç Anadolu	15,7	3,3	0,3	74,3	6,4
Organik Tarımla Uğraşma Süresi	Karadeniz	-	1,6	-	6,0	92,4
	Marmara	13,3	1,0	4,7	48,2	32,8
	1 yıldan az	39,7	5,7	2,5	8,6	43,5
	1 – 5 yıl	13,6	2,2	3,2	28,1	52,9
	6 – 10 yıl	-	2,1	1,9	93,0	3,0
	11 yıl ve üzeri	8,8	0,6	8,8	28,6	53,2

Ülkede organik tarım kaynaklarını değerlendirmek seçeneği değişkenlere göre analiz edilmiştir. Bu seçeneğin önem düzeyi, yaş açısından 18-30 yaş aralığında; eğitim açısından ortaokul mezunlarında; medeni Durum açısından bekarlarda; coğrafi bölge açısından Karadeniz Bölgesi’nde yaşayanlarda ve son olarak organik tarımla uğraşma süresi açısından 6-10 yıl tecrübeye sahip olanlarda daha fazladır.

Tablo 48. “Organik Tarım Alanında Yenilikleri Uygulamak” Seçeneğinin Değişkenlere Göre Analizi

Demografik Bilgiler % (Yüzde)		Çok Önemsiz (8,3)	Önemsiz (0,9)	Ne Önemli Ne Önemsiz (27,3)	Önemli (15,2)	Çok Önemli (48,3)
Yaş	18 - 30yaş	-	-	51,4	15,9	32,6
	31 - 45 yaş	16,2	-	12,2	8,6	63,0
	46 - 60 yaş	6,3	-	7,6	34,2	51,9
	61 yaş ve üzeri	12,5	6,8	14,2	16,6	50,0
Eğitim	İlköğretim	-	-	52,4	3,1	44,6
	Ortaokul	-	-	-	3,5	96,5
	Lise	27,2	2,4	17,9	17,0	35,5
	Lisans	8,4	0,7	10,9	39,4	40,6
	Lisansüstü	31,1	-	34,0	26,2	8,8

Tablo 48. *Devamı*

Medeni	Evli	13,7	1,5	13,8	16,3	54,8
Durum	Bekar	4,0	-	38,0	14,6	43,5
	Akdeniz	2,4	2,4	11,6	54,4	29,2
	Doğu A.	47,2	-	34,1	18,7	-
Bölge	Ege	4,8	-	20,8	18,3	56,1
	Güneydoğu A.	-	-	7,0	2,2	90,8
	İç Anadolu	7,2	1,6	64,9	20,3	6,1
	Karadeniz	1,6	-	-	5,1	93,2
	Marmara	5,9	-	5,7	6,4	82,0
Organik	1 yıldan az	12,5	3,7	5,9	26,4	51,5
Tarımla	1 – 5 yıl	14,4	-	7,2	22,3	56,2
Uğraşma	6 – 10 yıl	-	-	82,0	15,4	2,6
Süresi	11 yıl ve üzeri	8,8	-	9,9	6,1	75,2

Organik tarım alanında yenilikleri uygulamak seçeneği değişkenlere göre analiz edilmiştir. Bu seçeneğin önem düzeyi, yaş açısından 31-45 yaş aralığında; eğitim açısından ortaokul mezunlarında; medeni durum açısından evlilerde; coğrafi bölge açısından Karadeniz Bölgesi'nde yaşayanlarda ve son olarak organik tarımla uğraşma süresi açısından 11 yıl ve üzeri tecrübeye sahip olanlarda daha fazladır.

Tablo 49. “Organik Koşullara Göre Tarımsal Üretimde Bulunmak” Seçeneğinin Değişkenlere Göre Analizi

Demografik Bilgiler % (Yüzde)		Çok Önemsiz (16,5)	Önemsiz (0,8)	Ne Önemli Ne Önemsiz (27,6)	Önemli (12,8)	Çok Önemli (42,3)
Yaş	18 - 30yaş	-	-	51,4	8,1	40,5
	31 - 45 yaş	36,8	-	12,9	11,6	38,7
	46 - 60 yaş	8,4	2,6	14,5	28,7	45,8
	61 yaş ve üzeri	11,9	7,3	6,4	15,9	58,5
Eğitim	İlköğretim	20,7	-	54,0	3,1	22,3
	Ortaokul	-	1,6	11,8	-	86,7
	Lise	28,5	2,4	17,9	15,8	35,5
	Lisans	8,2	1,3	4,9	33,1	52,5
	Lisansüstü	31,1	-	8,8	8,0	52,2
Medeni Durum	Evli	31,7	2,1	15,7	16,6	33,8
	Bekar	4,5	0,2	37,0	9,6	48,8
	Akdeniz	4,9	-	19,6	5,8	69,7
	Doğu A.	47,2	-	34,1	15,2	3,5
Bölge	Ege	4,8	5,7	33,7	31,5	24,4
	Güneydoğu A.	-	-	3,8	5,4	90,8
	İç Anadolu	8,0	1,6	64,9	19,1	6,4
	Karadeniz	-	1,6	-	6,0	92,4
	Marmara	45,1	-	2,8	8,3	43,8
Organik	1 yıldan az	13,5	2,7	11,4	23,4	48,9
Tarımla	1 – 5 yıl	13,2	1,2	4,1	30,5	51,0
Uğraşma	6 – 10 yıl	-	-	79,5	5,0	15,5
Süresi	11 yıl ve üzeri	31,4	0,9	11,6	3,2	53,0

Organik koşullara göre tarımsal üretimde bulunmak seçeneği değişkenlere göre analiz edilmiştir. Bu seçeneğin önem düzeyi, yaş açısından 46-60 yaş aralığında; eğitim açısından ortaokul mezunlarında; medeni durum açısından bekarlarda; coğrafi bölge açısından Karadeniz

Bölgesi’nde yaşayanlarda ve son olarak organik tarımla uğraşma süresi açısından 1-5 yıl tecrübeye sahip olanlarda daha fazladır.

Tablo 50. “Organik Tarımın Yaygınlaşmasına Katkıda Bulunmak” Seçeneğinin Değişkenlere Göre Analizi

Demografik Bilgiler % (Yüzde)		Çok Önemsiz (8,6)	Önemsiz (9,2)	Ne Önemli Ne Önemsiz (23,9)	Önemli (17,1)	Çok Önemli (41,2)
Yaş	18 - 30yaş	-	-	51,4	18,2	30,4
	31 - 45 yaş	16,2	20,6	5,0	13,1	45,1
	46 - 60 yaş	7,6	5,1	10,8	23,3	53,2
	61 yaş ve üzeri	12,5	6,8	6,4	21,2	53,1
Eğitim	İlköğretim	-	20,7	53,8	1,6	23,8
	Ortaokul	-	1,6	9,8	-	88,6
	Lise	28,5	2,4	3,3	18,3	47,5
	Lisans	8,0	1,6	2,4	51,3	36,7
Medeni Durum	Lisansüstü	31,1	8,8	30,2	11,0	19,0
	Evli	13,7	21,0	6,5	17,7	41,0
	Bekar	4,3	-	38,0	16,7	41,1
	Akdeniz	2,4	2,4	11,6	12,7	70,8
Bölge	Doğu A.	47,2	-	-	15,2	37,6
	Ege	4,8	4,1	45,4	24,0	21,7
	Güneydoğu A.	-	-	1,6	5,3	93,1
	İç Anadolu	7,7	1,6	65,2	19,1	6,4
Organik Tarımla Uğraşma Süresi	Karadeniz	1,6	-	-	33,0	65,4
	Marmara	5,9	41,1	1,0	10,8	41,3
	1 yıldan az	12,5	4,7	13,3	26,4	43,1
	1 – 5 yıl	14,4	1,0	0,9	29,4	54,4
Uğraşma Süresi	6 – 10 yıl	-	-	78,8	5,5	15,6
	11 yıl ve üzeri	9,2	22,5	3,2	14,2	50,8

Organik tarımın yaygınlaşmasına katkıda bulunmak seçeneği değişkenlere göre analiz edilmiştir. Bu seçeneğin önem düzeyi, yaş açısından 46-60 yaş aralığında; eğitim açısından ortaokul mezunlarında; medeni durum açısından evlilerde; coğrafi bölge açısından Karadeniz Bölgesi’nde yaşayanlarda ve son olarak organik tarımla uğraşma süresi açısından 1-5 yıl tecrübeye sahip olanlarda daha fazladır.

Tablo 51. “Organik Tarımı Sevdirmek” Seçeneğinin Değişkenlere Göre Analizi

Demografik Bilgiler % (Yüzde)		Çok Önemsiz (6,4)	Önemsiz (0,9)	Ne Önemli Ne Önemsiz (32,3)	Önemli (13,2)	Çok Önemli (47,2)
Yaş	18 - 30yaş	-	-	51,4	8,1	40,5
	31 - 45 yaş	12,1	-	26,1	11,4	50,4
	46 - 60 yaş	6,7	5,1	5,5	33,3	49,4
	61 yaş ve üzeri	10,1	1,8	13,7	15,9	58,5
Eğitim	İlköğretim	-	-	73,1	4,6	22,3
	Ortaokul	-	1,6	-	-	98,4
	Lise	20,7	-	13,5	17,1	48,7
	Lisans	6,6	1,6	3,4	31,5	56,9
Medeni Durum	Lisansüstü	31,1	8,8	26,0	8,0	26,2
	Evli	9,3	1,8	25,1	17,7	46,1
	Bekar	4,3	-	38,1	9,6	48,0

Tablo 51. *Devamı*

	Akdeniz	2,4	2,4	10,4	18,7	66,0
	Doğu A.	47,2	-	-	15,2	37,6
Bölge	Ege	4,8	4,1	7,8	33,1	50,2
	Güneydoğu A.	-	-	1,6	-	98,4
	İç Anadolu	2,9	-	72,3	18,8	6,1
	Karadeniz	-	-	1,6	5,1	93,2
	Marmara	4,9	1,9	40,2	9,9	43,2
Organik	1 yıldan az	11,4	2,0	8,2	26,4	52,1
Tarımla	1 – 5 yıl	5,0	1,0	9,3	29,7	54,9
Uğraşma	6 – 10 yıl	0,4	-	78,8	3,1	17,7
Süresi	11 yıl ve üzeri	9,2	0,6	23,9	4,8	61,5

Organik tarımı sevdirmek seçeneği değişkenlere göre analiz edilmiştir. Bu seçeneğin önem düzeyi, yaş açısından 46-60 yaş aralığında; eğitim açısından ortaokul mezunlarında; medeni durum açısından evlilerde; coğrafi bölge açısından Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde yaşayanlarda ve son olarak organik tarımla uğraşma süresi açısından 1-5 yıl tecrübeye sahip olanlarda daha fazladır.

Tablo 52. *“Organik Tarım Alanındaki Problemlere Çözüm Üretmek” Seçeneğinin Değişkenlere Göre Analizi*

Demografik Bilgiler % (Yüzde)		Çok Önemsiz (8,6)	Önemsiz (2,2)	Ne Önemli Ne Önemsiz (28,8)	Önemli (17,7)	Çok Önemli (42,)
Yaş	18 - 30yaş	-	-	59,5	7,8	32,6
	31 - 45 yaş	16,2	2,8	4,1	26,5	50,4
	46 - 60 yaş	7,4	1,9	23,9	21,5	45,3
	61 yaş ve üzeri	14,3	10,1	10,3	16,9	48,4
Eğitim	İlköğretim	-	-	55,4	22,3	22,3
	Ortaokul	-	1,6	1,9	-	96,5
	Lise	28,5	4,8	11,1	11,7	43,9
	Lisans	7,9	2,2	19,2	26,9	43,7
	Lisansüstü	39,8	26,0	11,8	-	22,4
Medeni Durum	Evli	16,3	1,7	7,6	31,7	42,7
	Bekar	2,5	2,7	45,7	6,5	42,5
	Akdeniz	4,9	7,1	12,7	51,0	24,3
Bölge	Doğu A.	47,2	-	-	15,2	37,6
	Ege	4,8	14,1	22,4	11,6	47,2
	Güneydoğu A.	-	-	3,8	-	96,2
	İç Anadolu	7,7	-	80,6	5,0	6,7
	Karadeniz	1,6	-	0,9	6,0	91,5
	Marmara	5,7	4,9	4,8	46,3	38,3
Organik	1 yıldan az	18,9	2,9	20,7	11,3	46,1
Tarımla	1 – 5 yıl	9,3	5,0	16,7	15,4	53,6
Uğraşma	6 – 10 yıl	-	2,1	79,9	13,0	5,0
Süresi	11 yıl ve üzeri	9,2	0,6	3,5	25,2	61,5

Organik tarım alanındaki problemlere çözüm üretmek seçeneği değişkenlere göre analiz edilmiştir. Bu seçeneğin önem düzeyi, yaş açısından 31-45 yaş aralığında; eğitim açısından ortaokul mezunlarında; medeni durum açısından evlilerde; coğrafi bölge açısından Karadeniz

Bölgesi’nde yaşayanlarda ve son olarak organik tarımla uğraşma süresi açısından 11 yıl ve üzeri tecrübeye sahip olanlarda daha fazladır.

Tablo 53. “Organik Tarım Bilinirliğini ve Bilincini Artırmak” Seçeneğinin Değişkenlere Göre Analizi

Demografik Bilgiler % (Yüzde)		Çok Önemsiz (2,8)	Önemsiz (0,2)	Ne Önemli Ne Önemsiz (29,1)	Önemli (15,6)	Çok Önemli (52,3)
Yaş	18 - 30yaş	-	-	51,4	15,9	32,6
	31 - 45 yaş	4,4	-	13,2	11,4	71,0
	46 - 60 yaş	9,3	0,8	10,9	27,5	51,5
	61 yaş ve üzeri	1,8	-	23,4	16,3	58,5
Eğitim	İlköğretim	-	-	53,8	3,2	43,0
	Ortaokul	1,6	-	-	-	98,4
	Lise	1,3	-	30,8	17,9	50,1
	Lisans	6,9	0,4	7,6	40,9	44,2
Medeni Durum	Lisansüstü	39,8	-	-	34,0	26,2
	Evli	3,6	0,2	17,6	14,0	64,6
	Bekar	2,5	-	38,0	16,8	42,7
	Akdeniz	4,9	-	3,4	70,8	21,0
Bölge	Doğu A.	13,1	-	34,1	15,2	37,6
	Ege	8,9	-	21,7	19,2	50,2
	Güneydoğu A.	-	-	1,6	-	98,4
	İç Anadolu	2,6	0,3	71,6	19,1	6,4
Organik Tarımla Uğraşma Süresi	Karadeniz	-	-	1,6	6,1	92,3
	Marmara	0,9	-	8,7	5,4	85,0
	1 yıldan az	13,4	-	5,2	26,4	55,0
	1 – 5 yıl	-	-	17,8	29,2	53,0
	6 – 10 yıl	-	0,4	80,6	13,3	5,7
	11 yıl ve üzeri	1,6	-	10,3	4,5	83,7

Organik tarım bilinirliğini ve bilincini artırmak seçeneği değişkenlere göre analiz edilmiştir. Bu seçeneğin önem düzeyi, yaş açısından 31-45 yaş aralığında; eğitim açısından ortaokul mezunlarında; medeni durum açısından evlilerde; coğrafi bölge açısından Güneydoğu Anadolu Bölgesi’nde yaşayanlarda ve son olarak organik tarımla uğraşma süresi açısından 11 yıl ve üzeri tecrübeye sahip olanlarda daha fazladır.

Tablo 54. Girişimci Olmanın Sonuçları

	Kesinlikle Katılmıyorum		Katılmıyorum		Ne Katılıyorum Ne Katılmıyorum		Katılıyorum		Kesinlikle Katılıyorum	
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
Girişimci olmam özgüvenimi artırdı.	111	20,9	14	2,6	8	1,5	213	40,0	186	35,0
Girişimci olmam dünyayı daha iyi anlamamı sağladı.	75	14,1	181	34,0	29	5,5	66	12,4	181	34,0

Tablo 54. Devamı

Girişimci olmam insan ilişkilerimi geliştirdi.	39	7,3	135	25,4	87	16,4	68	12,8	203	38,1
Girişimci olmam hayatın gerçeklerini öğrenmemi sağladı.	48	9,0	120	22,6	19	3,6	132	24,8	213	40,0
Girişimci olmam ekonomik bağımsızlığımı sağladı.	51	9,6	123	23,1	54	10,2	123	23,1	181	34,0
Girişimci olmam kendimi daha iyi ifade etmemi sağladı.	88	16,5	122	22,9	45	8,5	93	17,5	184	34,6
Girişimci olmam bana toplumsal kimlik kazandırdı.	55	10,3	170	32,0	39	7,3	98	18,4	170	32,0
Girişimci olmam hayal kurmamı sağladı.	49	9,2	123	23,1	60	11,3	95	17,9	205	38,5
Girişimci olmam rol modeli (örnek) olmamı sağladı.	53	9,9	136	25,6	39	7,3	103	19,4	201	37,8
Girişimci olmam aile içinde itibarımı artırdı.	65	12,2	142	26,7	64	12,0	50	9,4	211	39,7

Araştırmada organik tarım sektöründe yer alan kadın girişimcilerden, girişimci olmanın sonuçlarına yönelik bazı ifadelerle katılım düzeylerini belirtmeleri istenmiştir. “*Girişimci olmam özgüvenimi artırdı*” ifadesine katılmıyorum ve kesinlikle katılmıyorum diyenlerin toplam oranı %23,5, katılıyorum ve kesinlikle katılıyorum diyenlerin toplam oranı ise %75,0’tir. Aynı değerlendirme yöntemi diğer seçeneklere uygulandığında şu sonuçlar ortaya çıkmaktadır. “*Girişimci olmam dünyayı daha iyi anlamamı sağladı*” %48,1 ve %46,4; “*Girişimci olmam insan ilişkilerimi geliştirdi*” %32,7 ve %50,9; “*Girişimci olmam hayatın gerçeklerini öğrenmemi sağladı*” %31,6 ve %64,8; “*Girişimci olmam ekonomik bağımsızlığımı sağladı*” %32,7 ve %57,1; “*Girişimci olmam kendimi daha iyi ifade etmemi sağladı*” %39,4 ve %52,1; “*Girişimci olmam bana toplumsal kimlik kazandırdı*” %42,3 ve %50,4; “*Girişimci olmam bana hayal kurmamı sağladı*” %32,3 ve %56,4; “*Girişimci olmam rol modeli (örnek) olmamı sağladı*” %35,5 ve %57,2; “*Girişimci olmam aile içinde itibarımı artırdı*” %38,9 ve %49,1. Yukarıdaki sonuçlara bakıldığında katılmıyorum ve kesinlikle katılmıyorum toplam oranının katılıyorum ve kesinlikle katılıyorum toplam oranından fazla olduğu tek seçenek “*Girişimci olmam dünyayı daha iyi anlamamı sağladı*” seçeneğidir. Diğer seçeneklerde katılıyorum ve kesinlikle katılıyorum toplam oranı daha fazladır. Ayrıca “*Girişimci olmam dünyayı daha iyi anlamamı sağladığı*” seçeneğinin yanı sıra “*Girişimci olmam aile içinde itibarımı artırdı*” seçeneği için katılıyorum ve kesinlikle katılıyorum tercihlerinin toplam oranı %50’nin altındadır. Girişimci olmanın sonuçlarında en fazla destek bulan üç seçenek ise “*Girişimci olmam özgüvenimi artırdı*”, “*Girişimci olmam hayatın gerçeklerini öğrenmemi sağladı*” ve *Girişimci olmam rol modeli (örnek) olmamı sağladı*” seçenekleridir.

Tablo 55. “Girişimci Olmam Özgüvenimi Artırdı” Seçeneğinin Değişkenlere Göre Analizi

Demografik Bilgiler % (Yüzde)		Kesinlikle Katılmıyorum (20,9)	Katılmıyorum (2,6)	Ne Katılmıyorum Ne Katılmıyorum (1,5)	Katılıyorum (40,0)	Kesinlikle Katılıyorum (35,0)
Yaş	18 - 30yaş	8,1	-	-	69,4	22,5
	31 - 45 yaş	37,5	3,3	1,4	12,1	45,7
	46 - 60 yaş	13,2	1,6	5,3	34,8	45,0
	61 yaş ve üzeri	16,6	15,3	5,2	29,2	33,6
Eğitim	İlköğretim	22,1	-	-	59,1	18,8
	Ortaokul	-	-	1,7	2,1	96,1
	Lise	30,5	2,1	-	20,0	47,4
	Lisans	23,3	5,3	2,8	50,2	18,4
	Lisansüstü	4,5	46,5	32,4	16,5	-
Medeni Durum	Evli	36,7	5,1	2,1	19,7	36,4
	Bekar	8,6	0,8	1,1	55,5	33,9
	Akdeniz	4,6	2,5	7,3	60,7	24,9
Bölge	Doğu A.	47,2	-	2,1	16,6	34,1
	Ege	9,0	14,7	10,0	42,2	24,0
	Güneydoğu A.	-	5,4	1,6	2,2	90,8
	İç Anadolu	16,6	1,7	0,6	73,0	8,1
	Karadeniz	1,7	-	-	35,8	62,5
	Marmara	53,9	3,2	-	13,9	29,1
Organik	1 yıldan az	49,0	7,1	4,1	11,0	28,8
Tarımla	1 – 5 yıl	9,8	5,3	2,3	29,9	52,6
Uğraşma	6 – 10 yıl	0,8	0,6	-	95,7	3,0
Süresi	11 yıl ve üzeri	30,9	1,2	1,4	16,3	50,2

Girişimci olmam özgüvenimi artırdı seçeneği değişkenlere göre analiz edilmiştir. Bu seçeneğin katılım düzeyi, yaş açısından 18-30 yaş aralığında; eğitim açısından ortaokul mezunlarında; medeni durum açısından bekarlarda; coğrafi bölge açısından Karadeniz Bölgesi’nde yaşayanlarda ve son olarak organik tarımla uğraşma süresi açısından 6-10 yıl tecrübeye sahip olanlarda daha fazladır.

Tablo 56. “Girişimci Olmam Dünyayı Daha İyi Anlamamı Sağladı” Seçeneğinin Değişkenlere Göre Analizi

Demografik Bilgiler % (Yüzde)		Kesinlikle Katılmıyorum (14,1)	Katılmıyorum (34,0)	Ne Katılmıyorum Ne Katılmıyorum (5,5)	Katılıyorum (12,4)	Kesinlikle Katılıyorum (34,0)
Yaş	18 - 30yaş	10,1	59,5	-	7,8	22,5
	31 - 45 yaş	17,2	21,8	6,2	11,3	43,6
	46 - 60 yaş	14,5	0,7	14,3	22,5	48,0
	61 yaş ve üzeri	16,6	9,6	17,6	27,8	28,5
Eğitim	İlköğretim	1,7	78,0	1,5	-	18,8
	Ortaokul	-	-	1,7	2,1	96,1
	Lise	29,2	-	12,6	9,5	48,7
	Lisans	25,0	16,1	7,8	37,3	13,8
	Lisansüstü	43,3	11,9	-	44,8	-

Tablo 56. *Devamı*

Medeni	Evli	19,2	21,5	7,6	18,5	33,3
Durum	Bekar	9,8	43,9	3,8	7,8	34,8
	Akdeniz	13,0	2,5	-	59,5	24,9
	Doğu A.	47,2	-	2,1	16,6	34,1
Bölge	Ege	6,7	5,7	33,3	28,0	26,3
	Güneydoğu A.	-	-	7,0	2,2	90,8
	İç Anadolu	7,5	75,4	7,7	0,8	8,6
	Karadeniz	31,2	-	-	12,9	55,9
	Marmara	6,7	48,1	2,3	14,9	28,0
Organik	1 yıldan az	28,0	26,5	5,4	11,3	28,8
Tarımla	1 – 5 yıl	12,5	2,3	13,9	23,2	48,1
Uğraşma	6 – 10 yıl	-	79,6	1,2	17,7	1,5
Süresi	11 yıl ve üzeri	19,4	22,0	3,9	3,3	51,4

Girişimci olmam dünyayı daha iyi anlamamı sağladı seçeneği değişkenlere göre analiz edilmiştir. Bu seçeneğin katılım düzeyi, yaş açısından 46-60 yaş aralığında; eğitim açısından ortaokul mezunlarında; medeni durum açısından evlilerde; coğrafi bölge açısından Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde yaşayanlarda ve son olarak organik tarımla uğraşma süresi açısından 1-5 yıl tecrübeye sahip olanlarda daha fazladır.

Tablo 57. *“Girişimci Olmam İnsan İlişkilerimi Geliştirdi” Seçeneğinin Değişkenlere Göre Analizi*

Demografik Bilgiler % (Yüzde)		Kesinlikle Katılmıyorum (7,3)	Katılmıyorum (25,4)	Ne Katılmıyorum Ne Katılmıyorum (16,4)	Katılmıyorum (12,8)	Kesinlikle Katılmıyorum (38,1)
Yaş	18 - 30yaş	-	51,4	8,1	7,8	32,6
	31 - 45 yaş	12,8	5,9	27,8	10,0	43,6
	46 - 60 yaş	9,1	7,1	9,5	31,2	43,1
	61 yaş ve üzeri	16,6	10,2	14,4	26,2	32,6
Eğitim	İlköğretim	-	57,6	22,1	1,5	18,8
	Ortaokul	-	-	1,7	2,1	96,1
	Lise	21,2	10,2	10,4	10,8	47,4
	Lisans	8,8	3,5	22,2	35,9	29,6
	Lisansüstü	33,7	11,9	-	37,8	16,5
Medeni Durum	Evli	13,8	7,9	26,2	19,1	32,9
	Bekar	2,3	38,7	9,0	7,9	42,0
	Akdeniz	4,6	10,9	8,3	54,7	21,5
	Doğu A.	47,2	-	2,1	13,1	37,6
Bölge	Ege	6,7	32,9	5,8	30,5	24,0
	Güneydoğu A.	-	-	1,6	7,6	90,8
	İç Anadolu	2,4	70,3	17,3	1,4	8,6
	Karadeniz	1,7	-	0,9	12,0	85,3
	Marmara	6,8	-	50,4	15,9	26,9
Organik	1 yıldan az	28,2	1,4	28,9	12,7	28,8
Tarımla	1 – 5 yıl	1,2	12,1	12,7	26,6	47,4
Uğraşma	6 – 10 yıl	-	81,7	1,2	15,6	1,5
Süresi	11 yıl ve üzeri	8,5	1,2	24,8	3,4	62,1

Girişimci olmam insan ilişkilerimi geliştirdi seçeneği değişkenlere göre analiz edilmiştir. Bu seçeneğin katılım düzeyi, yaş açısından 46-60 yaş aralığında; eğitim açısından ortaokul mezunlarında; medeni durum açısından evlilerde; coğrafi bölge açısından Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde yaşayanlarda ve son olarak organik tarımla uğraşma süresi açısından 1-5 yıl tecrübeye sahip olanlarda daha fazladır.

Tablo 58. “Girişimci Olmam Hayatın Gerçeklerini Öğrenmemi Sağladı” Seçeneğinin Değişkenlere Göre Analizi

Demografik Bilgiler % (Yüzde)		Kesinlikle Katılmıyorum (9,0)	Katılmıyorum (22,6)	Ne Katılmıyorum Ne Katılmıyorum (3,6)	Katılıyorum (24,8)	Kesinlikle Katılıyorum (40,0)
Yaş	18 - 30yaş	-	51,4	-	15,9	32,6
	31 - 45 yaş	17,2	-	1,6	31,6	49,6
	46 - 60 yaş	9,4	3,7	13,8	30,1	43,1
	61 yaş ve üzeri	16,6	9,6	15,1	30,3	28,5
Eğitim	İlköğretim	-	55,9	-	25,3	18,8
	Ortaokul	-	1,7	-	2,1	96,1
	Lise	30,4	-	7,2	14,9	47,4
	Lisans	7,1	2,8	7,6	45,6	36,9
Medeni Durum	Lisansüstü	43,3	11,9	-	16,5	28,3
	Evli	18,1	2,7	6,6	37,7	35,0
	Bekar	2,2	37,9	1,0	14,9	44,1
	Akdeniz	8,0	2,5	8,3	52,4	28,8
Bölge	Doğu A.	47,2	-	2,1	3,5	47,2
	Ege	6,7	11,5	13,3	30,5	38,0
	Güneydoğu A.	-	-	1,6	7,6	90,8
	İç Anadolu	6,9	65,4	1,9	17,2	8,6
Organik Tarımla Uğraşma Süresi	Karadeniz	1,7	-	-	12,9	85,3
	Marmara	6,7	2,2	6,5	57,8	26,9
	1 yıldan az	27,2	2,2	9,5	28,1	32,9
	1 – 5 yıl	10,6	2,3	2,4	30,2	54,5
Uğraşma Süresi	6 – 10 yıl	-	79,6	0,8	18,1	1,5
	11 yıl ve üzeri	8,2	0,6	3,6	25,4	62,1

Girişimci olmam hayatın gerçeklerini öğrenmemi sağladı seçeneği değişkenlere göre analiz edilmiştir. Bu seçeneğin katılım düzeyi, yaş açısından 31-45 yaş aralığında; eğitim açısından ortaokul mezunlarında; medeni durum açısından evlilerde; coğrafi bölge açısından Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde yaşayanlarda ve son olarak organik tarımla uğraşma süresi açısından 11 yıl ve üzeri tecrübeye sahip olanlarda daha fazladır.

Tablo 59. “Girişimci Olmam Ekonomik Bağımsızlığımı Sağladı” Seçeneğinin Değişkenlere Göre Analizi

Demografik Bilgiler % (Yüzde)		Kesinlikle Katılmıyorum (9,6)	Katılmıyorum (23,1)	Ne Katılmıyorum Ne Katılmıyorum (10,2)	Katılmıyorum (23,1)	Kesinlikle Katılmıyorum (34,0)
Yaş	18 - 30yaş	-	51,4	10,1	38,5	-
	31 - 45 yaş	18,6	3,1	3,1	8,3	66,8
	46 - 60 yaş	13,5	3,7	14,6	17,0	51,1
	61 yaş ve üzeri	8,3	2,0	38,0	23,3	28,5
Eğitim	İlköğretim	1,7	55,9	1,5	-	40,9
	Ortaokul	-	-	1,7	68,7	29,6
	Lise	24,2	-	8,6	19,7	47,4
	Lisans	9,9	6,3	29,4	37,0	17,5
Medeni Durum	Lisansüstü	62,0	11,9	9,5	16,5	-
	Evli	17,5	4,1	13,6	11,2	53,6
	Bekar	3,3	37,9	7,4	32,2	19,2
	Akdeniz	20,3	8,3	5,9	44,0	21,5
Bölge	Doğu A.	49,3	-	13,1	3,5	34,1
	Ege	9,0	19,7	22,3	11,0	38,0
	Güneydoğu A.	-	-	1,6	76,9	21,5
	İç Anadolu	6,9	65,1	2,5	16,2	9,2
Organik Tarımla	Karadeniz	1,7	0,9	29,5	12,0	55,9
	Marmara	2,2	1,2	12,2	9,4	75,1
	1 yıldan az	22,2	-	14,5	32,2	31,2
	1 – 5 yıl	15,4	2,0	10,5	22,5	49,6
Uğraşma Süresi	6 – 10 yıl	-	81,7	2,7	13,1	2,6
	11 yıl ve üzeri	8,5	1,6	13,6	27,2	49,1

Girişimci olmam ekonomik bağımsızlığımı sağladı seçeneği değişkenlere göre analiz edilmiştir. Bu seçeneğin katılım düzeyi, yaş açısından 31-45 yaş aralığında; eğitim açısından ortaokul mezunlarında; medeni durum açısından evlilerde; coğrafi bölge açısından Güneydoğu Anadolu Bölgesi’nde yaşayanlarda ve son olarak organik tarımla uğraşma süresi açısından 11 yıl ve üzeri tecrübeye sahip olanlarda daha fazladır.

Tablo 60. “Girişimci Olmam Kendimi Daha İyi İfade Etmemi Sağladı” Seçeneğinin Değişkenlere Göre Analizi

Demografik Bilgiler % (Yüzde)		Kesinlikle Katılmıyorum (16,5)	Katılmıyorum (22,9)	Ne Katılmıyorum Ne Katılmıyorum (8,5)	Katılmıyorum (17,5)	Kesinlikle Katılmıyorum (34,6)
Yaş	18 - 30yaş	-	51,4	10,1	15,9	22,5
	31 - 45 yaş	39,0	1,5	2,9	13,1	43,6
	46 - 60 yaş	8,9	4,9	6,2	31,2	48,8
	61 yaş ve üzeri	5,1	5,2	30,9	26,2	32,6

Tablo 60. *Devamı*

Eğitim	İlköğretim	22,1	55,9	-	3,2	18,8
	Ortaokul	-	-	2,1	1,7	96,1
	Lise	24,2	1,2	9,5	17,6	47,4
	Lisans	8,7	5,2	22,0	48,9	15,2
	Lisansüstü	41,5	-	37,8	4,1	16,5
Medeni Durum	Evli	35,2	3,6	6,2	20,8	34,2
	Bekar	2,3	37,9	10,3	14,7	34,8
	Akdeniz	4,6	3,4	9,8	60,7	21,5
	Doğu A.	49,3	-	-	13,1	37,6
Bölge	Ege	12,7	16,2	25,0	22,0	24,0
	Güneydoğu A.	-	-	3,8	5,4	90,8
	İç Anadolu	7,2	65,1	1,9	16,9	8,9
	Karadeniz	1,7	-	30,4	11,1	56,8
	Marmara	45,9	3,3	6,7	14,9	29,2
Organik Tarımla Uğraşma Süresi	1 yıldan az	18,8	-	18,6	32,2	30,4
	1 – 5 yıl	10,3	4,7	3,4	32,6	49,0
	6 – 10 yıl	0,6	81,2	1,5	15,3	1,5
	11 yıl ve üzeri	30,5	-	12,7	5,5	51,4

Girişimci olmam kendimi daha iyi ifade etmemi sağladı seçeneği değişkenlere göre analiz edilmiştir. Bu seçeneğin katılım düzeyi, yaş açısından 46-60 yaş aralığında; eğitim açısından ortaokul mezunlarında; medeni durum açısından bekarlarda; coğrafi bölge açısından Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde yaşayanlarda ve son olarak organik tarımla uğraşma süresi açısından 1-5 yıl tecrübeye sahip olanlarda daha fazladır.

Tablo 61. *“Girişimci Olmam Bana Toplumsal Kimlik Kazandırdı” Seçeneğinin Değişkenlere Göre Analizi*

Demografik Bilgiler % (Yüzde)		Kesinlikle Katılmıyorum (10,3)	Katılmıyorum (32,0)	Ne Katılmıyorum Ne Katılmıyorum (7,3)	Katılmıyorum (18,4)	Kesinlikle Katılmıyorum (32,0)
Yaş	18 - 30yaş	-	51,4	-	26,0	22,5
	31 - 45 yaş	20,1	23,3	12,8	6,5	37,4
	46 - 60 yaş	8,9	6,9	8,9	24,9	50,4
	61 yaş ve üzeri	18,5	8,2	17,0	27,8	28,5
Eğitim	İlköğretim	-	78,0	1,7	1,5	18,8
	Ortaokul	-	-	2,1	14,1	83,7
	Lise	29,2	3,4	10,4	9,5	47,4
	Lisans	11,0	4,9	16,9	54,8	12,4
	Lisansüstü	69,8	4,1	-	16,5	9,5
Medeni Durum	Evli	19,6	21,8	12,8	13,5	32,3
	Bekar	3,1	39,7	3,2	22,2	31,8
	Akdeniz	11,9	5,9	16,7	44,0	21,5
	Doğu A.	49,3	-	13,1	3,5	34,1
Bölge	Ege	26,7	27,0	2,2	20,0	24,0
	Güneydoğu A.	-	-	14,6	-	85,4
	İç Anadolu	7,2	65,4	7,3	16,2	3,8
	Karadeniz	1,7	0,9	-	40,6	56,8
	Marmara	5,7	47,0	2,2	14,9	30,2

Tablo 61. *Devamı*

Organik	1 yıldan az	30,8	1,4	3,8	32,2	31,8
Tarımla	1 – 5 yıl	10,8	6,1	23,4	20,4	39,3
Uğraşma	6 – 10 yıl	2,7	79,4	1,1	15,3	1,5
Süresi	11 yıl ve üzeri	8,2	23,2	4,3	14,7	49,6

Girişimci olmam bana toplumsal kimlik kazandırdı seçeneği değişkenlere göre analiz edilmiştir. Bu seçeneğin katılım düzeyi, yaş açısından 46-60 yaş aralığında; eğitim açısından ortaokul mezunlarında; medeni durum açısından bekarlarda; coğrafi bölge açısından Karadeniz Bölgesi'nde yaşayanlarda ve son olarak organik tarımla uğraşma süresi açısından 11 yıl ve üzeri tecrübeye sahip olanlarda daha fazladır.

Tablo 62. “Girişimci Olmam Hayal Kurmamı Sağladı” Seçeneğinin Değişkenlere Göre Analizi

Demografik Bilgiler % (Yüzde)		Kesinlikle Katılmıyorum (9,2)		Ne Katılmıyorum Ne Katılmıyorum (11,3)		Kesinlikle Katılmıyorum (38,5)	
Yaş	18 - 30yaş	-	51,4	-	17,9	-	30,6
	31 - 45 yaş	20,4	-	23,6	14,2	-	41,8
	46 - 60 yaş	10,7	0,7	14,3	23,0	-	51,3
	61 yaş ve üzeri	-	20,7	4,7	28,6	-	46,0
Eğitim	İlköğretim	-	55,9	23,8	-	-	20,3
	Ortaokul	-	-	3,9	-	-	96,1
	Lise	24,2	4,6	1,2	17,6	-	52,4
	Lisans	10,6	2,6	4,6	57,4	-	24,8
Medeni Durum	Lisansüstü	71,6	4,1	7,8	-	-	16,5
	Evli	17,0	2,9	25,8	18,6	-	35,7
	Bekar	3,1	38,7	-	17,4	-	40,8
	Akdeniz	11,9	-	11,9	54,8	-	21,5
Bölge	Doğu A.	47,2	-	-	15,2	-	37,6
	Ege	9,0	13,0	9,5	30,2	-	38,3
	Güneydoğu A.	5,4	-	9,2	-	-	85,4
	İç Anadolu	7,2	66,7	-	6,9	-	19,2
Organik	Karadeniz	-	1,7	-	40,6	-	57,7
	Marmara	2,2	2,2	47,0	16,0	-	32,6
	1 yıldan az	25,9	3,8	-	8,6	-	61,7
	Tarımla	8,6	3,5	8,8	30,5	-	48,6
Uğraşma	6 – 10 yıl	-	79,0	1,6	17,8	-	1,5
	Süresi	10,1	1,2	23,2	14,5	-	51,1

Girişimci olmam hayal kurmamı sağladı seçeneği değişkenlere göre analiz edilmiştir. Bu seçeneğin katılım düzeyi, yaş açısından 61 yaş ve üzeri yaş aralığında; eğitim açısından ortaokul mezunlarında; medeni durum açısından bekarlarda; coğrafi bölge açısından Karadeniz Bölgesi'nde yaşayanlarda ve son olarak organik tarımla uğraşma süresi açısından 1-5 yıl tecrübeye sahip olanlarda daha fazladır.

Tablo 63. “Girişimci Olmam Rol Modeli (Örnek) Olmamı Sağladı” Seçeneğinin Değişkenlere Göre Analizi

Demografik Bilgiler % (Yüzde)		Kesinlikle Katılmıyorum (9,9)	Katılmıyorum (25,6)	Ne Katılmıyorum Ne Katılmıyorum (7,3)	Katılmıyorum (19,4)	Kesinlikle Katılmıyorum (37,8)
Yaş	18 - 30yaş	-	59,5	-	7,8	32,6
	31 - 45 yaş	17,2	-	12,4	31,6	38,9
	46 - 60 yaş	10,5	5,8	12,7	15,7	55,3
	61 yaş ve üzeri	25,6	-	13,7	26,2	34,6
Eğitim	İlköğretim	-	57,4	1,7	22,1	18,8
	Ortaokul	-	-	1,7	12,4	85,9
	Lise	31,6	-	11,4	6,9	50,0
	Lisans	9,4	13,7	14,1	31,4	31,4
Medeni Durum	Lisansüstü	43,3	4,1	28,3	-	24,3
	Evli	20,0	1,5	10,7	33,3	34,5
	Bekar	2,2	43,9	4,8	8,8	40,4
	Akdeniz	7,1	-	27,4	42,7	22,8
Bölge	Doğu A.	49,3	-	13,1	-	37,6
	Ege	9,0	16,2	16,8	14,0	44,0
	Güneydoğu A.	-	-	7,0	5,4	87,7
	İç Anadolu	8,8	75,4	5,5	6,6	3,8
Organik Tarımla Uğraşma Süresi	Karadeniz	1,7	-	-	11,1	87,1
	Marmara	6,7	-	3,3	60,1	29,9
	1 yıldan az	33,3	25,1	5,7	7,1	28,8
	1 – 5 yıl	10,8	0,4	18,4	24,0	46,4
Uğraşma Süresi	6 – 10 yıl	-	79,0	1,9	16,0	3,1
	11 yıl ve üzeri	8,2	1,5	5,8	23,6	60,8

Girişimci olmam rol modeli (örnek) olmamı sağladı seçeneği değişkenlere göre analiz edilmiştir. Bu seçeneğin katılım düzeyi, yaş açısından 46-60 yaş aralığında; eğitim açısından ortaokul mezunlarında; medeni durum açısından evlilerde; coğrafi bölge açısından Karadeniz Bölgesi’nde yaşayanlarda ve son olarak organik tarımla uğraşma süresi açısından 11 yıl ve üzeri tecrübeye sahip olanlarda daha fazladır.

Tablo 64. “Girişimci Olmam Aile İçinde İtibarımı Artırdı” Seçeneğinin Değişkenlere Göre Analizi

Demografik Bilgiler % (Yüzde)		Kesinlikle Katılmıyorum (12,2)	Katılmıyorum (26,7)	Ne Katılmıyorum Ne Katılmıyorum (12,0)	Katılmıyorum (9,4)	Kesinlikle Katılmıyorum (39,7)
Yaş	18 - 30yaş	-	59,5	10,1	7,8	22,5
	31 - 45 yaş	20,5	1,5	13,6	5,2	59,2
	46 - 60 yaş	17,9	0,7	16,4	22,6	42,4
	61 yaş ve üzeri	27,5	16,1	7,9	18,4	30,1

Tablo 64. *Devamı*

Eğitim	İlköğretim	1,7	55,9	-	1,5	40,9
	Ortaokul	-	-	16,3	-	83,7
	Lise	31,6	2,1	11,9	6,9	47,4
	Lisans	15,5	19,3	27,1	29,5	8,6
	Lisansüstü	51,1	4,1	28,3	-	16,5
Medeni Durum	Evli	25,3	2,1	8,4	13,1	51,2
	Bekar	2,2	45,7	14,8	6,5	30,9
	Akdeniz	15,5	-	19,0	44,0	21,5
	Doğu A.	49,3	-	-	13,1	37,6
Bölge	Ege	26,7	27,0	8,0	14,2	24,0
	Güneydoğu A.	5,4	-	9,2	-	85,4
	İç Anadolu	8,8	75,4	10,6	2,3	2,8
	Karadeniz	1,7	-	30,4	11,1	56,8
	Marmara	7,9	4,4	6,3	9,8	71,6
Organik Tarımla Uğraşma Süresi	1 yıldan az	34,9	25,1	4,1	7,1	28,8
	1 – 5 yıl	13,9	5,1	27,3	13,9	39,8
	6 – 10 yıl	2,7	80,5	1,1	14,2	1,5
	11 yıl ve üzeri	10,1	1,2	14,3	4,3	70,2

Girişimci olmam aile içinde itibarımı artırdı seçeneği değişkenlere göre analiz edilmiştir. Bu seçeneğin katılım düzeyi, yaş açısından 46-60 yaş aralığında; eğitim açısından ortaokul mezunlarında; medeni durum açısından evlilerde; coğrafi bölge açısından Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde yaşayanlarda ve son olarak organik tarımla uğraşma süresi açısından 11 yıl ve üzeri tecrübeye sahip olanlarda daha fazladır.

Tablo 65. *Organik Tarımda Kadın Girişimcilerin Sorunları*

	Kesinlikle Katılmıyorum		Katılmıyorum		Ne Katılıyorum Ne Katılmıyorum		Katılıyorum		Kesinlikle Katılıyorum	
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
Sermaye temin etmekte sorun yaşadım.	106	19,9	16	3,0	63	11,8	194	36,5	153	28,8
Bürokratik süreçlerde sorun yaşadım.	38	7,1	85	16,0	120	22,6	166	31,2	123	23,1
Tecrübe eksikliği sorunu yaşadım.	112	21,0	49	9,2	102	19,2	184	34,6	85	16,0
Üretim yeri bulma konusunda sorun yaşadım.	78	14,7	38	7,1	43	8,1	281	52,8	92	17,3
Elaman temin etme konusunda sorun yaşadım.	152	28,6	29	5,4	41	7,7	192	36,1	118	22,2
Pazarlama konusunda sorun yaşadım.	177	33,3	7	1,3	31	5,8	200	37,6	117	22,0

Tablo 65. *Devamı*

Doğru ürün tercihi konusunda sorun yaşadım.	103	19,4	69	13,0	114	21,4	207	38,9	39	7,3
Sosyal ilişkilerde sorun yaşadım.	177	33,3	44	8,3	115	21,6	169	31,8	27	5,0
Çalışma koşulları konusunda sorun yaşadım.	128	24,1	29	5,4	75	14,1	256	48,1	44	8,3
Eğitim eksikliği konusunda sorun yaşadım.	87	16,3	37	7,0	84	15,8	171	32,1	153	28,8
Cinsiyet ayrımcılığı konusunda sorun yaşadım.	228	42,9	28	5,3	91	17,1	22	4,1	163	30,6
Toplumsal olumsuz bakışında sorun yaşadım.	188	35,3	72	13,5	87	16,4	157	29,5	28	5,3

Araştırmaya katılan kadın girişimcilerin yaşadıkları sorunlar ile ilgili ankette yer alan bazı ifadelerle katılım düzeylerini belirtmeleri istenmiştir. Buna göre “*Sermaye temin etmekte sorun yaşadım*” ifadesine kesinlikle katılmıyorum ve katılmıyorum diyenlerin toplam oranı %22,9, katılıyorum ve kesinlikle katılıyorum diyenlerin toplam oranı %65,3’tür. Aynı hesaplama yapıldığında diğer sonuçlar şu şekildedir. “*Bürokratik süreçlerde sorun yaşadım*” %23,1 ve %54,3; “*Tecrübe eksikliği sorunu yaşadım*” %30,2 ve %50,6; “*Üretim yeri bulma konusunda sorun yaşadım*” %21,5 ve %70,1; “*Eleman temin etme konusunda sorun yaşadım*” %34,0 ve %58,3; “*Pazarlama konusunda sorun yaşadım*” %34,6 ve %59,6; “*Doğru ürün tercih etme konusunda sorun yaşadım*” %32,4 ve %46,2; “*Sosyal ilişkilerde sorun yaşadım*” %41,6 ve %36,8; “*Çalışma koşulları konusunda sorun yaşadım*” %29,5 ve %56,4; “*Eğitim eksikliği konusunda sorun yaşadım*” %23,3 ve %60,9; “*Cinsiyet ayrımcılığı konusunda sorun yaşadım*” %48,2 ve %34,7; “*Toplumsal olumsuz bakışında sorun yaşadım*” %48,8 ve %34,8. Genel bir değerlendirme yapıldığından katılıyorum ve kesinlikle katılıyorum toplam oranının en yüksek olduğu üç sorun sırasıyla “*Üretim yeri bulma konusunda sorun yaşadım*”, “*Sermaye temin etmekte sorun yaşadım*” ve “*Eğitim eksikliği konusunda sorun yaşadım*” seçenekleridir. Kesinlikle katılmıyorum ve katılmıyorum toplam oranının katılıyorum ve kesinlikle katılıyorum toplam oranından fazla olduğu seçenekler ise sırasıyla “*Toplumsal olumsuz bakışında sorun yaşadım*”, “*Cinsiyet ayrımcılığı konusunda sorun yaşadım*” ve “*Sosyal ilişkilerde sorun yaşadım*” seçenekleridir. Bu seçenekler dışında “*Doğru ürün tercih etme konusunda sorun yaşadım*” seçeneği, salt çoğunluk düzeyinin altında bir oranla işaretlenmiştir.

Tablo 66. “Sermaye Temin Etmekte Sorun Yaşadım” Seçeneğinin Değişkenlere Göre Analizi

Demografik Bilgiler % (Yüzde)		Kesinlikle Katılmıyorum (19,9)	Katılmıyorum (3,0)	Ne Katılmıyorum Ne Katılmıyorum (11,8)	Katıyorum (36,5)	Kesinlikle Katılmıyorum (28,8)
Yaş	18 - 30yaş	-	-	-	88,4	11,6
	31 - 45 yaş	32,7	6,1	21,2	4,6	35,4
	46 - 60 yaş	13,0	3,1	15,1	11,6	57,2
	61 yaş ve üzeri	54,1	-	3,6	20,6	21,7
Eğitim	İlköğretim	22,1	-	13,5	57,6	6,7
	Ortaokul	6,8	-	5,6	39,5	48,1
	Lise	22,6	9,2	6,2	3,6	58,5
	Lisans	18,2	1,7	15,7	25,1	39,3
Medeni Durum	Lisansüstü	-	30,5	-	25,4	44,2
	Evli	33,5	6,3	10,7	5,0	44,4
	Bekar	6,8	-	12,6	67,1	13,5
	Akdeniz	10,4	37,5	14,4	2,3	35,4
Bölge	Doğu A.	15,2	-	13,1	3,5	68,2
	Ege	28,4	-	8,0	8,2	55,5
	Güneydoğu A.	8,3	-	20,0	-	71,7
	İç Anadolu	5,9	2,2	0,6	77,8	13,5
Organik Tarımla Uğraşma Süresi	Karadeniz	1,7	-	36,3	34,9	27,1
	Marmara	68,8	1,3	8,1	1,3	20,5
	1 yıldan az	24,1	18,4	4,6	5,5	47,3
	1 – 5 yıl	20,1	1,2	16,6	12,9	49,1
Uğraşma	6 – 10 yıl	3,7	0,4	-	92,1	3,8
	11 yıl ve üzeri	31,5	-	21,3	18,1	29,1

Sermaye temin etmekte sorun yaşadım seçeneği değişkenlere göre analiz edilmiştir. Bu seçeneğin katılım düzeyi, yaş açısından 18-30 yaş aralığında; eğitim açısından ortaokul mezunlarında; medeni durum açısından bekarlarda; coğrafi bölge açısından İç Anadolu Bölgesi’nde yaşayanlarda ve son olarak organik tarımla uğraşma süresi açısından 6-10 yıl tecrübeye sahip olanlarda daha fazladır.

Tablo 67. “Bürokratik Süreçlerde Sorun Yaşadım” Seçeneğinin Değişkenlere Göre Analizi

Demografik Bilgiler % (Yüzde)		Kesinlikle Katılmıyorum (7,1)	Katılmıyorum (16,0)	Ne Katılmıyorum Ne Katılmıyorum (22,6)	Katıyorum (31,2)	Kesinlikle Katılmıyorum (23,1)
Yaş	18 - 30yaş	-	11,6	14,5	73,9	-
	31 - 45 yaş	9,6	24,9	30,2	1,6	33,8
	46 - 60 yaş	7,5	5,4	17,2	22,4	47,6
	61 yaş ve üzeri	27,4	-	25,7	19,2	27,7
Eğitim	İlköğretim	-	22,1	17,1	57,6	3,2
	Ortaokul	6,8	5,6	42,5	5,6	39,5
	Lise	15,3	-	17,6	6,7	60,4
	Lisans	13,9	22,9	35,8	5,7	21,8
Medeni Durum	Lisansüstü	4,7	-	8,1	40,4	46,7
	Evli	8,4	23,5	22,5	9,6	36,0
	Bekar	5,8	8,7	22,8	52,3	10,4

Tablo 67. *Devamı*

	Akdeniz	6,4	14,4	-	2,3	76,9
	Doğu A.	15,2	-	13,1	-	71,7
Bölge	Ege	22,2	8,0	5,1	11,0	53,7
	Güneydoğu A.	8,3	-	71,7	-	20,0
	İç Anadolu	5,9	11,4	0,6	74,1	8,0
	Karadeniz	1,7	-	80,6	6,3	11,4
	Marmara	6,5	53,4	17,4	8,4	14,4
Organik	1 yıldan az	12,5	28,0	8,7	17,2	33,7
Tarımla	1 – 5 yıl	18,9	-	45,1	5,3	30,7
Uğraşma	6 – 10 yıl	3,7	0,4	0,7	92,3	2,9
Süresi	11 yıl ve üzeri	0,4	33,6	33,0	2,6	30,5

Bürokratik süreçlerde sorun yaşadım seçeneği değişkenlere göre analiz edilmiştir. Bu seçeneğin katılım düzeyi, yaş açısından 18-30 yaş aralığında; eğitim açısından lisansüstü mezunlarında; medeni durum açısından bekarlarda; coğrafi bölge açısından İç Anadolu Bölgesi'nde yaşayanlarda ve son olarak organik tarımla uğraşma süresi açısından 6-10 yıl tecrübeye sahip olanlarda daha fazladır.

Tablo 68. *“Tecrübe Eksikliği Sorunu Yaşadım” Seçeneğinin Değişkenlere Göre Analizi*

Demografik Bilgiler % (Yüzde)		Kesinlikle Katılmıyorum (21,0)	Katılmıyorum (9,2)	Ne Katılmıyorum Ne Katılmıyorum (19,2)	Katılıyorum (34,6)	Kesinlikle Katılıyorum (16,0)
Yaş	18 - 30yaş	-	11,6	-	73,9	14,5
	31 - 45 yaş	39,5	10,2	32,5	6,4	11,4
	46 - 60 yaş	16,3	2,1	35,5	22,3	23,8
	61 yaş ve üzeri	19,3	4,5	-	36,6	39,5
Eğitim	İlköğretim	13,5	-	28,8	57,6	-
	Ortaokul	6,8	39,5	5,6	5,6	42,5
	Lise	55,2	-	11,8	8,1	24,8
	Lisans	9,0	31,0	11,3	15,9	32,8
Medeni Durum	Lisansüstü	4,7	-	-	68,1	27,2
	Evli	23,3	6,2	36,7	13,9	19,9
	Bekar	19,0	12,3	1,9	54,6	12,1
	Akdeniz	2,0	14,4	14,7	25,4	43,5
Bölge	Doğu A.	83,4	-	-	13,1	3,5
	Ege	6,1	19,2	46,6	16,1	11,9
	Güneydoğu A.	8,3	-	20,0	-	71,7
	İç Anadolu	6,8	16,6	-	74,8	1,9
Organik	Karadeniz	36,3	7,4	14,8	7,2	34,2
	Marmara	9,9	1,3	65,6	8,4	14,8
	1 yıldan az	16,2	28,0	-	21,8	34,0
	Tarımla	17,5	17,1	33,5	15,7	16,2
Uğraşma	6 – 10 yıl	1,2	2,5	0,9	93,8	1,6
	Süresi	41,8	2,2	33,4	2,6	20,0

Tecrübe eksikliği sorunu yaşadım seçeneği değişkenlere göre analiz edilmiştir. Bu seçeneğin katılım düzeyi, yaş açısından 18-30 yaş aralığında; eğitim açısından lisansüstü mezunlarında; medeni durum açısından bekarlarda; coğrafi bölge açısından İç Anadolu

Bölgesi’nde yaşayanlarda ve son olarak organik tarımla uğraşma süresi açısından 6-10 yıl tecrübeye sahip olanlarda daha fazladır.

Tablo 69. “Üretim Yeri Bulma Konusunda Sorun Yaşadım” Seçeneğinin Değişkenlere Göre Analizi

Demografik Bilgiler % (Yüzde)		Kesinlikle Katılmıyorum (14,7)	Katılmıyorum (7,1)	Ne Katılmıyorum Ne Katılmıyorum (8,1)	Katılıyorum (52,8)	Kesinlikle Katılıyorum (17,3)
Yaş	18 - 30yaş	-	11,6	-	88,4	-
	31 - 45 yaş	20,8	1,6	11,1	36,7	29,8
	46 - 60 yaş	14,3	13,7	25,7	26,0	20,3
	61 yaş ve üzeri	53,1	6,0	-	22,9	18,1
Eğitim	İlköğretim	-	-	3,5	81,3	15,2
	Ortaokul	12,4	-	-	5,6	82,0
	Lise	40,7	4,9	14,9	24,3	15,2
	Lisans	20,6	23,7	14,2	35,3	6,2
Medeni Durum	Lisansüstü	12,9	17,2	-	30,5	39,4
	Evli	23,4	4,6	16,7	41,5	13,8
	Bekar	6,3	9,4	-	63,9	20,5
	Akdeniz	8,7	-	-	14,4	76,9
Bölge	Doğu A.	47,2	3,5	15,2	34,1	-
	Ege	19,2	19,2	-	49,7	11,9
	Güneydoğu A.	28,3	-	20,0	-	51,8
	İç Anadolu	6,6	13,2	-	74,8	5,5
Organik Tarımla Uğraşma Süresi	Karadeniz	10,7	2,4	15,8	34,9	36,3
	Marmara	12,9	2,6	14,4	60,6	9,5
	1 yıldan az	21,9	28,0	6,4	15,6	28,1
	1 – 5 yıl	25,7	5,0	34,2	9,6	25,4
	6 – 10 yıl	1,9	4,1	-	92,3	1,7
	11 yıl ve üzeri	15,5	1,7	-	62,5	20,2

Üretim yeri bulma konusunda sorun yaşadım seçeneği değişkenlere göre analiz edilmiştir. Bu seçeneğin katılım düzeyi, yaş açısından 18-30 yaş aralığında; eğitim açısından ilköğretim mezunlarında; medeni durum açısından bekarlarda; coğrafi bölge açısından Akdeniz Bölgesi’nde yaşayanlarda ve son olarak organik tarımla uğraşma süresi açısından 6-10 yıl tecrübeye sahip olanlarda daha fazladır.

Tablo 70. “Eleman Temin Etme Konusunda Sorun Yaşadım ” Seçeneğinin Değişkenlere Göre Analizi

Demografik Bilgiler % (Yüzde)		Kesinlikle Katılmıyorum (28,6)	Katılmıyorum (5,4)	Ne Katılmıyorum Ne Katılmıyorum (7,7)	Katılıyorum (36,1)	Kesinlikle Katılıyorum (22,2)
Yaş	18 - 30yaş	11,6	-	-	88,4	-
	31 - 45 yaş	42,1	9,1	11,4	-	37,3
	46 - 60 yaş	18,3	11,1	18,5	20,6	31,5
	61 yaş ve üzeri	46,6	-	3,6	28,8	20,9

Tablo 70. Devamı

Eğitim	İlköğretim	1,5	-	3,5	57,6	37,3
	Ortaokul	49,3	-	39,5	11,2	-
	Lise	65,6	16,4	-	6,7	11,3
	Lisans	45,7	5,0	14,2	27,8	7,3
	Lisansüstü	4,7	30,5	29,5	17,2	18,1
Medeni Durum	Evli	42,3	10,9	9,5	8,5	28,9
	Bekar	15,1	0,3	6,0	63,0	15,7
	Akdeniz	46,2	14,4	12,7	-	26,7
Bölge	Doğu A.	83,4	-	13,1	3,5	-
	Ege	64,0	-	-	19,0	17,0
	Güneydoğu A.	80,0	-	20,0	-	-
	İç Anadolu	16,9	3,1	6,2	72,9	0,9
	Karadeniz	8,4	14,8	0,9	34,9	41,0
	Marmara	14,2	4,7	11,0	7,2	62,9
Organik Tarımla Uğraşma Süresi	1 yıldan az	63,5	9,4	4,6	10,8	11,6
	1 – 5 yıl	39,9	12,2	31,7	7,0	9,1
	6 – 10 yıl	4,2	2,1	-	91,4	2,4
	11 yıl ve üzeri	26,8	2,6	0,7	18,9	50,9

Eleman temin etme noktasında sorun yaşadım seçeneği değişkenlere göre analiz edilmiştir. Bu seçeneğin katılım düzeyi, yaş açısından 18-30 yaş aralığında; eğitim açısından ilköğretim mezunlarında; medeni durum açısından bekarlarda; coğrafi bölge açısından Karadeniz Bölgesi'nde yaşayanlarda ve son olarak organik tarımla uğraşma süresi açısından 6-10 yıl tecrübeye sahip olanlarda daha fazladır.

Tablo 71. “Pazarlama Konusunda Sorun Yaşadım” Seçeneğinin Değişkenlere Göre Analizi

Demografik Bilgiler % (Yüzde)		Kesinlikle Katılmıyorum (33,3)		Ne Katılmıyorum Ne Katılmıyorum (5,8)		Kesinlikle Katılmıyorum (22,0)	
		Katılmıyorum (1,3)		Katılmıyorum (37,6)			
Yaş	18 - 30yaş	11,6	-	-	88,4	-	
	31 - 45 yaş	52,9	-	6,7	4,9	35,4	
	46 - 60 yaş	15,2	8,5	20,2	20,2	35,9	
	61 yaş ve üzeri	49,1	2,8	7,2	19,2	21,7	
Eğitim	İlköğretim	22,1	1,5	3,5	57,6	15,2	
	Ortaokul	-	6,8	42,5	11,2	39,5	
	Lise	54,4	-	-	5,1	40,5	
	Lisans	41,0	-	9,3	37,5	12,2	
	Lisansüstü	52,4	8,1	-	-	39,4	
Medeni Durum	Evli	53,0	2,6	11,7	10,9	21,8	
	Bekar	13,7	-	0,5	63,7	22,1	
	Akdeniz	2,0	-	18,8	2,3	76,9	
Bölge	Doğu A.	52,8	-	-	13,1	34,1	
	Ege	25,3	24,6	3,1	35,1	11,9	
	Güneydoğu A.	20,0	8,3	51,8	-	20,0	
	İç Anadolu	18,5	-	0,6	73,5	7,4	
	Karadeniz	27,0	-	-	35,8	37,2	
	Marmara	67,6	-	12,3	3,8	16,3	

Tablo 71. *Devamı*

Organik	1 yıldan az	53,8	-	3,4	10,8	32,0
Tarımla	1 – 5 yıl	46,3	-	21,2	13,7	18,9
Uğraşma	6 – 10 yıl	3,4	1,9	-	93,0	1,7
Süresi	11 yıl ve üzeri	40,9	2,1	3,0	17,9	36,2

Pazarlama konusunda sorun yaşadım seçeneği değişkenlere göre analiz edilmiştir. Bu seçeneğin katılım düzeyi, yaş açısından 18-30 yaş aralığında; eğitim açısından ilköğretim mezunlarında; medeni durum açısından bekarlarda; coğrafi bölge açısından İç Anadolu Bölgesi'nde yaşayanlarda ve son olarak organik tarımla uğraşma süresi açısından 6-10 yıl tecrübeye sahip olanlarda daha fazladır.

Tablo 72. *“Doğru Ürün Tercih Etme Konusunda Sorun Yaşadım” Seçeneğinin Değişkenlere Göre Analizi*

Demografik Bilgiler % (Yüzde)		Kesinlikle Katılmıyorum (19,4)	Katılmıyorum (13,0)	Ne Katılmıyorum Ne Katılmıyorum (21,4)	Katılmıyorum (38,9)	Kesinlikle Katılmıyorum (7,3)
Yaş	18 - 30yaş	-	-	14,5	85,5	-
	31 - 45 yaş	32,7	24,7	26,7	8,0	7,9
	46 - 60 yaş	13,1	7,7	28,0	26,3	24,9
	61 yaş ve üzeri	49,5	13,4	3,6	22,9	10,6
Eğitim	İlköğretim	-	23,6	17,1	57,6	1,7
	Ortaokul	6,8	-	48,1	45,1	-
	Lise	58,4	-	13,3	11,2	17,1
	Lisans	23,2	6,3	32,2	29,9	8,4
	Lisansüstü	43,3	17,2	-	-	39,4
Medeni Durum	Evli	32,7	25,3	17,4	12,4	12,2
	Bekar	6,9	1,0	24,5	64,8	2,8
	Akdeniz	6,4	-	14,4	8,3	70,9
	Doğu A.	83,4	3,5	-	13,1	-
Bölge	Ege	27,3	38,7	14,1	8,0	11,9
	Güneydoğu A.	28,3	-	51,8	-	20,0
	İç Anadolu	7,4	-	2,2	89,4	0,9
	Karadeniz	10,7	-	80,6	5,4	3,3
	Marmara	14,2	55,9	12,3	10,6	7,0
Organik	1 yıldan az	26,7	-	1,8	43,4	28,1
Tarımla	1 – 5 yıl	34,3	1,9	33,4	24,0	6,4
Uğraşma	6 – 10 yıl	1,9	5,1	0,4	91,4	1,2
Süresi	11 yıl ve üzeri	22,3	31,8	38,4	3,0	4,5

Doğru ürün tercih etme konusunda sorun yaşadım seçeneği değişkenlere göre analiz edilmiştir. Bu seçeneğin katılım düzeyi, yaş açısından 18-30 yaş aralığında; eğitim açısından ilköğretim mezunlarında; medeni durum açısından bekarlarda; coğrafi bölge açısından İç Anadolu Bölgesi'nde yaşayanlarda ve son olarak organik tarımla uğraşma süresi açısından 6-10 yıl tecrübeye sahip olanlarda daha fazladır.

Tablo 73. “Sosyal İlişkilerde Sorun Yaşadım” Seçeneğinin Değişkenlere Göre Analizi

Demografik Bilgiler % (Yüzde)		Kesinlikle Katılmıyorum (33,3)	Katılmıyorum (8,3)	Ne Katılmıyorum Ne Katılmıyorum (21,6)	Katılıyorum (31,8)	Kesinlikle Katılıyorum (5,0)
Yaş	18 - 30yaş	14,5	11,6	-	73,9	-
	31 - 45 yaş	49,8	6,2	42,3	1,7	-
	46 - 60 yaş	26,1	5,0	8,2	26,7	33,9
	61 yaş ve üzeri	34,8	8,8	26,6	19,2	10,6
Eğitim	İlköğretim	-	-	35,6	59,1	5,2
	Ortaokul	49,3	39,5	5,6	-	5,6
	Lise	76,8	-	5,8	11,3	6,1
	Lisans	52,3	23,6	13,9	6,2	4,0
Medeni Durum	Lisansüstü	64,7	25,4	9,9	-	-
	Evli	51,0	3,7	26,2	11,0	8,1
	Bekar	15,8	12,5	17,6	52,0	2,1
	Akdeniz	64,9	-	-	14,4	20,7
Bölge	Doğu A.	83,4	3,5	13,1	-	-
	Ege	6,1	27,3	27,1	19,5	19,9
	Güneydoğu A.	100,0	-	-	-	-
	İç Anadolu	8,1	16,6	1,3	73,1	0,9
Organik Tarımla Uğraşma Süresi	Karadeniz	58,3	-	36,3	5,4	-
	Marmara	11,6	2,6	62,3	9,3	14,2
	1 yıldan az	48,9	28,0	1,6	13,5	8,1
	1 – 5 yıl	51,5	12,8	18,7	3,9	13,0
Uğraşma	6 – 10 yıl	1,7	4,0	-	92,6	1,7
	11 yıl ve üzeri	41,3	0,3	50,2	6,5	1,6

Sosyal ilişkilerde sorun yaşadım seçeneği değişkenlere göre analiz edilmiştir. Bu seçeneğin katılım düzeyi, yaş açısından 18-30 yaş aralığında; eğitim açısından ilköğretim mezunlarında; medeni durum açısından bekarlarda; coğrafi bölge açısından İç Anadolu Bölgesi’nde yaşayanlarda ve son olarak organik tarımla uğraşma süresi açısından 6-10 yıl tecrübeye sahip olanlarda daha fazladır.

Tablo 74. “Çalışma Koşulları Konusunda Sorun Yaşadım” Seçeneğinin Değişkenlere Göre Analizi

Demografik Bilgiler % (Yüzde)		Kesinlikle Katılmıyorum (24,1)	Katılmıyorum (5,4)	Ne Katılmıyorum Ne Katılmıyorum (14,1)	Katılıyorum (48,1)	Kesinlikle Katılıyorum (8,3)
Yaş	18 - 30yaş	14,5	-	-	85,5	-
	31 - 45 yaş	34,3	10,0	18,8	28,2	8,7
	46 - 60 yaş	15,3	5,0	29,6	26,2	23,9
	61 yaş ve üzeri	23,8	3,5	26,6	25,2	20,9
Eğitim	İlköğretim	-	-	18,6	79,7	1,7
	Ortaokul	6,8	42,5	45,1	5,6	-
	Lise	57,7	-	7,3	11,3	23,7
	Lisans	43,9	10,5	5,4	31,0	9,1
Uğraşma	Lisansüstü	35,2	29,5	-	27,2	8,1

Tablo 74. *Devamı*

Medeni	Evli	35,3	7,8	7,3	35,8	13,8
Durum	Bekar	13,2	3,0	20,5	60,2	3,0
	Akdeniz	41,8	17,0	6,0	14,4	20,7
	Doğu A.	49,3	-	-	16,6	34,1
Bölge	Ege	22,2	22,2	30,5	8,0	17,0
	Güneydoğu A.	28,3	71,7	-	-	-
	İç Anadolu	7,4	-	7,2	84,5	0,9
	Karadeniz	57,4	-	36,3	5,4	0,9
	Marmara	6,5	2,6	17,4	62,5	11,0
Organik	1 yıldan az	38,7	6,2	-	45,0	10,1
Tarımla	1 – 5 yıl	34,5	19,0	28,0	12,8	5,7
Uğraşma	6 – 10 yıl	3,7	0,9	-	93,0	2,4
Süresi	11 yıl ve üzeri	28,4	0,3	22,9	34,2	14,1

Çalışma koşulları konusunda sorun yaşadım seçeneği değişkenlere göre analiz edilmiştir. Bu seçeneğin katılım düzeyi, yaş açısından 18-30 yaş aralığında; eğitim açısından ilköğretim mezunlarında; medeni durum açısından bekarlarda; coğrafi bölge açısından İç Anadolu Bölgesi'nde yaşayanlarda ve son olarak organik tarımla uğraşma süresi açısından 6-10 yıl tecrübeye sahip olanlarda daha fazladır.

Tablo 75. *“Eğitim Eksikliği Konusunda Sorun Yaşadım” Seçeneğinin Değişkenlere Göre Analizi*

Demografik Bilgiler % (Yüzde)		Kesinlikle Katılmıyorum (16,3)	Katılmıyorum (7,0)	Ne Katılmıyorum Ne Katılmıyorum (15,8)	Katılmıyorum (32,1)	Kesinlikle Katılmıyorum (28,8)
Yaş	18 - 30yaş	14,5	-	11,6	73,9	-
	31 - 45 yaş	17,9	12,2	18,8	5,1	46,1
	46 - 60 yaş	9,3	7,5	22,0	13,3	47,9
	61 yaş ve üzeri	30,4	8,1	2,8	28,8	29,9
Eğitim	İlköğretim	-	-	15,1	57,6	27,3
	Ortaokul	6,8	-	39,5	11,2	42,5
	Lise	24,4	17,7	4,6	3,6	49,7
	Lisans	42,4	13,2	22,4	14,2	7,8
	Lisansüstü	35,2	-	8,1	17,2	39,4
Medeni Durum	Evli	13,9	14,1	4,6	11,9	55,4
	Bekar	18,9	-	26,3	52,0	2,8
	Akdeniz	41,8	4,4	-	14,4	39,3
	Doğu A.	15,2	34,1	-	16,6	34,1
Bölge	Ege	25,3	19,2	27,7	15,9	11,9
	Güneydoğu A.	8,3	20,0	-	-	71,7
	İç Anadolu	8,4	-	17,5	73,2	0,9
	Karadeniz	35,2	2,6	37,2	5,4	19,6
	Marmara	8,9	3,9	7,3	2,5	77,3
Organik	1 yıldan az	30,0	1,6	29,7	10,8	27,8
Tarımla	1 – 5 yıl	26,1	8,7	14,9	10,8	39,6
Uğraşma	6 – 10 yıl	3,0	3,4	0,7	91,8	1,2
Süresi	11 yıl ve üzeri	15,8	11,2	22,3	5,3	45,4

Eğitim eksikliği konusunda sorun yaşadım seçeneği değişkenlere göre analiz edilmiştir. Bu seçeneğin katılım düzeyi, yaş açısından 18-30 yaş aralığında; eğitim açısından ilköğretim mezunlarında; medeni durum açısından bekarlarda; coğrafi bölge açısından Marmara Bölgesi'nde yaşayanlarda ve son olarak organik tarımla uğraşma süresi açısından 6-10 yıl tecrübeye sahip olanlarda daha fazladır.

Tablo 76. “Cinsiyet Ayrımcılığı Konusunda Sorun Yaşadım” Seçeneğinin Değişkenlere Göre Analizi

Demografik Bilgiler % (Yüzde)		Kesinlikle Katılmıyorum (42,9)	Katılmıyorum (5,3)	Ne Katılmıyorum Ne Katılmıyorum (17,1)	Katılıyorum (4,1)	Kesinlikle Katılıyorum (30,6)
Yaş	18 - 30yaş	26,1	-	-	-	73,9
	31 - 45 yaş	67,6	8,6	22,3	1,6	-
	46 - 60 yaş	19,6	4,7	40,4	16,8	18,4
	61 yaş ve üzeri	11,0	13,4	26,5	19,2	29,9
Eğitim	İlköğretim	22,1	-	18,6	1,7	57,6
	Ortaokul	46,3	-	48,1	5,6	-
	Lise	69,5	1,5	13,5	3,6	11,9
	Lisans	62,1	19,9	8,4	5,6	4,0
	Lisansüstü	12,9	17,2	29,5	40,4	-
Medeni Durum	Evli	60,0	9,8	14,7	8,1	7,4
	Bekar	26,3	1,0	19,1	0,2	53,5
	Akdeniz	41,8	14,4	17,0	-	26,7
Bölge	Doğu A.	81,3	16,6	2,1	-	-
	Ege	11,2	19,2	46,6	11,0	11,9
	Güneydoğu A.	28,3	20,0	51,8	-	-
	İç Anadolu	23,5	0,9	1,5	4,1	70,1
	Karadeniz	58,3	-	36,3	5,4	-
	Marmara	53,4	3,8	24,2	6,3	12,3
Organik	1 yıldan az	55,0	-	10,8	17,2	17,0
Tarımla	1 – 5 yıl	44,4	14,2	34,3	2,0	5,2
Uğraşma	6 – 10 yıl	2,3	5,3	-	0,9	91,4
Süresi	11 yıl ve üzeri	70,4	2,2	22,8	2,6	2,0

Cinsiyet ayrımcılığı konusunda sorun yaşadım seçeneği değişkenlere göre analiz edilmiştir. Bu seçeneğin katılım düzeyi, yaş açısından 18-30 yaş aralığında; eğitim açısından ilköğretim mezunlarında; medeni durum açısından bekarlarda; coğrafi bölge açısından İç Anadolu Bölgesi'nde yaşayanlarda ve son olarak organik tarımla uğraşma süresi açısından 6-10 yıl tecrübeye sahip olanlarda daha fazladır.

Tablo 77. “Toplumun Olumsuz Bakışı Konusunda Sorun Yaşadım” Seçeneğinin Değişkenlere Göre Analizi

Demografik Bilgiler % (Yüzde)		Kesinlikle Katılmıyorum (35,3)	Katılmıyorum (13,5)	Ne Katılıyorum Ne Katılmıyorum (16,4)	Katılıyorum (29,5)	Kesinlikle Katılıyorum (5,3)
Yaş	18 - 30yaş	26,1	-	-	73,9	-
	31 - 45 yaş	45,5	25,1	22,8	1,6	5,0
	46 - 60 yaş	22,3	8,8	36,9	13,4	18,5
	61 yaş ve üzeri	42,2	16,9	18,5	11,8	10,6
Eğitim	İlköğretim	-	22,1	18,6	57,6	1,7
	Ortaokul	46,3	-	5,6	5,6	42,5
	Lise	81,2	1,5	6,2	5,0	6,1
	Lisans	63,4	9,4	22,0	1,2	4,0
Medeni Durum	Lisansüstü	14,7	25,4	29,5	30,5	-
	Evli	42,5	27,4	15,3	6,3	8,6
	Bekar	28,5	-	17,1	52,3	2,1
	Akdeniz	56,3	4,4	12,7	6,0	20,7
Bölge	Doğu A.	83,4	3,5	13,1	-	-
	Ege	25,3	5,1	46,6	11,0	11,9
	Güneydoğu A.	28,3	20,0	-	-	51,8
	İç Anadolu	23,1	0,9	1,0	74,1	0,9
Organik Tarımla Uğraşma Süresi	Karadeniz	50,9	1,7	42,0	5,4	-
	Marmara	15,4	56,0	22,7	-	5,9
	1 yıldan az	65,3	1,6	12,6	12,3	8,3
	1 – 5 yıl	45,4	9,8	28,4	2,3	14,2
Uğraşma Süresi	6 – 10 yıl	4,2	2,7	1,7	91,4	-
	11 yıl ve üzeri	42,5	29,7	22,2	2,6	3,0

Toplumun olumsuz bakışı konusunda sorun yaşadım seçeneği değişkenlere göre analiz edilmiştir. Bu seçeneğin katılım düzeyi, yaş açısından 18-30 yaş aralığında; eğitim açısından ilköğretim mezunlarında; medeni durum açısından bekarlarda; coğrafi bölge açısından İç Anadolu Bölgesi’nde yaşayanlarda ve son olarak organik tarımla uğraşma süresi açısından 6-10 yıl tecrübeye sahip olanlarda daha fazladır.

Tablo 78. Organik Tarıma Yönelik Öneriler

	Kesinlikle Katılmıyorum		Katılmıyorum		Ne Katılıyorum Ne Katılmıyorum		Katılıyorum		Kesinlikle Katılıyorum	
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
Organik tarım devlet politikası olmalı	70	13,2	1	0,2	167	31,4	13	2,4	281	52,8
Organik tarım ürünlerinde vergi indirimi sağlanmalı	24	4,5	56	10,5	145	27,3	10	1,9	297	55,8

Tablo 78. *Devamı*

Organik tarıma teşvik ve hibe verilmeli	11	2,1	2	0,4	200	37,6	46	8,6	273	51,3
Organik tarımla ilgili eğitimler verilmeli	0	0,0	22	4,1	148	27,8	105	19,7	257	48,3
Organik tarımla ilgili haberlere medyada daha fazla yer verilmeli	13	2,4	2	0,4	173	32,5	49	9,2	295	55,5
Organik tarım için arazi tahsisi veya kiralamayı devlet yapmalı	84	15,8	4	0,7	164	30,8	28	5,3	252	47,4
Organik tarım ürünlerin pazarlanması desteklenmeli	13	2,4	57	10,7	165	31,0	42	7,9	255	48,0
Organik tarım ihracatı teşvik edilmeli	12	2,3	6	1,1	201	37,8	52	9,8	261	49,0
Organik tarımla ilgili sempozyum, konferans ve seminerler düzenlenmeli	13	2,4	21	4,0	161	30,3	115	21,6	222	41,7
Organik tarımla ilgili projeler desteklenmeli	11	2,1	0	0,0	167	31,4	31	5,8	323	60,7

Katılımcılara organik tarıma yönelik ankette yer alan önerilere katılım düzeyleri sorulmuştur. Tüm önerilerin güçlü şekilde desteklendiği görülmüştür. Bütün seçeneklerde katılıyorum ve kesinlikle katılıyorum toplam oranı %50'nin üzerindedir. Bununla birlikte kadın girişimciler tarafından en fazla desteklenen üç öneri sırasıyla “Organik tarımla ilgili eğitimler verilmeli” %68,0; “Organik tarımla ilgili projeler desteklenmeli” %66,5 ve “Organik tarımla ilgili haberlere medyada daha fazla yer verilmeli” %64,7 şeklindedir.

Tablo 79. “Organik Tarım Devlet Politikası Olmalı” Seçeneğinin Değişkenlere Göre Analizi

Demografik Bilgiler % (Yüzde)		Kesinlikle Katılıyorum (13,2)	Katılıyorum (0,2)	Ne Katılıyorum Ne Katılıyorum (31,4)	Katılıyorum (2,4)	Kesinlikle Katılıyorum (52,8)
Yaş	18 - 30yaş	-	-	73,9	-	26,1
	31 - 45 yaş	26,5	-	8,7	1,7	63,1
	46 - 60 yaş	5,2	1,2	4,8	2,7	86,1
	61 yaş ve üzeri	7,4	-	-	19,9	72,7
Eğitim	İlköğretim	22,9	-	57,9	-	19,2
	Ortaokul	-	-	5,6	5,6	88,8
	Lise	1,5	-	17,7	3,6	77,2
	Lisans	9,2	0,6	-	5,7	84,5
	Lisansüstü	4,7	-	9,9	-	85,3
Medeni Durum	Evli	22,4	0,3	9,3	5,1	63,0
	Bekar	4,6	-	52,0	-	43,3

Tablo 79. Devamı

	Akdeniz	2,0	-	-	18,8	79,2
	Doğu A.	13,4	-	34,8	-	51,8
Bölge	Ege	3,1	-	8,0	8,0	81,0
	Güneydoğu A.	-	-	-	-	100,0
	İç Anadolu	0,9	0,3	70,1	-	28,7
	Karadeniz	-	-	-	6,2	93,8
	Marmara	59,5	-	1,3	-	39,2
Organik	1 yıldan az	11,6	-	1,6	3,6	83,2
Tarımla	1 – 5 yıl	-	-	-	1,6	98,4
Uğraşma	6 – 10 yıl	1,7	0,4	91,4	-	6,4
Süresi	11 yıl ve üzeri	30,7	-	12,0	4,5	52,8

Organik tarım devlet politikası olmalı seçeneği değişkenlere göre analiz edilmiştir. Bu seçeneğin katılım düzeyi, yaş açısından 61 yaş ve üzeri yaş aralığında; eğitim açısından ortaokul mezunlarında; medeni durum açısından evlilerde; coğrafi bölge açısından Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde yaşayanlarda ve son olarak organik tarımla uğraşma süresi açısından 1-5 yıl tecrübeye sahip olanlarda daha fazladır.

Tablo 80. “Organik Tarım Ürünlerinde Vergi İndirimi Sağlanmalı” Seçeneğinin Değişkenlere Göre Analizi

Demografik Bilgiler % (Yüzde)		Kesinlikle Katılmıyorum (4,5)	Katılmıyorum (10,5)	Ne Katılmıyorum Ne Katılmıyorum (27,3)	Katılmıyorum (1,9)	Kesinlikle Katılmıyorum (55,8)
Yaş	18 - 30yaş	-	-	73,9	-	26,1
	31 - 45 yaş	7,8	23,2	-	1,7	67,3
	46 - 60 yaş	5,2	-	3,9	-	90,9
	61 yaş ve üzeri	-	-	3,5	16,4	80,1
Eğitim	İlköğretim	-	22,9	57,9	-	19,2
	Ortaokul	-	-	5,6	-	94,4
	Lise	10,7	-	-	3,6	85,8
	Lisans	7,0	-	1,6	4,7	86,7
	Lisansüstü	4,7	-	-	-	95,3
	Evli	4,7	21,9	1,4	3,9	68,0
	Bekar	3,6	-	52,0	-	44,3
Bölge	Akdeniz	39,5	-	4,4	14,4	41,7
	Doğu A.	13,4	-	-	-	86,6
	Ege	3,1	-	8,0	-	89,0
	Güneydoğu A.	-	-	-	-	100,0
	İç Anadolu	0,9	-	70,4	-	28,7
	Karadeniz	-	-	-	6,2	93,8
	Marmara	-	56,8	-	-	43,2
Organik	1 yıldan az	25,3	-	1,6	-	73,1
Tarımla	1 – 5 yıl	-	-	-	1,6	98,4
Uğraşma	6 – 10 yıl	-	-	91,8	-	8,2
Süresi	11 yıl ve üzeri	1,0	29,7	0,8	4,5	64,0

Organik tarım ürünlerinde vergi indirimi sağlanmalı seçeneği değişkenlere göre analiz edilmiştir. Bu seçeneğin katılım düzeyi, yaş açısından 61 yaş ve üzeri yaş aralığında; eğitim

açısından lisansüstü mezunlarında; medeni durum açısından evlilerde; coğrafi bölge açısından Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde yaşayanlarda ve son olarak organik tarımla uğraşma süresi açısından 1-5 yıl tecrübeye sahip olanlarda daha fazladır.

Tablo 81. “Organik Tarıma Teşvik ve Hibe Verilmeli” Seçeneğinin Değişkenlere Göre Analizi

Demografik Bilgiler % (Yüzde)		Kesinlikle Katılmıyorum (2,1)	Katılmıyorum (0,4)	Ne Katılmıyorum Ne Katılmıyorum (37,6)	Katılıyorum (8,6)	Kesinlikle Katılıyorum (51,3)
Yaş	18 - 30yaş	-	-	73,9	-	26,1
	31 - 45 yaş	3,3	-	23,2	13,8	59,7
	46 - 60 yaş	5,2	2,7	-	13,2	78,9
	61 yaş ve üzeri	-	-	3,5	11,8	84,7
Eğitim	İlköğretim	-	-	80,8	-	19,2
	Ortaokul	-	5,6	-	6,8	87,6
	Lise	1,5	-	-	24,3	74,2
	Lisans	7,0	-	1,0	11,6	80,3
	Lisansüstü	4,7	-	-	-	95,3
Medeni Durum	Evli	0,5	0,6	22,4	17,7	58,8
	Bekar	3,6	-	52,0	-	44,3
	Akdeniz	2,0	-	4,4	14,4	79,2
Bölge	Doğu A.	13,4	-	-	48,2	38,4
	Ege	3,1	8,0	-	-	89,0
	Güneydoğu A.	-	-	-	8,3	91,7
	İç Anadolu	0,9	-	70,1	0,3	28,7
	Karadeniz	-	-	-	4,5	95,5
	Marmara	-	-	56,8	5,2	38,1
Organik Tarımla	1 yıldan az	11,6	-	1,6	4,6	82,2
	1 – 5 yıl	-	-	-	9,1	90,9
Uğraşma Süresi	6 – 10 yıl	-	-	91,4	1,7	6,9
	11 yıl ve üzeri	1,0	0,8	29,7	15,6	52,8

Organik tarıma hibe verilmeli seçeneği değişkenlere göre analiz edilmiştir. Bu seçeneğin katılım düzeyi, yaş açısından 61 yaş ve üzeri yaş aralığında; eğitim açısından lise mezunlarında; medeni durum açısından evlilerde; coğrafi bölge açısından Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde yaşayanlarda ve son olarak organik tarımla uğraşma süresi açısından 1-5 yıl tecrübeye sahip olanlarda daha fazladır.

Tablo 82. “Organik Tarımla İlgili Eğitimler Verilmeli” Seçeneğinin Değişkenlere Göre Analizi

Demografik Bilgiler % (Yüzde)		Kesinlikle Katılmıyorum (-)	Katılmıyorum (4,1)	Ne Katılmıyorum Ne Katılmıyorum (27,8)	Katılıyorum (19,7)	Kesinlikle Katılıyorum (48,3)
Yaş	18 - 30yaş	-	-	73,9	-	26,1
	31 - 45 yaş	-	8,0	-	38,5	53,5
	46 - 60 yaş	-	5,2	5,7	11,0	78,2
	61 yaş ve üzeri	-	-	3,5	11,8	84,7

Tablo 82. *Devamı*

Eğitim	İlköğretim	-	-	57,9	22,9	19,2
	Ortaokul	-	-	5,6	-	94,4
	Lise	-	11,0	1,5	24,3	63,2
	Lisans	-	7,0	1,0	12,1	79,8
	Lisansüstü	-	4,7	-	30,5	64,8
Medeni Durum	Evli	-	4,9	1,8	40,6	52,8
	Bekar	-	3,6	52,0	-	44,3
	Akdeniz	-	2,0	10,4	14,4	73,2
	Doğu A.	-	13,4	-	48,2	38,4
Bölge	Ege	-	3,1	8,0	3,1	85,9
	Güneydoğu A.	-	-	-	-	100,0
	İç Anadolu	-	6,5	70,1	2,2	21,3
	Karadeniz	-	-	-	4,5	95,5
	Marmara	-	-	-	61,9	38,1
Organik Tarımla Uğraşma Süresi	1 yıldan az	-	11,6	1,6	9,4	77,4
	1 – 5 yıl	-	10,7	1,7	9,6	78,0
	6 – 10 yıl	-	-	91,4	0,4	8,2
	11 yıl ve üzeri	-	1,0	0,8	45,4	52,8

Organik tarımla ilgili eğitimler verilmeli seçeneği değişkenlere göre analiz edilmiştir. Bu seçeneğin katılım düzeyi, yaş açısından 61 yaş ve üzeri yaş aralığında; eğitim açısından lisansüstü mezunlarında; medeni durum açısından evlilerde; coğrafi bölge açısından Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde yaşayanlarda ve son olarak organik tarımla uğraşma süresi açısından 11 yıl ve üzeri tecrübeye sahip olanlarda daha fazladır.

Tablo 83. “Organik Tarımla İlgili Haberlere Medyada Daha Fazla Yer Verilmeli” Seçeneğinin Değişkenlere Göre Analizi

Demografik Bilgiler % (Yüzde)		Kesinlikle Katılmıyorum (2,4)	Katılmıyorum (0,4)	Ne Katılmıyorum Ne Katılmıyorum (32,5)	Katılmıyorum (9,2)	Kesinlikle Katılmıyorum (55,5)
Yaş	18 - 30yaş	-	-	88,4	-	11,6
	31 - 45 yaş	3,3	-	-	15,3	81,3
	46 - 60 yaş	8,1	2,7	1,2	13,1	74,9
	61 yaş ve üzeri	-	-	3,5	11,8	84,7
Eğitim	İlköğretim	-	-	57,9	-	42,1
	Ortaokul	-	5,6	-	6,8	87,6
	Lise	3,0	-	-	24,3	72,7
	Lisans	7,0	-	24,1	11,6	57,3
	Lisansüstü	4,7	-	-	30,5	64,8
Medeni Durum	Evli	1,1	0,6	0,8	19,1	78,3
	Bekar	3,6	-	62,3	-	34,1
	Akdeniz	8,0	-	4,4	14,4	73,2
	Doğu A.	13,4	-	-	48,2	38,4
Bölge	Ege	3,1	8,0	-	3,1	85,9
	Güneydoğu A.	-	-	1,4	6,9	91,7
	İç Anadolu	0,9	-	70,4	1,9	26,8
	Karadeniz	-	-	29,5	4,5	66,1
	Marmara	-	-	-	5,2	94,8

Tablo 83. *Devamı*

Organik	1 yıldan az	11,6	-	1,6	9,4	77,4
Tarımla	1 – 5 yıl	1,7	-	-	9,6	88,7
Uğraşma	6 – 10 yıl	-	-	91,8	1,2	6,9
Süresi	11 yıl ve üzeri	1,0	0,8	14,8	15,6	67,8

Organik tarımla ilgili haberlere medyada daha fazla yer verilmeli seçeneği değişkenlere göre analiz edilmiştir. Bu seçeneğin katılım düzeyi, yaş açısından 31-45 yaş aralığında; eğitim açısından lise mezunlarında; medeni durum açısından evlilerde; coğrafi bölge açısından Marmara Bölgesi’nde yaşayanlarda ve son olarak organik tarımla uğraşma süresi açısından 1-5 yıl tecrübeye sahip olanlarda daha fazladır.

Tablo 84. “Organik Tarım İçin Arazi Tahsisi veya Kiralamayı Devlet Yapmalı” Seçeneğinin Değişkenlere Göre Analizi

Demografik Bilgiler % (Yüzde)		Kesinlikle Katılmıyorum (15,8)	Katılmıyorum ;(0,7)	Ne Katılmıyorum Ne Katılmıyorum (30,8)	Katılmıyorum (5,3)	Kesinlikle Katılmıyorum (47,4)
Yaş	18 - 30yaş	-	-	73,9	-	26,1
	31 - 45 yaş	28,0	-	8,7	6,6	56,7
	46 - 60 yaş	16,2	3,9	-	10,2	69,7
	61 yaş ve üzeri	19,3	3,5	-	14,6	62,6
Eğitim	İlköğretim	22,9	-	57,9	-	19,2
	Ortaokul	6,8	5,6	-	5,6	82,0
	Lise	11,1	-	17,7	6,7	64,5
	Lisans	7,0	1,6	-	10,5	80,9
	Lisansüstü	34,2	-	-	38,6	27,2
Medeni Durum	Evli	24,9	1,4	8,2	10,7	54,9
	Bekar	7,5	-	52,0	-	40,4
	Akdeniz	14,7	4,4	-	16,7	64,2
	Doğu A.	13,4	-	34,8	13,4	38,4
Bölge	Ege	3,1	8,0	-	13,0	75,9
	Güneydoğu A.	8,3	-	-	-	91,7
	İç Anadolu	0,9	0,3	70,1	1,9	26,8
	Karadeniz	4,8	-	-	4,5	90,8
	Marmara	63,8	-	-	3,7	32,4
Organik	1 yıldan az	16,2	1,6	-	11,3	70,8
Tarımla	1 – 5 yıl	10,9	-	-	8,4	80,7
Uğraşma	6 – 10 yıl	1,2	0,4	91,4	0,7	6,3
Süresi	11 yıl ve üzeri	30,7	0,8	11,2	4,5	52,8

Organik tarım için arazi tahsisi veya kiralamayı devlet yapmalı seçeneği değişkenlere göre analiz edilmiştir. Bu seçeneğin katılım düzeyi, yaş açısından 46-65 yaş aralığında; eğitim açısından lisans mezunlarında; medeni durum açısından evlilerde; coğrafi bölge açısından Karadeniz Bölgesi’nde yaşayanlarda ve son olarak organik tarımla uğraşma süresi açısından 1-5 yıl tecrübeye sahip olanlarda daha fazladır.

Tablo 85. “Organik Tarım Ürünlerinin Pazarlanması Desteklenmeli” Seçeneğinin Değişkenlere Göre Analizi

Demografik Bilgiler % (Yüzde)		Kesinlikle Katılmıyorum (2,4)	Katılmıyorum (10,7)	Ne Katılmıyorum Ne Katılmıyorum (31,0)	Katılıyorum (7,9)	Kesinlikle Katılıyorum (48,0)
Yaş	18 - 30yaş	-	-	73,9	-	26,1
	31 - 45 yaş	3,3	23,2	8,7	13,2	51,6
	46 - 60 yaş	8,1	-	-	6,2	85,7
	61 yaş ve üzeri	-	-	3,5	17,8	78,7
Eğitim	İlköğretim	-	22,9	57,9	-	19,2
	Ortaokul	-	-	-	45,1	54,9
	Lise	3,0	-	17,7	3,6	75,8
	Lisans	7,0	-	1,0	15,3	76,6
Medeni Durum	Lisansüstü	4,7	-	-	47,7	47,6
	Evli	1,1	21,9	8,7	12,0	56,2
	Bekar	3,6	-	52,0	4,1	40,2
	Akdeniz	8,0	-	4,4	14,4	73,2
Bölge	Doğu A.	13,4	-	34,8	17,0	34,8
	Ege	3,1	-	-	11,0	85,9
	Güneydoğu A.	-	-	-	20,0	80,0
	İç Anadolu	0,9	-	70,1	7,4	21,6
Organik Tarımla Uğraşma Süresi	Karadeniz	-	-	0,4	4,1	95,5
	Marmara	-	56,8	-	1,4	41,8
	1 yıldan az	11,6	-	1,6	6,7	80,0
	1 – 5 yıl	1,7	-	-	26,8	71,5
Uğraşma Süresi	6 – 10 yıl	-	-	91,4	-	8,6
	11 yıl ve üzeri	1,0	29,7	11,2	4,5	53,7

Organik tarım ürünlerinin pazarlanması desteklenmeli seçeneği değişkenlere göre analiz edilmiştir. Bu seçeneğin katılım düzeyi, yaş açısından 61 yaş ve üzeri yaş aralığında; eğitim açısından ortaokul mezunlarında; medeni durum açısından evlilerde; coğrafi bölge açısından Güneydoğu Anadolu Bölgesi’nde yaşayanlarda ve son olarak organik tarımla uğraşma süresi açısından 1-5 yıl tecrübeye sahip olanlarda daha fazladır.

Tablo 86. “Organik Tarım İhracatı Teşvik Edilmeli” Seçeneğinin Değişkenlere Göre Analizi

Demografik Bilgiler % (Yüzde)		Kesinlikle Katılmıyorum (2,3)	Katılmıyorum (1,1)	Ne Katılmıyorum Ne Katılmıyorum (37,8)	Katılıyorum (9,8)	Kesinlikle Katılıyorum (49,0)
Yaş	18 - 30yaş	-	-	73,9	-	26,1
	31 - 45 yaş	3,3	1,7	23,2	15,5	56,2
	46 - 60 yaş	7,1	3,6	-	17,2	72,1
	61 yaş ve üzeri	-	-	3,5	11,8	84,7
Eğitim	İlköğretim	-	-	80,8	-	19,2
	Ortaokul	-	-	-	-	100,0
	Lise	3,0	-	-	27,4	69,6
	Lisans	6,5	5,1	1,0	12,5	74,9
Uğraşma Süresi	Lisansüstü	4,7	-	-	30,5	64,8

Tablo 86. *Devamı*

Medeni	Evli	0,9	2,5	22,4	20,3	54,0
Durum	Bekar	3,6	-	52,0	-	44,3
	Akdeniz	8,0	14,4	4,4	2,3	70,9
	Doğu A.	13,4	-	-	48,2	38,4
Bölge	Ege	-	-	1,1	2,0	96,9
	Güneydoğu A.	-	-	-	20,0	80,0
	İç Anadolu	0,9	0,3	70,1	1,9	26,8
	Karadeniz	-	-	2,1	2,4	95,5
	Marmara	-	1,4	56,8	8,9	32,9
Organik	1 yıldan az	10,9	-	1,6	9,4	78,2
Tarımla	1 – 5 yıl	1,7	1,3	-	18,2	78,8
Uğraşma	6 – 10 yıl	-	0,4	91,4	-	8,2
Süresi	11 yıl ve üzeri	1,0	2,2	29,7	13,4	53,7

Organik tarım ihracatı teşvik edilmeli seçeneği değişkenlere göre analiz edilmiştir. Bu seçeneğin katılım düzeyi, yaş açısından 61 yaş ve üzeri yaş aralığında; eğitim açısından ortaokul mezunlarında; medeni durum açısından evlilerde; coğrafi bölge açısından Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde yaşayanlarda ve son olarak organik tarımla uğraşma süresi açısından 1-5 yıl tecrübeye sahip olanlarda daha fazladır.

Tablo 87. “Organik Tarımla İlgili Sempozyum, Konferans ve Seminerler Düzenlenmeli” Seçeneğinin Değişkenlere Göre Analizi

Demografik Bilgiler % (Yüzde)		Kesinlikle Katılmıyorum (2,4)	Katılmıyorum (4,0)	Ne Katılmıyorum Ne Katılmıyorum (30,3)	Katılmıyorum (21,6)	Kesinlikle Katılmıyorum (41,7)
Yaş	18 - 30yaş	-	-	73,9	11,6	14,5
	31 - 45 yaş	3,3	8,7	4,6	31,5	51,8
	46 - 60 yaş	8,1	-	10,4	18,9	62,5
	61 yaş ve üzeri	-	-	3,5	11,8	84,7
Eğitim	İlköğretim	-	-	59,5	22,9	17,6
	Ortaokul	-	-	45,1	5,6	49,3
	Lise	3,0	17,7	-	9,7	69,6
	Lisans	7,0	-	1,5	30,0	61,4
	Lisansüstü	4,7	-	-	60,0	35,3
Medeni Durum	Evli	1,1	8,2	2,9	34,3	53,4
	Bekar	3,6	-	56,2	9,5	30,7
	Akdeniz	8,0	-	4,4	12,7	74,9
	Doğu A.	13,4	34,8	-	13,4	38,4
Bölge	Ege	3,1	-	30,5	8,0	58,5
	Güneydoğu A.	-	-	1,4	18,6	80,0
	İç Anadolu	0,9	-	75,6	13,3	10,3
	Karadeniz	-	-	1,0	3,5	95,5
	Marmara	-	-	-	65,7	34,3
Organik	1 yıldan az	11,6	-	1,6	43,9	42,9
Tarımla	1 – 5 yıl	1,7	-	11,3	17,0	70,1
Uğraşma	6 – 10 yıl	-	-	91,4	0,4	8,2
Süresi	11 yıl ve üzeri	1,0	11,2	2,9	32,0	53,0

Organik tarımla ilgili sempozyum, konferans ve seminerler düzenlenmeli seçeneği değişkenlere göre analiz edilmiştir. Bu seçeneğin katılım düzeyi, yaş açısından 61 yaş ve üzeri yaş aralığında; eğitim açısından lisansüstü mezunlarında; medeni durum açısından evlilerde; coğrafi bölge açısından Marmara Bölgesi'nde yaşayanlarda ve son olarak organik tarımla uğraşma süresi açısından 1-5 yıl tecrübeye sahip olanlarda daha fazladır.

Tablo 88. “Organik Tarımla İlgili Projeler Desteklenmeli” Seçeneğinin Değişkenlere Göre Analizi

Demografik Bilgiler % (Yüzde)		Kesinlikle Katılmıyorum (2,1)	Katılmıyorum (-)	Ne Katılmıyorum Ne Katılmıyorum (31,4)	Katılmıyorum (5,8)	Kesinlikle Katılmıyorum (60,7)
Yaş	18 - 30yaş	-	-	73,9	-	26,1
	31 - 45 yaş	3,3	-	8,7	6,8	81,1
	46 - 60 yaş	5,2	-	2,7	17,5	74,7
	61 yaş ve üzeri	-	-	3,5	11,8	84,7
Eğitim	İlköğretim	-	-	57,9	1,8	40,3
	Ortaokul	-	-	5,6	-	94,4
	Lise	1,5	-	17,7	6,7	74,2
	Lisans	7,0	-	1,0	12,0	80,0
Medeni Durum	Lisansüstü	4,7	-	-	30,5	64,8
	Evli	0,5	-	9,3	12,1	78,1
	Bekar	3,6	-	52,0	-	44,3
	Akdeniz	2,0	-	4,4	-	93,6
Bölge	Doğu A.	13,4	-	34,8	13,4	38,4
	Ege	3,1	-	8,0	-	89,0
	Güneydoğu A.	-	-	1,1	18,9	80,0
	İç Anadolu	0,9	-	70,1	4,4	24,7
Organik Tarımla Uğraşma Süresi	Karadeniz	-	-	0,5	4,0	95,5
	Marmara	-	-	-	5,2	94,8
	1 yıldan az	11,6	-	1,6	14,9	71,9
	1 – 5 yıl	-	-	-	13,5	86,5
Organik Tarımla Uğraşma Süresi	6 – 10 yıl	-	-	91,4	0,4	8,2
	11 yıl ve üzeri	1,0	-	12,0	2,3	84,8

Organik tarımla ilgili projeler desteklenmeli seçeneği değişkenlere göre analiz edilmiştir. Bu seçeneğin katılım düzeyi, yaş açısından 61 yaş ve üzeri yaş aralığında; eğitim açısından lisansüstü mezunlarında; medeni durum açısında evlilerde; coğrafi bölge açısından Marmara Bölgesi'nde yaşayanlarda ve son olarak organik tarımla uğraşma süresi açısından 1-5 yıl tecrübeye sahip olanlarda daha fazladır.

Hipotez testlerine ilişkin bulgular.

Araştırmanın hipotezlerini test etmek için Anova ve T-Testi uygulanmıştır. Elde edilen sonuçlar aşağıdaki gibidir.

Tablo 89. H_{1a} ve H_{2a} Hipotezleri İçin Anova Testi

Ölçekler	Yaş	N	X	F	Sig.
GTGE	18-30	193		0,37	0,657
	31-45	202			
	46-60	70			
	61 ve üzeri	67			
OTGE	18-30	193	4,01	0,20	0,037
	31-45	202	3,95		
	46-60	70	3,67		
	61 ve üzeri	67	3,65		

Tablo 32’de gösterildiği gibi genel tarımsal girişimcilik eğilimi Sig. (0,05) değeri 0,657 çıkmıştır. $0,657 > 0,05$ olduğundan araştırmaya katılan kişilerin yaş durumları ile genel tarımsal girişimcilik eğilimleri arasında anlamlı bir farklılık yoktur. Bu nedenle H_{1a} hipotezi reddedilir. Tabloda gösterildiği gibi organik tarım girişimcilik eğilimi Sig. (0,05) değeri 0,037 çıkmıştır. $0,037 < 0,05$ olduğundan araştırmaya katılan kişilerin yaş durumları ile organik tarım girişimcilik eğilimleri arasında anlamlı bir farklılık vardır. Bu nedenle H_{2a} hipotezi kabul edilmiştir. Bu durumda ortalamalara bakıldığında yaş ilerledikçe organik tarım girişimcilik eğiliminin azaldığı görülmektedir.

Tablo 90. H_{1b} ve H_{2b} Hipotezleri İçin Anova Testi

Ölçekler	Eğitim	N	X	F	Sig.
GTGE	İlkokul	234	4,09	8,19	0,046
	Ortaokul	53	3,91		
	Lise	140	3,67		
	Lisans	94	3,36		
	Lisansüstü	11	3,22		
OTGE	İlkokul	234	4,23	8,01	0,021
	Ortaokul	53	4,04		
	Lise	140	3,95		
	Lisans	94	3,37		
	Lisansüstü	11	3,51		

Tablo 33’de gösterildiği gibi genel tarımsal girişimcilik eğilimi Sig. (0,05) değeri 0,046 çıkmıştır. $0,046 < 0,05$ olduğundan araştırmaya katılan kişilerin eğitim durumları ile genel tarımsal girişimcilik eğilimleri arasında anlamlı bir farklılık vardır. Bu nedenle H_{1b} hipotezi

kabul edilir. Bu durumda ortalamalara bakıldığında eğitim durumu yükseldikçe genel tarımsal girişimcilik eğiliminin azaldığı görülmektedir. Tabloda gösterildiği gibi organik tarım girişimcilik eğilimi Sig. (0,05) değeri 0,021 çıkmıştır. $0,021 < 0,05$ olduğundan araştırmaya katılan kişilerin eğitim durumları ile organik tarım girişimcilik eğilimleri arasında anlamlı bir farklılık vardır. Bu nedenle H_{2b} hipotezi kabul edilmiştir. Bu durumda ortalamalara bakıldığında eğitim durumu yükseldikçe organik tarım girişimcilik eğiliminin düştüğü görülmektedir.

Tablo 91. H_{1c} ve H_{2c} Hipotezleri İçin T-Testi

Ölçek	Medeni Durum	N	X	Varyansların Homojenlik Durumu	F	Sig	t	Sig. (2 tailed)
GTGE	Evli	371	3,91	Homojen	0,753	0,387	-2,498	0,014
	Bekar	161	3,39	Homojen değil			-2,509	0,013
OTGE	Evli	371		Homojen	0,109	0,742	-1,517	0,132
	Bekar	161		Homojen değil			-1,498	0,137

Sig. değerinin 0,05'ten büyük olması varyansların homojen olduğunu, küçük olması Varyansların homojen olmadığını gösterir. Tablo 34'e bakıldığında Sig. değerlerinin (0,387 ve 0,747) 0,05'ten büyük olduğu görülmektedir. Bu nedenle her iki ölçek için de varyanslar homojendir. Bu durumda Sig.(2 tailed) değerine bakılır. GTGE ölçeği açısından Sig. (2 tailed) değeri ($p < 0,05$) olduğundan medeni durum ile genel tarımsal girişimcilik eğilimi arasında anlamlı bir farklılık vardır. Bu nedenle H_{1c} hipotezi doğru kabul edilmiştir. Bu durumda ortalamalara bakıldığında evli girişimcilerin genel tarımsal girişimcilik eğilimlerinin daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. OTGE ölçeği açısından Sig. (2 tailed) değeri ($p > 0,05$) olduğundan medeni durum ile organik tarım girişimcilik eğilimi arasında anlamlı bir farklılık yoktur. Bu nedenle H_{2c} hipotezi reddedilir.

Tablo 92. H_{1d} ve H_{2d} Hipotezleri İçin Anova Testi

Ölçekler	Coğrafi Bölge	N	F	Sig.
GTGE	Akdeniz	162	7,41	0,103
	Doğu Anadolu	84		
	Ege	70		
	Güneydoğu Anadolu	68		
	İç Anadolu	59		
	Karadeniz	50		
	Marmara	39		

Tablo 92. *Devamı*

OTGE	Akdeniz	162	6,83	0,241
	Doğu Anadolu	84		
	Ege	70		
	Güneydoğu Anadolu	68		
	İç Anadolu	59		
	Karadeniz	50		
	Marmara	39		

Tablo 35’te gösterildiği gibi genel tarımsal girişimcilik eğilimi Sig. (0,05) değeri 0,103 çıkmıştır. $0,103 > 0,05$ olduğundan araştırmaya katılan kişilerin coğrafi bölge durumları ile genel tarımsal girişimcilik eğilimleri arasında anlamlı bir farklılık yoktur. Bu nedenle H_{1d} hipotezi reddedilir. Tabloda gösterildiği gibi organik tarım girişimcilik eğilimi Sig. (0,05) değeri 0,241 çıkmıştır. $0,241 > 0,05$ olduğundan araştırmaya katılan kişilerin coğrafi durumları ile organik tarım girişimcilik eğilimleri arasında anlamlı bir farklılık yoktur. Bu nedenle H_{2d} hipotezi reddedilir.

Tablo 93. H_{1e} ve H_{2e} Hipotezleri İçin Anova Testi

Ölçekler	Tecrübe	N	F	Sig.
GTGE	1 yıldan az	188	4,41	0,351
	1-5 yıl	101		
	6-10 yıl	70		
	11 yıl ve üzeri	173		
OTGE	1 yıldan az	188	7,05	0,673
	1-5 yıl	101		
	6-10 yıl	70		
	11 yıl ve üzeri	173		

Tablo 36’da gösterildiği gibi genel tarımsal girişimcilik eğilimi Sig. (0,05) değeri 0,351 çıkmıştır. $0,351 > 0,05$ olduğundan araştırmaya katılan kişilerin tecrübe durumları ile genel tarımsal girişimcilik eğilimleri arasında anlamlı bir farklılık yoktur. Bu nedenle H_{1e} hipotezi reddedilir. Tabloda gösterildiği gibi organik tarım girişimcilik eğilimi Sig. (0,05) değeri 0,673 çıkmıştır. $0,673 > 0,05$ olduğundan araştırmaya katılan kişilerin tecrübe durumları ile organik tarım girişimcilik eğilimleri arasında anlamlı bir farklılık yoktur. Bu nedenle H_{2e} hipotezi reddedilir.

Tablo 94. *Hipotezlerin Kabul/Ret Durumları*

Hipotez	Kabul/Ret
H _{1a}	Ret
H _{1b}	Kabul
H _{1c}	Kabul
H _{1d}	Ret
H _{1e}	Ret
H _{2a}	Kabul
H _{2b}	Kabul
H _{2c}	Ret
H _{2d}	Ret
H _{2e}	Ret

Hipotezlerin genel bir değeriendirmesi yapıldığında on hipotezden dördünün kabul edildiği görülmektedir. Bu hipotezler şunlardır; H_{1b}: Kadın girişimcilerin genel tarımsal girişimcilik eğilimleri eğitim düzeyi değişkeni bakımından farklılık göstermektedir. H_{1c}: Kadın girişimcilerin genel tarımsal girişimcilik eğilimleri medeni durum değişkeni bakımından farklılık göstermektedir. H_{2a}: Kadın girişimcilerin organik tarım girişimcilik eğilimleri yaş değişkeni bakımından farklılık göstermektedir H_{2b}: Kadın girişimcilerin organik tarım girişimcilik eğilimleri eğitim düzeyi değişkeni bakımından farklılık göstermektedir.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

Sonuç ve Öneriler

Organik tarım son dönemin moda kavramlarından biridir. İnsan sağlığının her geçen gün tehlike altına girmesi, ekolojik dengenin bozulması, insan, doğa ve diğer canlılar arasındaki ilişkilerin öneminin hatırlanması, insanları sağlıklı üretim ve tüketime yönlendirmiştir. Üretim sürecinde zararlı maddelerin kullanılmaması ve toprağın doğru şekilde işlenmesi sayesinde besin değeri yüksek ve sağlıklı ürünler elde etme biçiminde tanımlanan organik tarım, Türkiye’de başlangıçta ihracat amacıyla ortaya çıkmış, günden güne gelişme göstererek bugün sosyo-ekonomik alanda önemli bir sektör haline gelmiştir. Niteliği itibarıyla yenilik ve ilerleme vaat eden girişimcilik, diğer birçok sektörde olduğu gibi organik tarım sektörünü de geliştirecek olan bir kavramdır.

Girişimci, belli bir riski göze alarak mal ve hizmet üretmek, bu şekilde kar veya fayda elde etmek amacıyla elindeki sermayeyi yatırıma dönüştüren kişi, girişimcilik ise bu faaliyetin kendisi olarak tanımlanmaktadır. Başarılı bir girişimci olmak için bazı özelliklere sahip olmak gerekir. Mesela rasyonel davranma, ileriye öngörme, fırsatları değerlendirme, iletişim yeteneğinin güçlü olması, kriz aşma yeteneği bu özellikler arasındadır. Son yıllarda kadınların da birçok farklı alanda girişimci olduğu ve bu şekilde sosyo-ekonomik kazanç sağladıkları görülmektedir. Bu alanlardan biri de tarım sektörüdür. Özellikle kırsal alanda yaşayan ve bir şekilde tarımsal üretimin içinde yer alan kadın emeğinin karşılığını alamamaktadır. Kırsal alandaki kadının girişimcilik ile emek sömürsünün önüne geçeceği kuvvetle muhtemeldir. Ayrıca bu bölgelerde yaşayan kadınların eğitim, yaşam koşulları, toplumsal cinsiyet rolleri gibi çeşitli nedenlerden dolayı dezavantajlı konumda yer almaları söz konusudur. İşte bu nedenle kırsal bölgedeki kadın için girişimcilik, sadece bir gelir kapısı değil yeni bir hayata açılan kapı niteliğindedir. Kırsal kadın için girişimcilik, kahramanı kendi olan yeni bir hikayenin başlangıcıdır.

Organik tarım, bir başka açıdan kırsal alanda dezavantajlı konumda yaşayan kadınlara ekonomik bir kapı aralamıştır. Birçok örnekte olduğu gibi girişimci kadınlar, girişimleriyle kurdukları üretim merkezleri, burada elde ettikleri ürünleri pazarlamaları neticesinde ekonomik kazanç elde etmişlerdir. Bu kadınlar hem gelir açısından bağımsız olmayı hem de sosyalleşme açısından önemli mesafe kat etmişlerdir. Bu açıdan Türkiye’de benzer nitelikte birçok kadın için rol model olarak ortaya çıkmışlardır. Nihai olarak bu çalışmada, organik tarımda girişimci kadın profilleri ön plana çıkarılarak farkındalık oluşturulmuş ve organik tarım sektörü ile kadın

girişimciliği alanları birbiriyle ilişkilendirilerek her iki alanın da gelişmesine katkı sunma hedeflenmiştir. Çalışma sonucunda kadın girişimcilerin organik tarım alanındaki faaliyetleri ile birçok açıdan önemli kazanım elde ettikleri ve topluma kayda değer çıktılar sundukları görülmüştür.

Türkiye leğinde organik tarımda kadın girişimciliği üzerine yapılan araştırmanın temel amacı, kadın girişimcilerin organik tarım girişimcilik eğilimlerini belirlemektir. Bu hususta, organik tarımda çalışan kadın girişimci profilini belirlemek, kadın girişimcilerin genel tarımsal girişimcilik eğilimlerini ortaya koymak, girişimci olmanın sonuçlarını ve girişimcilikte yaşanan sorunları belirlemek, organik tarımla ilgili önerilerde bulunmak, organik tarımla ilgili ve kadın girişimciliğiyle alakalı farkındalığı artırmak, bu konularda teşvikte bulunmak çalışmanın diğer amaçlarını oluşturmaktadır. Araştırma, 7-23 Nisan tarihleri arasında, 26 ilde 532 katılımcıya anket uygulanarak yapılmış, araştırmada nicel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Katılımcıların organik tarım sektöründe yer alan kadın girişimci olması ön koşulu nedeniyle bu kişilere ulaşmak için yargısal örnekleme tekniği kullanılmıştır. Araştırmada, toplam beş ölçek kullanılmış, bunlar sırasıyla genel tarımsal girişimcilik eğilimi, organik tarım girişimcilik eğilimi, girişimci olmanın sonuçları, organik tarımda kadın girişimcilerin sorunları ve organik tarıma yönelik öneriler şeklinde başlıklandırılmıştır. Tüm ölçeklerde güvenilirlik analizi bulguları yüksek düzeyde çıkmıştır. Yine faktör analizi bulgularına bakıldığında organik tarımda kadın girişimcilerin sorunları leğinin orta düzeyde, diğer tüm ölçeklerin iyi düzeyde açıklayıcı olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Araştırmada genel tarımsal girişimcilik eğilimi ve organik tarım girişimcilik eğilimi ölçeklerinde yaş, eğitim düzeyi, medeni durum, yaşanılan coğrafi bölge ve çalışma süresi değişkenlerine göre hipotez testleri oluşturulmuştur. Sonuç itibarıyla genel tarımsal girişimcilik eğiliminde; eğitim düzeyi ve medeni durum açısından anlamlı bir farklılık olduğu, yaş, yaşanılan coğrafi bölge ve çalışma süresi açısından ise anlamlı bir farkın bulunmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Organik tarım girişimcilik eğiliminde ise yaş ve eğitim düzeyi açısından anlamlı bir farkın olduğu, medeni durum, yaşanılan coğrafi bölge ve çalışma süresi açısından ise anlamlı bir farkın bulunmadığı tespit edilmiştir.

Araştırmaya katılan kişilerini genel tarımsal girişimcilik eğiliminde en fazla önemli kabul ettikleri seçenek *bağımsız çalışmak*; organik tarım girişimcilik eğiliminde en fazla önemli kabul ettikleri seçenek *lkedeki organik tarım kaynaklarını değerlendirmek*; girişimci olmanın sonuçlarında en fazla katılım sağladıkları seçenek *girişimci olmam özgüvenimi artırdı*; organik tarımda kadın girişimcilerin sorunlarında en fazla katılım sağladıkları seçenek *retim yeri bulmam konusunda sorun yaşadım*; organik tarıma yönelik önerilerde en fazla katılım sağladıkları seçenek *organik tarımla ilgili eğitimler verilmeli* seçenekleri olmuştur.

Araştırma, literatürde yer alan birçok çalışma ile ilgili benzer sonuçları ortaya çıkarmıştır. Örneğin Solmaz ve Özdemir (2021) yaptığı çalışmada kadın girişimcilerin kredi/hibe kullanım oranları %8 iken bu çalışmada bu oran %9,2 bulunmuştur. Bozan (2020) tarafından yapılan çalışmada kadın girişimcilerin, girişimcilik eğitimi alma oranı %16 iken bu çalışmada benzer şekilde aynı orandadır. Aynı çalışmada kadın girişimciliğin önündeki engeller başlığı altında sermaye yetersizliği, deneyimsizlik ve ekipman olmaması ilk üç sırada gelirken bu çalışmada da üretim yeri bulmada sorun yaşadım, sermaye temin etmekte sorun yaşadım, eğitim eksikliği konusunda sorun yaşadım seçenekleri sırasıyla ön plana çıkmaktadır. Fidan ve Nam (2012) tarafından kadın girişimcilerin sorunları arasında sayılan eğitim eksikliği ve mekan sorunu bu çalışmada sırasıyla %60,9 ve %70,1 oranında kabul edilen bir sorun olmuştur. Kadınların organik tarım sektöründe karşılaştığı birçok sorun, bu çalışma bulgularında da elde edilmiştir. Bu nedenle hem organik tarım sektörünün gelişmesi hem de bu alanda kadın girişimci sayısının artırılması için bazı önerileri sıralamak gerekmektedir. Organik tarımla ilgili eğitimlerin düzenlenmesi, bu konuda projelerin desteklenmesi, konuyla ilgili farkındalığın artırılmasına yönelik faaliyetlerin yapılması, kadınların toplumsal cinsiyet rollerine yönelik algıların değişmesi, kadın girişimcilerin desteklenmesi, devletin ilgili kişilere kaynak sağlaması, organik ürünler ile ilgili vergi düzenlemeleri, hem organik tarım hem kadın girişimciliği ile ilgili bilimsel çalışmalar ve sunumlar, medya görünürlüğü bu önerilerden bazılarıdır. Bunlar sağlandığında organik tarımda kadın girişimciliği nitelik ve nicelik olarak daha ileri seviyeye ulaşacaktır.

KAYNAKÇA

- Aggarwal, M., & Johal, R. K. (2021). Rural women entrepreneurship: a systematic literature review and beyond. *World Journal of Science, Technology and Sustainable Development*, 18(4), 373-392.
- Ağca, V. (2007). *Avrupa birliğinin girişimcilik politikası ve Türkiye'ye yansımaları*, (Editör: Kurt, M., & Bayraktaroğlu S.) *Türkiye'de işletmecilikte yeni perspektifler*. Ankara: Gazi Kitabevi.
- Ak, B. (2009). *Verilerin düzenlenmesi ve gösterimi*. (Editör: Kalaycı, Ş.) *SPSS uygulamalı çok değişkenli istatistik teknikleri*. Ankara: Asil Yayın Dağıtım.
- Alston, M. (2003). Women in agriculture: the "new entrepreneurs". *Australian Feminist Studies*, 18(41), 163-171.
- Altınel, A. (1993). *Kadını girişimciliğe özendirme ve destekleme paneli*. Ankara: Devlet Bakanlığı Kadın ve Sosyal Hizmetler Müsteşarlığı Kadının Statüsü ve Sorunları Müdürlüğü.
- Arıkan, S. (2002). *Girişimcilik: temel kavramlar ve bazı güncel konular*. Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Atiker, M. (2004). *Organik tarım nedir?*. Konya: Konya Ticaret Odası Etüt-Araştırma Servisi.
- Avşar, G. (2017). *Kırsal kalkınmada kadın kooperatiflerinin önemi: Eskişehir ilçe ve mahallelerinde kadın kooperatifi potansiyeli* (Yüksek lisans tezi). Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi'nden edinilmiştir. (Tez No. 485387)
- Balaban, Ö., & Özdemir, Y. (2019). Kişilik özelliklerinin girişimcilik eğilimi üzerine etkisi: sakarya üniversitesi örneği. *Bilgi Sosyal Bilimler Dergisi*, 21(1), 78-107.
- Ballı, A. (2017). Girişimcilik ve girişimci tipolojileri. *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 4(29), 143-166.
- Bakay, M. E., Müftüoğlu, M., Nalbantoğlu, A., & Çoçan, E. (2020). Kırsal kesimlerdeki kadın girişimciliği ve girişimci kadınların karşılaştıkları sorunlar üzerine nitel bir araştırma: Manisa-Demirci örneği. *Journal of Yasar University*, 15(Special Issue), 295-306.
- Başar, M. (2004). *Girişimcilik ve girişimcinin özellikleri*, (Editör: Odabaşı, Y.) *girişimcilik*. Eskişehir: Açık Öğretim Fakültesi Yayını.
- Bedük, A. (2005). Türkiye'de çalışan kadın ve kadın girişimciliği. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 4(12), 106-117.
- Bintaş, E. (2018). *Çanakkale'nin Bigalı köyünde kırsal kalkınmada kadın girişimciliği ve ekoturizm ilişkisinin incelenmesi* (Yüksek lisans tezi). Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi'nden edinilmiştir. (Tez No. 526446)
- Bozan, H. (2020). *Antalya ilinde genç çiftçi projesinden yararlanan ve yararlanmayan kadınların girişimcilik eğilimlerinin araştırılması* (Yüksek lisans tezi). Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi'nden edinilmiştir. (Tez No. 629104)
- Bozdemir, M., Gülbuçuk, B., & Bayramoğlu, Z. (2021). *Kırsal alandaki kadınların girişimci niteliklerinin ve girişimcilik becerilerinin belirlenmesi: Konya ili araştırması*. *Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 23(Özel Sayı IERFM), 87-106.
- Bozkurt, Ç. Ö., & Alparslan, M. A. (2013). Girişimcilerde bulunması gereken özellikler ile girişimcilik eğitimi: girişimci ve öğrenci görüşleri. *Girişimcilik ve Kalkınma Dergisi*, 8(1), 7-28.

- Büyüköztürk, Ş. (2002). *Sosyal bilimler için veri analizi el kitabı*. Ankara: Pegem Akademi.
- Coulter, M. K. (2001). *Entrepreneurship in action*. USA: Prentice Hall.
- Çelik, C., & Özdevecioğlu, M. (2001). *Kadın girişimcilerin demografik özellikleri ve karşılaştıkları sorunlara ilişkin neşehir ilinde bir araştırma*. 1. Orta Anadolu Kongresi'nde sunulmuş sözlü bildiri, Nevşehir.
- Çelik, Y., & Bilgiç, A. (2003). Dünyada ve Türkiye'de organik tarımın mevcut durumu ve gelişimi. *Türk-Koop Dergisi*, 25.
- Çelik, N. (2018). *Tarımda kadın girişimciliği ve genç çiftçi projesi: Kahramanmaraş ili örneği* (Yüksek lisans tezi). Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi'nden edinilmiştir. (Tez No. 520782)
- Çetiner, S. (2011). Organik tarım nedir? ne değildir?. *Yemek ve Kültür*, 25, 110-115.
- Davashgil, V. (2011). *Kırsal kalkınmada kadın işgücünün rolü ve kadın işgücünü etkileyen faktörler* (Yüksek lisans tezi). Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi'nden edinilmiştir. (Tez No. 310726)
- Demir, A., & Gül U. (2004). Organik tarım. *Tarımsal Ekonomi Araştırma Enstitüsü Dergisi*, 5(3).
- Demiryürek, K. (2004). Dünya ve Türkiye'de organik tarım. *Harran Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi*, 8(3-4), 63-71.
- Demiryürek, K. (2011). Organik tarım kavramı ve organik tarımın dünya ve Türkiye'deki durumu. *GOÜ Ziraat Fakültesi Dergisi*, 28(1), 27-36.
- DOKAP, (2018). *DOKAP bölgesi organik tarım havzalarının belirlenmesi araştırma projesi*. Giresun: DOKAP
- Dulupçu, M. A., Sungur, O., Demirgil, H., Şentürk, C., Özkul, G., & Sezgin, A. (2007). *Yenilik, işbirliği ve girişimcilik: Batı Akdeniz bölgesi (Antalya-Burdur-Isparta, BBS TR61) kobilerinin tutumlarının değerlendirilmesi*. Ankara: TOBB Yayınları.
- Dzisi, S. (2008). *Women entrepreneurs in small and medium enterprises(smes) in Ghana*, Faculty of Business And Enterprise Swinburne University of Technology Doctorate Thesis.
- Ecevit, Y. (1993). *Kadını girişimciliğe özendirme ve destekleme paneli, bildiriler ve tartışmalar*. Ankara: Devlet Bakanlığı Kadın ve Sosyal Hizmetler Müsteşarlığı Kadın Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü, Eğitim Serisi.
- Ecevit, Y. (2015). *Kadın girişimciliği araştırması*. <https://www.girisimhaber.com/post/2015/07/06/Kadin-Girisimciligi-Arastirmasi-2015.aspx> adresinden edinilmiştir.
- Er, C. (2002). Organik tarım bir lüks müdür?. *Türktarım Dergisi*, 145, 16-20.
- Er, C., & Başalma, D. (2008). *Organik tarımdaki gelişmeler*. Ankara: Nobel Yayınları.
- Esmer, Y. (2019). Meslek yüksekokulu öğrencilerinin girişimcilik profillerinin belirlenmesine yönelik bir araştırma. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 12(65), 1041-1051.
- Esmer, Y., & Çınar, D. (2020). Tarımda sosyal girişimciliğe yönelik kavramsal bir analiz. *Tarım Ekonomisi Dergisi*, 26(1), 71-80.
- Esmer, Y., & Gıdık, B. (2020). Organik tarım öğrencilerinin tarımsal girişimcilik eğilimlerinin belirlenmesine yönelik bir araştırma. *Tarım Ekonomisi Dergisi*, 26(2), 147-156.
- Fidan, F., & Nam, D. (2012). Kırsal turizmde yeni dinamikler: kadın girişimciler-Taraklı örneği. *KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 14(23), 51-57.

- George, D., & Mallry, M. (2010). *SPSS for windows step by step: a simple guide and reference*. Boston: Peorson Publication
- Güleç, S. (2011). *Kadın girişimciliği-Karaman örneği uygulama* (Yüksek lisans tezi). Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi'nden edinilmiştir. (Tez No. 320251)
- Güney, S. (2006). Kadın girişimciliğine genel bir bakış. *Girişimcilik ve Kalkınma Dergisi*, 1(1), 25-43.
- Güresinli, S. B. (2015). *Tarım sektöründe aile çiftliği, kadın ve genç istihdamı üzerine bir değerlendirme*. Ankara: Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı AB Uzmanlık Tezi.
- Hatunoğlu, D. D. (2010). *Türkiye ve dünyada organik tarımın ekonomik boyutu: organik tarımın Adana ili ekonomisindeki yeri* (Yüksek lisans tezi). Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi'nden edinilmiştir. (Tez No: 258087)
- İlter, B., Kundak, S., & Cenikli, V. S. (2019). Sürdürülebilir kırsal kalkınmada bir alternatif olarak kadın girişimciliği: Afyonkarahisar örneği. *Girişimcilik İnovasyon ve Pazarlama Araştırmaları Dergisi*, 3(5), 30-37
- <https://www.aa.com.tr/tr/yasam/sehri-terk-eden-7-beyaz-yakali-kadin-organik-tarim-ureticisi-oldu/1597052>. (Erş.Tar.17.12.2020)
- <https://www.bayburtmedya.com> (Erş.Tar.17.12.2020)
- <http://www.kop.gov.tr/upload/dokumanlar/223.pdf> (Erş.Tar.23.12.2020)
- <https://www.milliyet.com.tr/cumartesi/organik-tarima-kadin-dokunusu-6314537> (Erş.Tar.24.12.2020)
- <https://www.sabah.com.tr/hatay/2020/06/13/hatayli-kadin-ciftci-organik-tarimi-icin-organik-gubre-uretti> (01.01.2021)
- <https://www.sabancivakfi.org/tr/sosyal-degisim/kirsal-kesimdeki-kadinlari-guclendirilmesi> (Erş.Tar.01.01.2021)
- <https://www.tarimorman.gov.tr/Konular/Bitkisel-Uretim/Organik-Tarim/Istatistikler> (Erş.Tar.07.01.2021)
- <https://www.trthaber.com/foto-galeri/ziraat-muhendisinin-el-uzattigi-kadinlari-kaderi-organik-tarimla-degisti/26562/sayfa-1.html>. (07.01.2021)
- <https://www.uludag.edu.tr>. (07.01.2021).
- Jackson, L. E., Calderon, K. L., Steenwerth, K. M., Scow, K. M., & Rolston, D. E. (2003). Responses of soil microbial processes and community structure to tillage event sand implications for soil quality. *Geoderma*, 114.
- Kacar, B. (1986). *Gübreler ve gübreleme tekniği*. Ankara: T.C. Ziraat Bankası Kültür Yayınları.
- Kalaycı, Ş. (2006). *Faktör analizi: SPSS uygulamalı çok değişkenli istatistik teknikleri*. Ankara: Asil Yayın Dağıtım.
- Kantar, M. (1999). Girişimcilik ve kırsal kadınlar. *Tarım Ekonomisi Dergisi*, 4(1-2), 29-42.
- Karabaş, S., & Gürler, Z. A. (2011). Organik tarım ve konvansiyonel tarım yapan işletmelerin karşılaştırmalı analizi. *KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 13(21), 75-84.
- Karaturhan, B., Ünsal, G., Issabek, B., & Güler, D. (2017). İzmir ilinde kırsal kadın girişimciliği ve bunu etkileyen faktörler. *Tarım Ekonomisi Dergisi*, 23(1), 85-91.
- Karaturhan, B., Uzmay, A., & Koç, G. (2018). Factors affecting the probability of rural women's adopting organic farming on family farms in Turkey. *Ege Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi*, 55(2), 153-160.

- Kaya, E. T., & Atsan, T. (2013). Kırsal kadının organik tarımı benimsemesini etkileyen faktörler üzerine bir araştırma (TRAl bölgesi örneği). *Atatürk Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi*, 44(1), 43-49.
- Kayış, A. (2009). *Güvenilirlik analizi*. (Editör: Şeref Kalaycı) *SPSS uygulamalı çok değişkenli istatistik teknikleri*. Ankara: Asil Yayın Dağıtım.
- Kawamorita, H., Takahashi, N., & Demiryürek, K. (2020). Media Literacy and rural women entrepreneurship: experience from Japan and Turkey. *Nordic Journal of Media Management*, 1(3). 361-383.
- Keskin, S. (2014). Türkiye’de kadın girişimcilerin durumu. *Girişimcilik ve Kalkınma Dergisi*, 9(1), 71-94.
- Kırımhan, S. (2005) *Organik tarım sistemleri ve çevre*. Ankara: Turhan Kitapevi Ofset Matbaacılık.
- Kızılaslan, N., & Kararömer, M. (2015). Hatay ili kırsalında kadınların girişimcilik eğilimlerinin incelenmesi. *Türk Tarım-Gıda Bilim ve Teknoloji Dergisi*, 3(6), 371-379.
- Köse, B., & Odabaşı, F. (2005). Bağcılıkta organik tarım, *Ondokuz Mayıs Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi*, 20(3), 96-104.
- Kurt, Z. (2006). *Organik tarım ürünleri pazarlaması ve uygulamalar* (Yüksek lisans tezi). Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi’nden edinilmiştir. (Tez No:189929)
- Küçük, O. (2017). *Girişimcilik ve küçük işletme yönetimi*. Ankara: Seçkin Yayınları.
- Marangoz, M. (2008). *Organik ürünlerin pazarlanması*. Bursa: Ekin Yayınevi
- Marangoz, M., Hız, G., & Aydın A. E. (2016). Kırsal alandaki Kadınların Girişimcilik Eğilimi Üzerine Bir Araştırma. *ASSAM Uluslararası Hakemli Dergi*, 5, 24-44.
- Marchesoni, C., & De Ros, G. (2009). Type of farming and female entrepreneurship in agriculture: the case of trentino (Italy). *Jahrbuch der Österreichischen Gesellschaft für Agrarökonomie*, 18(2), 105-117.
- Mehta, A., & Mehta, M. C. (2011). Rural women entrepreneurship in India: opportunities and challenges, *International Conference on Humanities, Geography and Economics (ICHGE)*, 313-315.
- Merdan, K. (2014). *Türkiye’de organik tarımın ekonomik analizi: Doğu Karadeniz uygulaması* (Doktora Tezi). Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi’nden edinilmiştir. (Tez No:366844)
- Minniti, M., & Arenius, P. (2003). *Women in entrepreneurship*, United Nations: The Entrepreneurial Advantage of Nations.
- Moore, P. D. (2000). *Transitions-milestones on the route to success*. USASBE Proceeding.
- Oflaz, Ö., Göktaş, B., Özel, E., & Dursunoğlu, Ş. B. (2019). *Organik tarım ürünlerinin tercih sebepleri*. (Editör: Bora Göktaş) *güncel pazarlama araştırmaları*. Ankara: İmaj Yayınları.
- Özar, Ş. (2005). *GAP Bölgesi’nde kadın girişimciliği*. Ankara: GAP-GİDEM Yayınları.
- Özyol, A. (2015). Eşitlik iş demektir. *Kalkınmada Anahtar Verimlilik Dergisi*. 27(315), 20-25.
- Solmaz, E. E., & Özdemir, H. Ö. (2021). Tarım işletmelerinde kadın girişimciliği. *Sürdürülebilir Mühendis Uygulamaları ve Teknolojik Gelişmeler Dergisi*, 4(1), 3-15.
- Soysal, A. (2010). Türkiye’de kadın girişimciler: engeller ve fırsatlar bağlamında bir değerlendirme. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*. 65(1). 83-114.

- Soysal, A. (2013). Kırsal alanda kadın girişimciliği: Türkiye için durum değerlendirmesi. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İİBF Dergisi*, 8(1), 163-189.
- Sönmez, Y. (2020). *Bir tohum toprağa bir tohum gönüllere, organik tarım hayatlarını değiştirdi.* <https://www.hurriyet.com.tr/kelebek/hurriyet-pazar/bir-tohum-topraga-bir-tohum-gonullere-organik-tarim-hayatlarini-degistirdi-41546602> adresinden edinilmiştir.
- Şahin, E. (2006). *Kadın girişimcilik ve Konya ilinde kadın girişimcilik profili üzerine bir uygulama* (Yüksek lisans tezi). Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi'nden edinilmiştir. (Tez No. 189282)
- T.C. Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı (2012). *Kırsal alanda kadının güçlendirilmesi ulusal eylem planı (2012-2012)*. Ankara: Eğitim Yayın ve Yayınlar Dairesi Başkanlığı.
- Titiz, T. (1994). *Girişimcilik*, İstanbul: İnkılap Yayınevi.
- Torun, E. (2011). Organik tarımda çiftçilerin bilgi kaynakları (Kocaeli ili kartepe ilçesi örneği). *KSÜ Doğa Bil Dergisi*, 14(4), 53-62.
- Türkan, M., & Gürçam, S. Ö. (2020). Organik tarım destekleri: Türkiye özelinde bir araştırma. *Iğdır Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, (5), 59-72.
- Yağcı, F., & Bener, Ö. (2005). Girişimci kadınların demografik ve genel karakteristikleri ile kadınları girişimciliğe motive eden faktörler. *Ankara Bilig*, 1(33), 85-100.
- Yaşlıoğlu, M. M. (2017). Sosyal bilimlerde faktör analizi ve geçerlilik: keşfedici ve doğrulayıcı faktörlerin analizlerinin kullanılması. *İstanbul Üniversitesi İşletme Fakültesi Dergisi*, 46(Özel Sayı), 74-85.
- Yıldırım, V. (2000). *Genel işletmecilik (I-II)*. Adapazarı: Değişim Yayınları.
- Zaridis, A. D., Rontogianni, A. & Karamanis, K., (2015). Female entrepreneurship in agricultural sector the case of municipality of pogoni in the period of economic crisis. *Journal of Research in Business, Economics and Management (JRBEM)*, 4(4), 486-491.
- Zengin, M. (2007). *Organik tarım*. İstanbul: Hasad Yayıncılık.
- Zimmerer, T. W., & Scarborough, M. (1998). *Essentials of entrepreneurship and small business management*. Prentice Hall, Inc.

EKLER

Ek-1: Anket Formu

ANKET FORMU

Sayın Katılımcı,

Bu anket formu, “Organik Tarımda Kadın Girişimci Profiline İncelenmesi: Türkiye Örneği” başlıklı çalışmanın araştırma kısmıyla ilgilidir. Vereceğiniz cevaplar kesinlikle gizli tutulacak olup bilimsel amaçlı kullanılacaktır. Soruları içtenlikle ve tarafsız olarak cevaplandırmanız çalışmanın bilimsel değerini artıracaktır. Anketteki soruları cevaplandırırken maddelerden size en uygun olanı seçiniz. Değerli zamanınızdan ayırarak araştırmaya yapacağınız katkılarınızdan dolayı teşekkür eder, saygılarımızı sunarız.

A. DEMOGRAFİK BİLGİLER

1. Büyüdüğünüz yerin niteliği
☐ Şehir ☐ Köy
2. Yaşınız
☐ 18-30 ☐ 31-45 ☐ 46-60 ☐ 61 yaş ve üzeri
3. Eğitim düzeyiniz
☐ İlkokul ☐ Ortaokul ☐ Lise ☐ Lisans ☐ Lisansüstü
4. Medeni durumunuz
☐ Evli ☐ Bekâr
5. Yaşadığınız coğrafi bölge
☐ Akdeniz ☐ Doğu Anadolu ☐ Ege ☐ Güneydoğu Anadolu ☐ İç Anadolu ☐ Karadeniz
☐ Marmara
6. Kaç yıldır organik tarımla uğraşıyorsunuz?
☐ 1 yıldan az ☐ 1-5 yıl ☐ 6-10 yıl ☐ 11 yıl ve üzeri
7. Girişimcilik eğitimi aldınız mı?
☐ Evet ☐ Hayır
8. Girişimcilik faaliyetiniz ile ilgili sermayeyi nasıl elde ettiniz?
☐ Kendi kaynağım. ☐ Hibe aldım. ☐ Kredi kullandım. ☐ Borç aldım.
9. İşletmenizin büyüklüğü
☐ Küçük ölçekli ☐ Orta ölçekli ☐ Büyük ölçekli
10. İşletmenizin türü
☐ Tarımsal üretim işletmesi ☐ Tarımsal işleme işletmesi ☐ Tarımsal pazarlama işletmesi
11. İşletmenizin faaliyet alanı (Arıcılık, balıkçılık, bitkisel üretim, hayvansal üretim vb.)
.....
12. Çalışan sayınız
.....

B. GENEL TARIMSAL GİRİŞİMCİLİK EĞİLİMİ

Tarım sektöründe girişimci olma konusundaki amaçlarınızı önem derecesine göre değerlendiriniz. (1: Çok Önemsiz, 2: Önemsiz, 3: Ne Önemli Ne Önemsiz, 4: Önemli, 5: Çok Önemli)

		1	2	3	4	5
1	Yüksek kazanç sağlamak					
2	Kişisel tatmin sağlamak					
3	Ülke ekonomisine katkı sağlamak					
4	Sosyal statü kazanmak					
5	Bağımsız çalışmak					
6	İstihdam olanağı sağlamak					
7	Motive olmak ve çalışmak					
8	Kişisel zevk ve tercihler (Hobi vb.)					
9	Kendini gerçekleştirmek (Kendini geliştirmek)					
10	Aile baskısından kurtulmak					
11	Ailenin ihtiyaçlarını karşılamak					
12	Zamanı değerlendirmek					
13	Toplumsal fayda sağlamak					
14	Bireysel ihtiyaçları karşılamak					

C. ORGANİK TARIM GİRİŞİMCİLİK EĞİLİMİ

Organik tarım sektöründe girişimci olma konusundaki amaçlarınızı önem derecesine göre değerlendiriniz. (1: Çok Önemsiz, 2: Önemsiz, 3: Ne Önemli Ne Önemsiz, 4: Önemli, 5: Çok Önemli)

		1	2	3	4	5
1	Organik tarım bilgi birikimini pratiğe dönüştürmek					
2	Organik tarım sektörüne katkıda bulunmak					
3	Tüketicilere organik tarım ürünleri sunmak					
4	Ülkedeki potansiyel organik tarım kaynaklarını değerlendirmek					
5	Organik tarım alanındaki yenilikleri uygulamak					
6	Organik koşullara göre tarımsal üretimde bulunmak					
7	Organik tarımın yaygınlaşmasına katkıda bulunmak					
8	Organik tarımı sevdirmek					
9	Organik tarım alanındaki problemlere çözüm üretmek					
10	Organik tarım bilinirliğini ve bilincini artırmak					

D. GİRİŞİMCİ OLMANIN SONUÇLARI

Organik tarım sektöründe girişimci olmanın sonuçları ile ilgili aşağıdaki ifadelere ne derece katıldığınızı işaretleyiniz. (1: Kesinlikle Katılmıyorum, 2: Katılmıyorum, 3: Ne Katılıyorum Ne Katılmıyorum, 4: Katılıyorum, 5: Kesinlikle Katılıyorum)

		1	2	3	4	5
1	Girişimci olmam özgüvenimi artırdı.					
2	Girişimci olmam dünyayı daha iyi anlamamı sağladı.					
3	Girişimci olmam insan ilişkilerimi geliştirdi.					
4	Girişimci olmam hayatın gerçeklerini öğrenmemi sağladı.					
5	Girişimci olmam ekonomik bağımsızlığımı sağladı.					
6	Girişimci olmam kendimi daha iyi ifade etmemi sağladı.					
7	Girişimci olmam bana toplumsal kimlik kazandırdı.					
8	Girişimci olmam hayal kurmamı sağladı.					
9	Girişimci olmam rol modeli (örnek) olmamı sağladı.					
10	Girişimci olmam aile içinde itibarımı artırdı.					

E. ORGANİK TARIMDA KADIN GİRİŞİMCİLERİN SORUNLARI

Organik tarım sektöründe kadın girişimcilerin sorunları ile ilgili aşağıdaki ifadelere ne derece katıldığınızı işaretleyiniz. (1: Kesinlikle Katılmıyorum, 2: Katılmıyorum, 3: Ne Katılıyorum Ne Katılmıyorum 4: Katılıyorum, 5: Kesinlikle Katılıyorum)

		1	2	3	4	5
1	Sermaye temin etmekte sorun yaşadım.					
2	Bürokratik süreçlerde sorun yaşadım.					
3	Tecrübe eksikliği sorunu yaşadım.					
4	Üretim yeri bulma konusunda sorun yaşadım.					
5	Elaman temin etme konusunda sorun yaşadım.					
6	Pazarlama konusunda sorun yaşadım.					
7	Doğru ürün tercih etme konusunda sorun yaşadım.					
8	Sosyal ilişkilerde sorun yaşadım.					
9	Çalışma koşulları konusunda sorun yaşadım.					
10	Eğitim eksikliği konusunda sorun yaşadım.					
11	Cinsiyet ayrımcılığı konusunda sorun yaşadım.					
12	Toplumun olumsuz bakışı konusunda sorun yaşadım.					

F. ORGANİK TARIMA YÖNELİK ÖNERİLER

Organik tarıma yönelik aşağıdaki önerilere ne derece katıldığınızı işaretleyiniz. (1: Kesinlikle Katılmıyorum, 2: Katılmıyorum, 3: Ne Katılıyorum Ne Katılmıyorum, 4: Katılıyorum, 5: Kesinlikle Katılıyorum)

		1	2	3	4	5
1	Organik tarım devlet politikası olmalı					
2	Organik tarım ürünlerinde vergi indirimi sağlanmalı					
3	Organik tarıma teşvik ve hibe verilmeli					
4	Organik tarımla ilgili eğitimler verilmeli					
5	Organik tarımla ilgili haberlere medyada daha fazla yer verilmeli					
6	Organik tarım için arazi tahsisi veya kiralamayı devlet yapmalı					
7	Organik tarım ürünlerin pazarlanması desteklenmeli					
8	Organik tarım ihracatı teşvik edilmeli					
9	Organik tarımla ilgili sempozyum, konferans ve seminerler düzenlenmeli					
10	Organik tarımla ilgili projeler desteklenmeli					

ÖZ GEÇMİŞ

Şeyma Betül DURSUNOĞLU, yılının Ocak ayında’ta dünyaya geldi. İlköğrenimini İlköğretim Okulunda tamamladı. Ardından Lisesinde lise eğitimini tamamladı. yılında Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi’ni kazandı. Üniversitesi’nden yılında mezun olduktan sonra bir sonraki yıl Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü İşletme Anabilim Dalı’nda Tezli Yüksek Lisans eğitimine başladı.

